ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Diplomová práce

Vybrané dopady jednotného trhu EU na českou ekonomiku

Selected impacts of the EU single market on the Czech economy

Bc. Jakub Vlček

Plzeň 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma

„Vybrané dopady jednotného trhu EU na českou ekonomiku“

vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce za použití pramenů uvedených v přiložené bibliografii.

Plzeň dne 7. 5. 2021 *v. r. Jakub Vlček*

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval vedoucí mé diplomové práce Ing. Haně Kunešové, Ph.D. za odborné vedení, pomoc, rady a trpělivost během zpracování práce.

Obsah

Úvod **7**

1 Ekonomická integrace a její stádia **8**

1.1 Vymezení ekonomické integrace 8

1.2 Stádia ekonomické integrace 10

1.2.1 Zóna volného obchodu 10

1.2.2 Celní unie 12

1.2.3 Společný trh 13

1.2.4 Hospodářská a měnová unie 14

1.2.5 Politická unie 15

2 Jednotný trh Evropské unie **17**

2.1 Proces vytváření jednotného trhu 18

2.1.1 Vytváření jednotného trhu v období 1957-1984 20

2.1.2 Vytváření jednotného trhu v období 1985-1993 24

2.1.3 Jednotný trh po roce 1993 27

2.2 Jednotný digitální trh 31

2.3 Svobody jednotného trhu 33

2.3.1 Volný pohyb zboží 34

2.3.2 Volný pohyb služeb 34

2.3.3 Volný pohyb osob 35

2.3.4 Volný pohyb kapitálu 37

3 Metodika empirického výzkumu **38**

4 Vybrané dopady jednotného trhu EU na českou ekonomiku **40**

4.1 Obecné dopady jednotného trhu EU na českou ekonomiku 40

4.2 Předvstupní období ČR do EU 41

5 Zapojení ČR do volného pohybu osob v jednotném trhu EU 44

5.1 Příjezd, pobyt a povinnosti občanů EU a jejich rodinných příslušníků.....44

5.2 Zaměstnávání pracovníků ze zemí EU/ESVO.....47

5.3 Statistická data: občané EU/ESVO v ČR a jejich zaměstnávání.....50

5.4 Zaměstnávání občanů ČR v zemích EU/ESVO 53

5.5 Statistická data: občané ČR v zemích EU/ESVO a jejich zaměstnávání 55

5.6 Vliv volného pohybu osob na českou ekonomiku.....58

5.6.1 Přínosy volného pohybu osob 58

5.6.2 Negativa volného pohybu osob.....61

5.6.3 Vliv volného pohybu osob na české firmy.....62

5.7 Výsledky dotazníkového šetření.....64

5.7.1 Odpovědi na otázky dotazníkového šetření 64

5.7.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření 71

6 Shrnutí zjištěných poznatků a návrhy pro další praxi 75

Závěr.....80

Seznam použitých zdrojů.....82

Seznam tabulek.....91

Seznam obrázků 92

Seznam použitých zkratek.....93

Seznam příloh 94

Úvod

Jednotný trh Evropské unie je dlouhotrvající projekt, který započal již při počátku evropské integrace, a to při podpisu smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství v roce 1957. Jeho tvorba trvala více než tři desetiletí, a také v současné době je ve středu zájmu Unie. Jedná se tedy stále o aktuální téma.

Jednotný trh zvyšuje ekonomickou výkonnost členských států a spojuje miliony spotřebitelů a podniků ze všech zemí EU, ale také Islandu, Norska, Lichtenštejnska a Švýcarska. Umožňuje realizaci čtyř svobod a jednou z nich se zabývá právě tato diplomová práce.

Cílem diplomové práce je zhodnotit dopady zapojení ČR do jednotného trhu EU v oblasti pohybu osob včetně pohybu pracovních sil. Dílčím cílem diplomové práce je charakterizovat proces tvorby jednotného trhu EU a zhodnotit jeho současný stav.

Diplomová práce je členěna do šesti kapitol. V první a druhé kapitole jsou s využitím odborné literatury popsána teoretická východiska dané problematiky. První kapitola se zabývá vymezením ekonomické integrace a jejích stádií. Druhá kapitola navazuje charakteristikou jednotného trhu, jeho tvorby, současným stavem a popisem čtyř svobod. Ve třetí kapitole je vysvětlena metodika zpracování empirické části práce. Empirickou část tvoří čtvrtá, pátá a šestá kapitola.

Čtvrtá kapitola slouží jako úvod k vybraným dopadům jednotného trhu. Jsou zde stručně uvedeny obecné dopady zapojení ČR do jednotného trhu a následně je charakterizováno období před vstupem ČR do EU z pohledu jednotného trhu EU a ekonomické integrace.

Pátá kapitola analyzuje zapojení ČR do volného pohybu osob. Je členěna z pohledu občanů EU/ESVO žijících a pracujících v ČR a občanů ČR žijících a pracujících v zemích EU/ESVO. Součástí této kapitoly je také vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření, které probíhalo ve vybraných firmách v ČR a týkalo se problematiky zaměstnávání občanů z jiných členských zemí EU.

Šestá kapitola shrnuje informace z empirické části a obsahuje návrhy pro firmy zaměstnávající pracovníky z EU. Získané poznatky jsou shrnuty v závěru diplomové práce.

1 Ekonomická integrace a její stádia

Východiskem pro problematiku jednotného trhu je ekonomická integrace. V této kapitole je nejdříve popsána ekonomická integrace a poté její stádia.

1.1 Vymezení ekonomické integrace

Balassa (1966, s. 25) tvrdí, že na ekonomickou integraci lze pohlížet jako na proces či stav: *„Posuzujeme-li ji jako proces, zahrnuje opatření určená ke zrušení diskriminace mezi ekonomickými jednotkami, které patří k různým národním státům; z hlediska určitého stavu může být charakterizována neexistencí různých forem diskriminace mezi národními ekonomikami.“*. Autor dále uvádí, že diskriminace musí ovlivňovat ekonomické vztahy mezi zeměmi – kdyby například mezi dvěma zeměmi, které spolu nerealizují dostatečně velkou směnu zboží (diskriminace by se příliš neprojevovala), bylo odstraněno clo, nevedlo by to k ekonomické integraci. Pro integraci je charakteristické odstranění diskriminace v určité oblasti.

Lacina, König, Ostřížek, Přenosil, & Strejček, (2011, s. 87) uvádějí následující definici: *„Ekonomická integrace je proces, v jehož rámci dochází k propojování národních ekonomik prostřednictvím odstraňování překážek pro obchodní výměnu zboží a služeb, toky kapitálu a mobilitu pracovní síly.“*

Cihelková a kolektiv (2011) zmiňují pojem regionální integrace. Ta se týká slučování států do regionálních integračních celků, na které členské státy přenášejí část své suverenity, zejména v ekonomické a politické oblasti. Pro členství v integračním celku je také třeba splnit určitá kritéria. Základem regionální integrace je tržní integrace, tedy spojení jednotlivých národních trhů v zóny volného obchodu a společných trhů. Tržní integrace je spojena s integrací politického rozhodování a vlády. Regionální integrace je tedy založena na odstranění překážek obchodu mezi státy a zavedení jejich kooperace a koordinace.

Pojem regionální integrace se velmi podobá uvedené definici ekonomické integrace. Oba termíny se ve svém jádru týkají odstranění obchodních překážek mezi státy. Navíc označení regionální dává smysl, protože většina integračních celků je tvořena sousedními státy či státy ve stejné zeměpisné oblasti (např. USMCA, CEFTA, ASEAN a samozřejmě EU).

Podle Cihelkové a kolektivu (2011) je tvorba regionálních integrací celosvětový proces, který se nazývá regionalismus. Definice tohoto procesu jsou podle nich různé, například je to politika zaměřená na odstraňování bariér mezi zeměmi, bez ohledu na jejich blízkost nebo podobnost. Základním tvrzením ale je, že jde o liberalizaci a budování užších obchodních vztahů.

Podle hloubky integračních procesů (tedy podle toho, jak integrace zasahuje do ekonomických vztahů členských států) se rozlišuje regionalismus mělký a hluboký. Mělký regionalismus lze uvést na příkladu zóny volného obchodu a celní unie, jde jen o odstranění obchodních překážek mezi státy. Hluboký regionalismus vyžaduje zásahy do suverenity států, jedná se již o pohyb ekonomických faktorů mimo hranice států a liberalizace se netýká jen obchodu, ale i práce, služeb, podniků a kapitálu. Příkladem hlubokého regionalismu je Evropská unie. (Cihelková a kol., 2011)

Na ekonomickou integraci jako dlouhodobý proces působí technologické a politické síly. Například u vyspělých zemí (Francie, Německo, Japonsko, Nizozemsko, Spojené království a USA) byla míra jejich zapojení do mezinárodního obchodu v roce 1913 vyšší než v pozdějších letech. Mohou za to samozřejmě dvě světové války a také ekonomická krize ve třicátých letech 20. století. Stejných hodnot mezinárodní obchodní výměny jako před 1. světovou válkou dosáhly uvedené země až v sedmdesátých letech 20. století. Podobně na tom byly i přesuny kapitálu, které zaznamenaly růst koncem šedesátých. let 20. století díky technologickému rozvoji v přenosu informací a dat, počítačových technologií a letecké dopravy. Co se migrace týče, v současnosti převažuje, kromě oblastí postižených válečnými konflikty, pohyb pracovních sil. (Lacina a kol., 2011)

Lacina a kolektiv (2011) dále zmiňují, že s ekonomickou integrací souvisí dva současně probíhající trendy. První se týká globalizace mezinárodního obchodu, toku kapitálu a migrace osob. K té dochází díky odbourávání překážek přeshraničního pohybu těchto toků v rámci světové ekonomiky. Proto současně dochází k tvorbě regionálních center na mnoha kontinentech. V těchto centrech dochází k rychlejšímu propojování trhů. Centra a různé druhy ekonomické integrace vznikají jako reakce na výzvy globalizace, které jsou:

- nahrazování národních trhů světovými,
- větší mobilita finančních investic,

- internacionalizace dělby práce,
- rostoucí síla a vliv nadnárodních firem.

Podle Cihelkové a kolektivu (2011) je motivem pro ekonomickou integraci snaha dostat se na větší (integrované) trhy. Také uvádějí následující možné zdroje zisku z regionální integrace dle El-Agraa (1999, citováno z Cihelková a kolektiv, 2011):

- větší produktivita práce díky specializaci práce,
- lepší využití úspor z rozsahu díky velikosti integrovaného trhu,
- lepší pozice v mezinárodním obchodě,
- růst efektivity díky větší konkurenci mezi firmami v integračním celku,
- změny v množství a kvalitě výrobních faktorů díky vývoji technologie, způsobeným růstem efektivity firem.

1.2 Stádia ekonomické integrace

Stádia ekonomické integrace jsou zóna volného obchodu, celní unie, společný trh, hospodářská unie a úplná hospodářská integrace (Balassa, 1966). Lacina a kolektiv (2011) uvádějí částečně odlišná stádia: zóna volného obchodu, celní unie, společný trh, hospodářská a měnová unie, politická unie. Nejvyšší stádium integrace, politická unie, podle těchto autorů není čistě ekonomická integrace, ale spíše její nadstavba. Také uvádějí předpoklad, že vyšší stádium integrace obsahuje znaky předcházejícího stádia. Kaňa (2010) dodává, že postup do vyššího stádia integrace znamená částečnou ztrátu suverenity.

O evropské integraci Šrein (2008) tvrdí, že jde o proces, jehož výsledkem je vytvoření unie. Integraci dělí na negativní a pozitivní. Negativní integrace znamená odstranění překážek rozvoje integrace. Pozitivní znamená především vytváření nástrojů a institucí pro žádoucí rozvoj trhu.

1.2.1 Zóna volného obchodu

Zóna volného obchodu je charakteristická zrušením cel a kvantitativních omezení obchodu mezi členskými státy. Ty si ale vůči třetím zemím stanovují vlastní celní tarif (Balassa, 1966) a mají v této oblasti tedy autonomii co se týče celní a obchodní politiky (Kaňa, 2010).

Integrace funguje tak, že se země dohodnou na zavedení volného pohybu zboží, čehož dosáhnou odstraněním obchodních překážek a dalších omezení, jakými jsou například cla nebo kvóty. Tyto překážky ale nejsou odstraněny ihned při podpisu smlouvy, ale během určitého přechodného období. Zboží z členských států je zbaveno celní povinnosti (Lacina a kol., 2011). Je nutné poznamenat, že mohou existovat výjimky u některých komodit, například zemědělské produkty (Stehlík, Hamuľák, & Petr, 2011).

Ve vztahu ke třetím zemím tedy neplatí žádná omezení, takže například cla může členská země zóny volného obchodu stanovit dle uvážení. Zboží ze třetí země disponuje certifikátem o zemi původu, pomocí kterého se členská země rozhodne o uvalení či neuvalení cla (Lacina a kol., 2011). V rámci zóny jsou také určena pravidla původu zboží, podle kterých se pozná, ve které členské zemi bylo zboží vyrobeno, či odkud bylo dovezeno (Kaňa, 2010).

Podle Laciny a kolektivu (2011) clo nemá pouze fiskální funkci, tedy jako příjem do státního rozpočtu, ale i ochrannou. Clo totiž znevýhodňuje zahraniční zboží oproti domácímu tím, že zvyšuje jeho cenu. Nevýhodou je tedy vyšší cena pro spotřebitele a také slabší konkurenční prostředí, ve kterém výrobci nemusí být motivováni k zefektivnění výroby a tvorbě inovací. Kromě cel existují i tzv. množstevní omezení. Jedná se o množstevní kvóty týkající se dovozu zboží. Používají se například u výrobků v oblasti zemědělství, potravinářství a textilního průmyslu. Překročení kvót je nemožné, nebo sankcionované. Odstranění uvedených obchodních překážek je výhodné, protože umožňuje využití komparativních výhod a zefektivňuje využití výrobních faktorů.

Integrační procesy tedy začínají v oblasti volného obchodu, a to negativní integrací, což znamená odstranění překážek. Dále dochází k zavádění pravidel ochrany soutěže, společné jednání o obchodu s nečlenskými státy atd., tedy k pozitivní integraci. (Šrein, 2008)

Konkrétním příkladem zóny volného obchodu je **Evropské sdružení volného obchodu** (ESVO) které v roce 1960 založilo Spojené království, Dánsko, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Švédsko a Švýcarsko a pozdějšími členy se stalo Finsko, Island a Lichtenštejnsko. Sdružení mělo být alternativou k Evropskému hospodářskému společenství (EHS) a členy byly státy, které se integrace právě v rámci společenství z určitých důvodů neúčastnily (Lacina a kol., 2011). Kromě Norska a Švýcarska se ostatní členské státy později staly součástí Evropských společenství (respektive

Evropské unie) a ukončily členství v ESVO. To má v současné době čtyři členy, kterými jsou Island, Norsko, Lichtenštejnsko a Švýcarsko (Eurostat, n.d.-a). Zóny volného obchodu lze nalézt i mimo Evropu[1].

1.2.2 Celní unie

Celní unie je vyšší stádium ekonomické integrace. Znamená odstranění diskriminace v pohybu zboží a sjednocení celního sazebníku vůči třetím zemím (Balassa, 1966). To potvrzují i Lacina a kolektiv (2011), podle kterých celní unie vzniká ve dvou krocích. Prvním krokem je právě odstranění obchodních překážek na vnitřních trzích. Poté se členské státy dohodnou na tom, jak bude vypadat obchodní politika vůči třetím zemím. Přechodná doba na zavedení nových pravidel bývá 10 a více let a je zavedena, aby se národní ekonomiky mohly připravit na rostoucí konkurenci kvůli členství v celní unii, protože, jak bylo uvedeno výše, cla a například kvóty jsou nástroje ochrany domácích trhů před zahraniční konkurencí. Kaňa (2010) dodává, že oproti zóně volného obchodu nejsou nutná pravidla o původu zboží.

Rozdíl mezi celní unií a zónou volného obchodu je tedy ve stanovení společné obchodní politiky vůči nečlenským zemím a společného celního sazebníku[2].

Se zónou volného obchodu a celní unií souvisejí dva efekty, kterými jsou tvorba obchodu a odklon obchodu (Winters, 1991, citováno z Cihelková a kolektiv, 2011). Tvorba obchodu spočívá v nahrazení domácí produkce efektivněji vyrobenou, tedy levnější, produkcí dovezenou z členského státu. Dochází ke zvýšení bohatství integračního celku, aniž by došlo k poškození nečlenských zemí. Odklon obchodu znamená poškození nečlenské země a snížení bohatství integračního celku, protože efektivněji vyráběná produkce z nečlenské země je nahrazena dražší produkcí členské země. Celní unie je efektivnější, čím je větší, protože tím se zvyšuje šance je najít optimálního výrobce. Také je tím efektivnější, čím vyšší a nižší jsou cla před a po vytvoření unie (Winters, 1991, citováno z Cihelková a kolektiv, 2011).

[1] Například dohoda mezi Spojenými státy, Mexikem a Kanadou, tzv. USMCA (United States-Mexico-Canada Agreement), která od roku 2020 nahrazuje původní Severoamerickou dohodu o volném obchodu (NAFTA) (Office of the United States Trade Representative, n.d.) či Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN). Všech deset členů sdružení ASEAN společně s dalšími pěti regionálními partnery vytvořilo 15. listopadu 2020 RCEP (Regional Comprehensive Economic Partnership), největší zónu volného obchodu na světě, která bude spojovat asi 30 % světové populace a produkce (RCEP, 2020).

[2] Clo se musí uhradit, když zboží překročí hranici celní unie, poté se již zboží může pohybovat volně. (Corporate Finance Institute, n.d.-a)

Pokud přínosy z tvorby obchodu převýší ztráty z odklonu obchodu, dochází ke zvýšení ekonomického blahobytu členských zemí (Corporate Finance Institute, n.d.-a). Celní unii lze nalézt například v Evropské unii (EU), ale i mimo ni[3].

1.2.3 Společný trh

V rámci společného trhu jsou odstraněny překážky obchodu a pohybu výrobních faktorů (Balassa, 1966). Společný trh má za cíl zavedení čtyř svobod, kterými jsou volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a pracovních sil. Výše uvedená stádia integrace se zabývala odstraněním překážek zabraňujícím volnému pohybu zboží. V rámci společného trhu je odstranění překážek doplněno snahou o odstranění skryté podpory domácích výrobců, státních podpor a diskriminace zahraničních výrobců. Oproti celní unii jsou tedy konkurenci ze strany integrovaného celku vystavena i ta odvětví, která byla chráněna například dotacemi (Lacina a kol., 2011). Jde tedy o celní unii s volným pohybem výrobních faktorů. Firmy z jakéhokoliv členského státu mohou volně podnikat v rámci integračního celku (Šrein, 2008).

Aby se integrace dala považovat za společný trh, je nutné splnit následující podmínky:

- Eliminovat cla, množstevní kvóty a překážky týkající se importu a exportu zboží a služeb mezi členskými státy.
- Obchodní restrikce vůči nečlenským zemím musí být přijaty všemi členy.
- Výrobní faktory se mohou volně pohybovat mezi členskými zeměmi. (Corporate Finance Institute, n.d.-b).

Pokud nejsou naplněny všechny podmínky, nejedná se o společný trh, například při omezeném pohybu kapitálu by integrace byla celní unií. (Corporate Finance Institute, n.d.-b)

Volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob jednoduše znamená, že pro ně nejsou překážky při přecházení hranic členských států společného trhu. U služeb je potřeba poznamenat, že některé jsou omezené z hlediska obchodovatelnosti, protože jsou vázány k místu poskytnutí. Například by se z pohledu občanů nevyplatilo využít služeb kadeřníka v zahraničí, i když ten nabízí službu levněji. Obecně lze ale říci, že služba je

[3] Příkladem celní unie mimo Evropu je například tzv. Společný trh jihu (MERCOSUR), který vznikl v roce 1991. V té době měl podobu zóny volného obchodu mezi Argentinou, Brazílií, Paraguají a Uruguají a v roce 1995 přešel na podobu celní unie (Lacina, 2011)

obchodovatelnější, čím nižší jsou náklady zprostředkování kontaktu poskytovatele služby se zákazníkem. (Lacina a kol., 2011)

Díky možnosti volného pohybu jsou výrobní faktory lépe alokovány, což vede k ekonomickému růstu a vyšší efektivitě, ale také k tomu, že méně efektivní společnosti mohou ukončit činnost. Takový osud může potkat například společnosti, které byly dříve podporovány státem. Migrace výrobních faktorů také může zpomalit ekonomický růst v zemi, ze které faktory odcházejí (Corporate Finance Institute, n.d.-b). Odchod pracovních sil do zahraničí znamená snížení počtu pracovních sil v domovské zemi, kvůli čemuž může dojít k nedostatku pracovníků v určitých odvětvích.

U kapitálu platí, že investoři mohou podnikat v jakémkoliv členském státě a stejně tak občané mohou kdekoliv ukládat své volné finanční prostředky. Dochází tedy k efektivní alokaci investic. Naopak negativem jsou neočekávané přesuny kapitálu kvůli spekulativním ziskům, které mohou negativně působit na platební schopnost země a konkurenceschopnost kvůli ovlivnění devizového kurzu. Volný pohyb osob zahrnuje právo cestovat, usadit se, hledat práci, ale jde například i o uznání občanství nebo vzdělání. (Lacina a kol., 2011)

Kromě jednotného trhu EU lze ve světě najít i další příklady tohoto stádia integrace[4].

1.2.4 Hospodářská a měnová unie

Hospodářská unie je charakteristická harmonizací národních politik (Balassa, 1966). Rozdíl oproti společnému trhu spočívá v tom, že se členské státy unie domluví na koordinaci, případně sjednocení hospodářských politik, například monetární, fiskální, sociální politiky. Kromě společné obchodní politiky vůči třetím zemím se tedy přidávají další hospodářské politiky (Lacina a kol., 2011).

S vytvořením společného trhu a růstem obchodu v rámci regionálního celku přichází do popředí otázka transakčních nákladů. S těmi se společnosti potýkají neustále, například při platbách v cizí měně. Tento problém řeší **monetární unie**, která může mít podobu zafixování směnných kurzů či přijetí společné měny (Burges, n.d.). Také je zřízena centrální banka, případně jsou národní centrální banky zakomponovány do společného systému centrálního bankovnictví (Puetter, n.d.). Lacina a kolektiv (2011) dodávají, že

[4] Například Východoafrický jednotný trh, který vznikl v roce 2010 jako rozšíření celní unie z roku 2005. (Corporate Finance Institute, n.d.-b)

je nutná koordinace měnové a monetární politiky členských států integračního celku, který už musí mít dostatečný rozpočet a alespoň částečně harmonizovanou daňovou soustavu. Typickým příkladem měnové unie je tzv. eurozóna[5]. Do ní patří členské státy EU, které přijaly euro jako svoji měnu.

Podle Cihelkové a kolektivu (2011) má společná měna pozitivní dopad na ekonomický růst a efektivitu hospodářství, protože odstraňuje transakční náklady a kolísání měnových kurzů, což odstraňuje také nejistotu investorů. Za riziko se považuje ztráta autonomie v oblasti měnové politiky.

Hospodářská a měnová unie je kombinací výše uvedeného. Členské státy rozhodují o své fiskální politice, ale i zde jsou omezeny kvůli harmonizované daňové soustavě, společnému rozpočtu a požadavku vyrovnanosti veřejných rozpočtů. Monetární a měnová politika jsou v kompetenci společné centrální banky. Dochází k nahrazení národních měn společnou měnou, takže nelze upravovat hodnotu národní měny (Lacina a kol., 2011). Šrein (2008) toto stádium popisuje jako úplnou hospodářskou unii. Také zmiňuje společnou hospodářskou a měnovou politiku a dodává, že je zřízen společný hospodářský orgán.

1.2.5 Politická unie

Balassa (1966) jako poslední stádium uvádí úplnou hospodářskou integraci. Ta předpokládá sjednocení měnové, fiskální, sociální a anticyklické politiky, a také vytvoření nadnárodního orgánu. Uvedené vymezení se velmi podobá tomu, které uvedl výše Šrein (2008). Ten ho ale použil u čtvrtého stádia integrace, přitom dále zmiňuje úplnou politickou unii.

Podle Laciny a kolektivu (2011) je poslední fází integrace politická unie, což je nadstavba a formální ukončení ekonomické integrace. Politickou a ekonomickou integraci nelze oddělit, protože jsou provázané. Všechny předchozí stupně integrace totiž vyžadují koordinaci a shodu jednotlivých národních vlád a vytváření institucí, které budou jejich spolupráci řídit. Pro politickou unii je charakteristická společná zahraniční a bezpečnostní politika. Rozdíl oproti měnové unii, ve které se členské státy

[5] Kromě Eurozóny existují ve světě další měnové unie, například Východní karibská měnová zóna s východním karibským měnovým dolarem jako společnou měnou nebo Centrální africké ekonomické a monetární společenství, které má za společnou měnu tzv. CFA frank. (Lacina a kol., 2011)

vzdávají autonomie v oblasti měnové politiky, ale ponechávají si ji u fiskální politiky, je v tom, že politická unie vytváří společný rozpočet, čímž výrazně omezuje i fiskální politiku členských států. Toto potvrzuje i Šrein (2008), který používá označení úplná hospodářská unie, ale uvádí stejné znaky, tedy že instituce integračního celku provádí hospodářskou, sociální, bezpečnostní politiku a další politiky.

Politická unie může vzniknout jednorázovým vybudováním federálního typu státu (např. USA) nebo postupným rozvíjením ekonomické integrace, což vyústí v politickou integraci (evropská integrace). Problémem, který brání posunutí Evropské unie k politické unii, je neochota členských států a rozdíly v národních tradicích. (Lacina a kol., 2011)

2 Jednotný trh Evropské unie

Jednotný trh je komplexní cíl evropské integrace, který obsahuje společné politiky a navazující aktivity (například regionální politiky) (Fiala, Krutílek & Pitrová, 2018) a jedná se o jeden z nejnáročnějších a nejrozsáhlejších projektů Společenství (Kaňa, 2010). Spojuje 450 milionů spotřebitelů[6] a 22,5 milionu malých a středních podniků. Benefity jednotného trhu jsou snazší přístup k široké nabídce dodavatelů a odběratelů a nižší jednotkové náklady. Dále nižší ceny pro spotřebitele a rychlejší technologický rozvoj (European Commission, n.d.-a). Jednotný trh také zvyšuje ekonomickou výkonnost členských států skrze větší konkurenci a tím, že podněcuje efektivnější alokaci výrobních faktorů, umožňuje větší rozsah výroby a poskytuje podněty k investicím (Commission of the European Communities, 1995).

Členy jednotného trhu jsou státy Evropského hospodářského prostoru (EHP), tedy členské státy EU a ESVO kromě Švýcarska[7].

„Společný trh, později často označovaný jako jednotný trh, je vlastně vnitřním trhem Společenství, a tedy prostorem s volným pohybem zboží, služeb, osob a kapitálu (tzv. čtyř svobod).“ (Fiala a kol., 2018, s. 493)

V definici jsou uvedeny pojmy společný, jednotný a vnitřní trh. Fiala a kolektiv (2018) označují pojmy jako zástupné, dokumenty EU ale často uvádějí termín „jednotný trh“. Proto tato diplomová práce pracuje s pojmem jednotný trh. Vysvětlení pojmů společný, jednotný a vnitřní trh je uvedeno v kapitole 2.1 o vytváření jednotného trhu.

Podobnou definici uvádí Muller (2016): *„Vnitřní trh Evropské unie tvoří území všech členských států EU. Cílem vytvoření tohoto trhu bylo a je dát vzniknout prostoru, ve kterém platí tzv. čtyři základní svobody, a to volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu.“*.

V kapitole 1.1 bylo uvedeno, že na ekonomickou integraci působí různé síly, například politické a technologické. Současné síly působící na evropskou integraci, a tedy

[6] Spojené království opustilo EU 31. 1. 2020, ale během přechodného období trvajícího do konce téhož roku bylo stále součástí jednotného trhu. Od 1. 1. 2021 vzájemné vztahy upravuje Dohoda o obchodu a kooperaci (*The EU-UK Trade and Cooperation Agreement*). Před brexitem bylo součástí jednotného trhu více než 500 milionů lidí.

[7] Švýcarsko má částečný přístup na jednotný trh díky bilaterálním dohodám s EU. (European Commission, 2021)

i jednotný trh, jsou například pandemie nemoci covid-19 a odchod Spojeného království z Evropské unie, tzv. brexit:

- Pandemie ovlivňuje zejména volný pohyb osob, jednu ze svobod jednotného trhu. Například v době psaní práce[8] platí opatření pro příjezdy ze zahraničí do České republiky, která požadují (podle epidemické situace v zemi původu) před příjezdem vyplnění příjezdového formuláře, podstoupení testu a poté samoizolaci do doby předložení druhého negativního testu (Ministerstvo zdravotnictví ČR, 2021).
- Spojené království Velké Británie a Severního Irska (dále jen Spojené království) je první zemí, která vystoupila z Evropské unie. Dlouho se řešilo, zda ekonomické vztahy EU a Spojeného království po ukončení členství v EU budou upravené dohodou, nebo budou probíhat bez dohody. Nakonec se obě strany 24. 12. 2020 dohodly na podobě budoucích vztahů. Spojené království od 1. 1. 2021 není součástí jednotného trhu, celní unie, politik EU a mezinárodních dohod, které platí pro členské státy EU. Stejně tak od tohoto data končí volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu. Dohoda EU a Spojeného království se týká ekonomické a sociální spolupráce. Kromě volného obchodu zboží a služeb se dotýká i dalších oblastí v zájmové sféře EU, například investic, státní podpory, vzdušné a silniční dopravy, udržitelnosti a ochrany dat. Další částí dohody je respektování práv podniků, zákazníků a jednotlivců. Pro podniky to znamená, že jak ty z EU, tak ze Spojeného království mají rovné, férové podmínky a nemělo by docházet k tomu, že by jedna ze stran udělila nespravedlivé dotace. (European Commission, 2020a). Ekonomická integrace již ve svých základních stádiích odstraňuje překážky obchodu (viz kapitola 1.2). Vystoupení Spojeného království z EU znamená, že došlo k opětovnému vytvoření některých z nich, protože Spojené království se již neřídí společnými politikami EU.

2.1 Proces vytváření jednotného trhu

Jak bylo uvedeno v první kapitole, nejvyšším stupněm ekonomické integrace (když pomineme politickou unii) je hospodářská a měnová unie. K dosažení vyššího stupně integrace je třeba posun z nižšího stupně. To potvrzují také Fiala a kolektiv (2018),

[8] Opatření v boji proti pandemii se mohou měnit v závislosti na jejím vývoji. Uvedené informace nebyly již dále sledovány.

podle nichž bylo k završení ekonomické integrace, tedy vytvoření hospodářské a měnové unie, třeba nejdříve vytvořit jednotný trh. Tím se Společenství zabývalo v letech 1957 až 1993.

Šrein (2008) rozděluje tržní integraci na jednotný trh (po roce 1958) a vnitřní trh (po roce 1985). Uvádí, že po roce 1958 se proces formování trhu zredukoval na zřízení celní unie, zrušení kvót, volný pohyb především zaměstnaných osob a uvolňování kapitálu (jen v určité míře). To potvrzují i Cihelková a kolektiv (2011, s. 161): *„Do roku 1985 lze tedy hovořit o první fázi, kdy společný trh představoval faktický stav: celní unie plus rušení dalších omezení pohybu zboží plus volný pohyb zaměstnaných osob.“* Dále uvádějí, že ve druhé fázi po roce 1985 se objevují termíny jednotný trh (do roku 1992) a vnitřní trh (od 1. 1. 1993 kdy byl trh spuštěn). Přitom pojmy označují za téměř synonyma.

Adámková, Kalínská, Klíma, & Kratochvíl (2003) také uvádějí dvě etapy. První etapou je společný trh v období od založení Evropských společenství (EHS, ESUO a Euratomu) do sedmdesátých let. Druhá etapa, ve které Společenství dokončilo realizaci čtyř svobod, je od počátku osmdesátých let do roku 1992.

Z výše uvedeného je vidět, že proces tvorby jednotného trhu probíhal v letech 1957/1958–1992/1993. Autoři uvádějí rozdílné roky kvůli tomu, že například Římské smlouvy byly podepsány roku 1957, ale vstoupily v platnost až v roce 1958. Stejně tak dokončení někteří uvádějí na konec roku 1992 (Adámková a kol., 2003; Cihelková a kol., 2011; Fiala a kol., 2018) a někteří k 1. 1. 1993 (Šišková a kol., 2012; Tomšík, 2007). Každopádně byl jednotný trh spuštěn v roce 1993 (Boháčková, Jeníček, & Svatoš, 2003; Cihelková a kol., 2011; Janatka a kol., 2004; Maršíková, 2011). Proces vytváření jednotného trhu je v této práci rozdělen od podpisu smlouvy o založení EHS v roce 1957 do roku 1984 a poté od roku 1985 do spuštění trhu v roce 1993.

Realizace jednotného trhu byla problémová, zejména kvůli ropným šokům ze 70. let, kvůli kterým převládal pesimismus vůči pokračování integrace. Proto bylo v roce 1985 EHS přijalo rozhodnutí o co nejrychlejším realizování jednotného trhu. Téhož roku byla předložena *Bílá kniha o dokončení vnitřního trhu*, která obsahovala program pro vytvoření jednotného trhu (Boháčková a kol., 2003). V Bílé knize byl použit termín vnitřní trh, což znamená, že cílem bylo sloučení národních trhů, ne pouze jejich propojení. Dosavadní proces tvorby jednotného trhu je završen v Maastrichtské smlouvě

rozhodnutím o zavedení jednotné měny a hospodářské unie (Šrein, 2008). Jednotný trh byl oficiálně spuštěn v roce 1993 (Boháčková a kol., 2003; Cihelková a kol., 2011; Janatka a kol., 2004; Maršíková, 2011).

2.1.1 Vytváření jednotného trhu v období 1957-1984

Již při podpisu smlouvy o založení EHS v roce 1957 směřovaly členské země k vytvoření jednotného trhu, což mělo přinést zvýšení produkce a produktivity práce a snížení cen. (Fiala a kol., 2018).

Pojem společný trh byl prvně použit v Římských smlouvách v roce 1957, konkrétně ve smlouvě o založení EHS při formulaci cílů integrace (Cihelková a kol., 2011). Ve smlouvě byl stanoven cíl vytvořit společný trh se zabezpečeným volným pohybem zboží, služeb, osob a kapitálu. Nejdříve šlo o odstranění cel a množstevních kvót uvnitř EHS a volný pohyb osob na trhu práce (Šrein, 2008). Ve smlouvě byly dále uvedeny důvody, kdy mohou členské státy omezit čtyři svobody (Fiala a kol., 2018). Tyto důvody jsou uvedeny v kapitole týkající se svobod jednotného trhu.

Smlouvu o založení EHS podepsalo v roce 1957 šest států – Belgie, Německo, Francie, Itálie, Lucembursko a Nizozemsko. V první části smlouvy, nazvané zásady, zakládají uvedené státy v prvním článku Evropské hospodářské společenství (v originálním znění European Economic Community), které si ve druhém článku dává za cíl vytvořit společný trh: *„Cílem Společenství bude, pomocí vytvoření společného trhu a postupného přibližování hospodářských politik členských států, podporovat harmonický vývoj hospodářských činností, nepřetržitý a vyvážený rozvoj, vyšší stabilitu, urychlený růst životní úrovně a bližší vztahy mezi členskými státy“*[9] („Treaty establishing the European Economic Community“, 1957, čl. 2).

Ve článku tři jsou vymezeny činnosti k dosažení cíle uvedeného v předchozím článku smlouvy. Mezi ně patří:

- eliminace cel a kvantitativních omezení importu a exportu zboží, stejně jako jiných opatření se stejným efektem (mezi členskými státy),

[9] V originálním znění: *It shall be the aim of the Community, by establishing a Common Market and progressively approximating the economic policies of Member States, to promote throughout the Community a harmonious development of economic activities, a continuous and balanced expansion, an increased stability, an accelerated raising of the standard of living and closer relations between its Member States.* („Treaty establishing the European Economic Community“, 1957, čl. 2)

- vytvoření společného celního sazebníku a obchodní politiky vůči třetím zemím,
- odstranění překážek volného pohybu osob, služeb a kapitálu. („Treaty establishing the European Economic Community“, 1957, čl. 3)

Těchto činností smlouva obsahovala celkem jedenáct. Cihelková a kol. (2011) zdůrazňují zavedení společné zemědělské politiky a vytvoření systému zabraňujícího porušování hospodářské soutěže.

Ve druhé části smlouvy, článku 9, je uvedeno, že Společenství bude založeno na celní unii. Ta má pokrýt veškerý obchod se zbožím, zakázat mezi členskými státy cla týkající se importu a exportu a veškeré poplatky se stejným efektem a také přijetí společného celního sazebníku vůči třetím zemím („Treaty establishing the European Economic Community“, 1957, čl. 9). Mimo to by členské země neměly mezi sebou zavádět nová cla či poplatky se stejným účinkem, jak je řečeno v článku 12 („Treaty establishing the European Economic Community“, 1957, čl. 12).

Jako výchozí stupeň integrace byla považována právě celní unie, ne zóna volného obchodu. Jejím vytvořením se zabýval výše uvedený článek 9 smlouvy o EHS. Podle harmonogramu tvorby celní unie mělo ke snižování cel dojít během roku, osmnácti měsíců a ke konci čtvrtého roku po vstupu smlouvy v platnost. Podle smlouvy měla být celní unie hotova nejpozději 31. prosince 1969, přičemž byla skutečně dokončena již v červenci 1968 (Fiala a kol., 2018). Celní unie byla dokončena o rok a půl dříve z toho důvodu, že se vytvářela v době ekonomické prosperity, kdy byla průměrná míra nezaměstnanosti v EHS 2,5 % a ve členských zemích došlo ke zdvojnásobení či ztrojnásobení důchodu (Baldwin & Wyplosz, 2013).

Dokončení celní unie znamenalo zrušení celních poplatků a obchodních omezení, a zavedení jednotného celního sazebníku a obchodní politiky vůči třetím zemím (Tomšík, 2007). O šestnáct měsíců později byla celní unie doplněna o volný pohyb potravin a zemědělských produktů, což souviselo s realizací společné zemědělské politiky (Cihelková a kol., 2011).

Společný trh měl být podle smlouvy o EHS vytvářen postupně, během přechodného období trvajícího dvanáct let. Toto přechodné období bylo rozděleno do tří stádií. Každé stádium mělo trvat čtyři roky, ale jejich délku bylo možné upravit. Přechodné období nemělo přesahovat dobu patnácti let („Treaty establishing the European Economic Community“, 1957, čl. 8). Přechod do dalšího stádia byl možný po splnění stanovených

závazků a jednomyslným potvrzením Evropské rady na základě zprávy Evropské komise. Přechod z druhého do třetího stádia byl také spojen se změnou hlasovacího systému, kdy už nebyl nutný jednomyslný souhlas Rady, ale kvalifikovaná většina (Fiala a kol., 2018).

Společenství vytvořilo celní unii, ale cíl vytvoření společného trhu se čtyřmi svobodami nebyl splněn. Sice se podařilo odstranit množstevní omezení a daňové systémy byly částečně harmonizovány všeobecným zavedením daně z přidané hodnoty, ale stále existovaly překážky ve formě odlišných technických norem a porušování volné soutěže vládními zakázkami. Na hranicích se stále dělaly kontroly pohybu zboží (Adámková a kol., 2003). Pro zboží ze Společenství již ale neplatily celní poplatky a zboží ze třetích zemí mohlo být vyvezeno do kteréhokoliv členského státu, kde bylo procleno jednotnou sazbou (Janatka a kol., 2004). U ostatních svobod také přetrvávaly určité překážky. Volný pohyb osob byl omezen na pracovníky, u služeb byly zachovány licence (povolení pro určité služby) a také pohyb kapitálu byl omezený (Šišková a kol., 2012).

Fiala a kolektiv (2018) tvrdí, že přechodné období mělo skončit 1. 1. 1970. Problém ale nastal v roce 1965, kdy se Společenství dostalo do politické krize. Ta se projevila ve zhoršení vztahů mezi členskými státy a při plnění úkolů (projekt jednotného trhu). Plnění harmonogramu jednotného trhu bylo ovlivněno politikou prázdných křesel[10] a přijetím Lucemburského kompromisu[11].

Problémová byla i společná zemědělská politika. V této oblasti se členské státy nedokázaly dohodnout na společných cenách produkce, což se projevilo také u jednání týkajícího se omezení u průmyslového zboží (Fiala a kol., 2018). Problémy se zemědělskou politikou potvrzuje i Maršíková (2011), podle které se jednalo o nejsložitější a nejnákladnější aktivitu ve Společenství.

Další problémy se objevily v sedmdesátých letech, kdy došlo k ropným krizím a růstu nezaměstnanosti. Společenství procházelo stagnací a poklesem ekonomických

[10] Politika prázdných křesel se tak jmenuje podle události z roku 1965, kdy Francie stáhla své představitele v Radě a dalších výborech, čímž fakticky zablokovala činnosti ve Společenství. Stalo se tak jako reakce na tzv. balík předsedy Evropské komise, který měl vyřešit problematické oblasti zemědělství a financování a zabýval se mimo jiné rozhodováním v Radě. Znamenal by posílení vlivu Společenství. (Tomšík, 2007)

[11] Situace byla vyřešena Lucemburským kompromisem z roku 1966, který zachoval původní pravidlo jednomyslnosti při hlasování Rady (tou dobou se mělo změnit na většinové hlasování), které se uplatňovalo prakticky pro všechno a zablokovalo další vývoj integrace a do roku 1986, kdy bylo zavedeno většinové hlasování. (Baldwin & Wyplosz, 2013)

ukazatelů, ztrátou konkurenceschopnosti a spory týkajícími se financí, ke kterým došlo kvůli společné zemědělské politice a rozšíření Společenství (Fiala a kol., 2018). Kvůli těmto problémům se období v letech 1973–1984 nazývá euroskleróza (Baldwin & Wyplosz, 2013).

Fiala a kolektiv (2018, s. 499) o této době uvádějí: *„Zhoršená komunikace mezi Radou a Komisí, ale i mezi členskými státy a celková atmosféra ve Společenství ve druhé polovině šedesátých a na začátku sedmdesátých let vedly ke stagnaci, či dokonce k rozvolnění dosavadní úrovně spolupráce, a naopak přispěly k posilování zájmu členských států o ochranu národních trhů pomocí netarifních omezení.“*

Harmonogram tvorby jednotného trhu tedy nebyl dodržen kvůli krizi integračního procesu a ekonomickým problémům. Na obtíž byla i zásada jednomyslnosti při prosazování bodů jednotného trhu (Tomšík, 2007). Další překážou byly ochranářské tendence a netarifní omezení. Členské státy a zájmové skupiny totiž chtěly ochránit své trhy před zahraniční konkurencí, která přišla s volným pohybem zboží. K tomu jim pomohla právě netarifní omezení, například dle Fialy a kol. (2018) a Tomšíka (2007):

- ochrana veřejného zájmu, třeba upřednostněním domácích výrobců pro státní zakázky za účelem udržení zaměstnanosti v daném odvětví,
- ovlivnění soukromých nákupů informačními kampaněmi,
- daňové zvýhodnění (například spotřební daň u různých typů alkoholu, aby byl preferován národní produkt),
- stanovení norem a standardů za účelem omezení dovozu,
- administrativní omezení dovozu (znesnadňuje dovoz, například nutnost složit kauci za zboží).

V osmdesátých letech bylo podáno několik návrhů obnovení projektu tvorby jednotného trhu. První z nich byl z roku 1980 a jeho autorem byl poslanec Evropského parlamentu Basil de Ferranti, podle kterého se označuje jako **Ferrantiho iniciativa**. Ferranti se setkal s netarifními opatřeními při podnikání ve Francii, a proto se snažil o jejich odstranění. Stejnou problematikou se zabýval i německý komisař pro průmysl Karl-Heinz Narjes. Chtěl toho docílit harmonizací standardů pomocí zásady vzájemného uznávání. **Narjesův plán** sice nepřinesl okamžitou změnu, ale byl významný díky zahájení příprav odstranění netarifních opatření. Poslední iniciativou byl plán „**Evropa 1990**“ z roku 1984, který se týkal administrativních překážek na hranicích, harmonizací

nepřímých daní, standardizace technických norem a liberalizací veřejných zakázek. (Fiala a kol., 2018)

Zde je vhodné zmínit, že ekonomové Albert a Ball v roce 1983 vytvořili zprávu pro Evropský parlament, která kritizovala současný stav společného trhu (současný stav Společenství prý ani nebylo možné společným trhem nazvat) a označila ho jako důvod nekonkurenceschopnosti evropských firem. (Albert & Ball, 1983)

Uvedené iniciativy měly za cíl zlepšení konkurenceschopnosti Společenství v mezinárodním obchodě, ale také jeho rozvoj. Vytvoření jednotného trhu byl znovu hlavní cíl Společenství.

2.1.2 Vytváření jednotného trhu v období 1985-1993

Na Albert-Ballovu zprávu navázala *Bílá kniha o dokončení vnitřního trhu* z roku 1985. Kniha shrnovala stávající obchodní překážky a rozdělila je do tří kategorií: fyzické, technické a daňové (Cihelková a kol., 2011). Bílá kniha obsahovala 279 opatření k odstranění těchto překážek (Cihelková a kol., 2011; Kunešová, Kocourek, Bednářová, Cihelková, & Nový, 2014; Šišková a kol., 2012) a také datum dokončení jednotného trhu, které bylo stanoveno na konec roku 1992 (Fiala a kol., 2018), respektive 1. 1. 1993 (Tomšík, 2007).

Fyzické překážky se týkaly kontrol na hranicích členských států (Kunešová a kol., 2014). Zahrnovaly administrativní opatření, celní prohlídky a poplatky. K jejich odstranění mělo pomoci zrušení kontrol na vnitřních hranicích Společenství, díky čemuž mělo dojít k usnadnění pohybu zboží a úspoře nákladů spojených s celním odbavením (Fiala a kol., 2018). Na hranicích sice nebylo od roku 1968 placeno clo, ale kontroly byly prováděny pro výběr DPH, statistické účely a zjištění souladu s technickými předpisy (Lacina a kol., 2011). Dřívější administrativa a časové prodlevy navíc zvyšovaly náklady. Administrativa a kontroly neměly být pouze omezeny, ale úplně odstraněny (Adámková a kol., 2003). Dnes jsou volné přechody hranic umožněny Schengenskou dohodou, díky které je možný i rychlejší pohyb osob a vozidel.

Daňové překážky měly být odstraněny harmonizací spotřební daně a DPH (Fiala a kol., 2018). Týkaly se odlišných daňových systémů členských států, které měly a stále mají dopad na pohyb zboží v rámci EU. Největší dopad mají nepřímé daně, u kterých byly stanoveny minimální a maximální hodnoty daňových sazeb, mezi kterými si

členské státy určují vlastní sazby. Druhý problém v oblasti daní se týkal diskriminačního zdanění, protože členské státy mohou upravit své daňové systémy. Proto se zavázaly, že nepodrobí výrobky z ostatních členských států vyššímu zdanění, než je zdanění podobných domácích výrobků (Lacina a kol., 2011).

Mezi **technické překážky** patřily odlišné normy, standardy a předpisy členských států (Kunešová a kol., 2014). Souvisely s odlišností požadavků na bezpečnost výrobku, ochranu spotřebitele a životní prostředí. K jejich odstranění byly vytvořeny jen minimální bezpečností standardy. Výrobky, které je splňují, jsou vzájemně uznávány (Lacina a kol., 2011). Fiala a kolektiv (2018) dodávají, že mezi technické překážky a normy byly zahrnuty i subvence, státní podpory a veřejné zakázky.

Bílá kniha z roku 1985 tedy popisovala faktory bránící dokončení projektu jednotného trhu. Zejména u technických překážek byl v knize uveden také návrh na odstranění rozdílných předpisů a norem mezi členskými státy. Omezení měla být překonána pomocí tří nástrojů:

- Rozdílné předpisy a normy měly být odstraněny zavedením **minimálních standardů** v rámci Společenství.
- Dále měl být zaveden **princip vzájemného uznávání výrobků**, kterým měl být umožněn volný pohyb na území Společenství, pokud splní podmínky v některém členském státě.
- Posledním nástrojem měla být **stálá výměna informací** mezi členskými státy. (Fiala a kol., 2018)

Na Bílou knihu navazoval *Jednotný evropský akt* z roku 1986 (Kunešová a kol., 2014). Potvrzoval 31. 12. 1992 jako datum dokončení jednotného trhu, zdůrazňoval volný pohyb nejen zboží, ale i osob, služeb a kapitálu, aby se Společenství nezabývalo pouze zbožím. JEA byl významný i z toho důvodu, že změnil hlasování v Evropské radě z jednomyslnosti na kvalifikovanou většinu, jak bylo původně plánováno (Fiala a kol., 2018). Hlasování jednomyslně bylo ponecháno u otázek týkajících se daní, volného pohybu osob a vybraných problémů sociální politiky (Cihelková a kol., 2011; Janatka a kol., 2004). JEA tedy měnil koncepci jednotného trhu na prostor bez vnitřních hranic s cílem posílit čtyři svobody (Kunešová a kol., 2014).

Neméně důležitá byla Cecchiniho zpráva z roku 1988 s názvem *Evropa 1992 – komplexní výzva*. Neoficiálně se jmenuje *Náklady Neevropy*, protože v ní byly

vypočteny náklady nedokončeného jednotného trhu (Fiala a kol., 2018). Ztráty z nezavedení jednotného trhu byly vyčísleny v průměru na 5 % HDP ročně, naopak střednědobé přínosy jednotného trhu měly být 7% neinflační růst HDP a 5 milionů nových pracovních míst (Cihelková a kol., 2011).

V Cecchiniho zprávě byly uvedeny alokační, akumulační a lokalizační efekty zavedení jednotného trhu (viz také Šrein, 2008):

- **Alokační efekt** znamená, že vlivem odstranění bariér obchodu dojde k nové alokaci zdrojů, posilnění efektivních společností a zánik těch neefektivních, díky čemuž mohou krátkodobě zaniknout pracovní příležitosti.
- S posílením konkurence souvisí **akumulační efekt**, podle kterého toto posílení bude doprovázeno vyššími výnosy a pomocí vyšších investic i dlouhodobým růstem. Také by mělo ovlivnit geografickou specializaci v rámci EU.
- Podle **lokalizačního efektu** může hospodářský růst díky mobilitě výrobních faktorů sbližovat hospodářskou úroveň regionů EU, ale může také dojít k prohlubování rozdílů mezi bohatými a chudými regiony.

Dokončování jednotného trhu se projevilo růstem produktivity práce, investic, mírným růstem HDP a snížením cen. Pro občany Společenství navíc znamenal svobodu pohybu a nové pracovní příležitosti díky uznávání kvalifikace. O době dokončování jednotného trhu se mluví jako o eurooptimismu (Fiala a kol., 2018). Během let 1986 až 1992 došlo mimo jiné k vytvoření 9 milionů pracovních míst, růstu HDP o 0,5 % ročně a zrušení více než 70 milionů celních dokumentů. Obchod v dříve uzavřených sektorech se zdvojnásobil (European Commission, 1994).

Podle *Jednotného evropského aktu* byla Evropská komise pověřena kontrolou úkolů z Bílé knihy, ale podle jejích analýz nebylo možné termín konec roku 1992 dodržet, protože podle zprávy z 18. 12. 1991 bylo splněno jen 60 % vymezených položek z knihy (Fiala a kol., 2018). Cihelková a kolektiv (2011) a Stehlík a kolektiv (2011) ale tvrdí, že k datu spuštění jednotného trhu (začátek roku 1993) bylo realizováno přibližně 90 % návrhů Bílé knihy z roku 1985. Stejně tak Maršíková (2011) a Boháčková a kolektiv (2003) potvrzují, že 1. 1. 1993 vstupuje jednotný trh se čtyřmi svobodami v platnost. O spuštěném jednotném trhu Cihelková a kolektiv (2011) tvrdí, že měl o 40 % více spotřebitelů než trh v USA a byl třikrát větší než japonský trh.

Jednotný trh byl tedy spuštěn, ale pořád existují určité překážky. Vhodné je tvrzení od Laciny a kolektivu (2011, s. 220): *„*[…] *proces budování vnitřního trhu je nekončící proces. Stále se objevují překážky, které brání využití potenciálu všech čtyř svobod, a tyto by měly být postupně odstraněny.“*.

2.1.3 Jednotný trh po roce 1993

Již při dokončování jednotného trhu, v květnu roku 1992, byla podepsána dohoda o založení Evropského hospodářského prostoru, která vešla v platnost 1. 1. 1994. Tím bylo umožněno rozšíření čtyř svobod po celém EHP, tedy i v rámci zemí, které se neúčastnily dosavadní integrace (země ESVO[12], mimo Švýcarska) (Kunešová a kol., 2014).

EHP je kombinace zóny volného obchodu a jednotného trhu, v rámci které se mimo odstraňování překážek spolupracuje ve výzkumu, vzdělání a dalších oblastech (Lacina a kol., 2011). Cílem hospodářského prostoru je rozšířit jednotný trh o země ESVO. EHP je více než zóna volného obchodu, protože zahrnuje svobody vnitřního trhu a různé politiky (např. pracovní právo, životní prostředí, ochrana spotřebitele a další). Práva a povinnosti související s jednotným trhem se tedy týkají i Norska, Islandu a Lichtenštejnska (Evropský parlament, 2020). Tyto státy se zapojují do ekonomické integrace EU, i když nejsou jejími členy.

Vztahy Švýcarska a EU týkající se obchodu upravují bilaterální dohody, díky nimž má Švýcarsko umožněno částečný přístup na jednotný trh, ale výměnou za přijetí části legislativy Unie. Těchto dohod existuje více než sto (European Commission, 2021). Mezi smluvními stranami byla sjednána zóna volného obchodu, ale týká se pouze průmyslových a zpracovaných zemědělských výrobků (např. čokoláda). Dohody mezi EU a Švýcarskem se týkají mnoha oblastí, za zmínku stojí zejména zavedení volného pohybu osob (Federal Department of Foreign Affairs FDFA, 2021).

Jednotný trh se objevoval i v dalších dokumentech. V Maastrichtské smlouvě byl jednotný trh uveden jako podmínka vytvoření hospodářské a měnové unie (Cihelková a kol., 2011). Bílá kniha z roku 1994[13] zabývající se růstem, konkurenceschopností a zaměstnaností také obsahuje informace o jednotném trhu. Je v ní uvedeno, že

[12] Více o ESVO viz kapitola 1.2.1.
[13] Tato Bílá kniha byla vydána v prosinci 1993. Zde je využita upravená verze z března 1994.

vytvoření jednotného trhu neznamená zavedení definitivní legislativy, ale spíše nepřetržitý proces. Proto byl společně s Bílou knihou vytvořen strategický program, který měl sloužit jako podklad pro další rozvoj jednotného trhu. Tento program se skládal ze tří částí. **První část** se zabývala legislativou, konkrétně prozkoumáním překážek uvedených v Bílé knize z roku 1985, které nebyly dosud odstraněny. Zde je uvedeno, že jednotný trh se dosud netýkal všech odvětví, protože národní legislativa a poskytování výlučných práv stále bránila přístupu na trh a jakékoliv konkurenci. Příkladem je energetika, telekomunikace, poštovní služby a doprava. U těchto odvětví mělo dojít k liberalizaci. **Druhá část** měla zajišťovat efektivní aplikování schválené legislativy, aby bylo jednotlivcům i podnikům umožněno využívat možnosti nabízené jednotným trhem. Toho mělo být dosaženo podporou administrativní spolupráce mezi členskými zeměmi, například vytvořením systému sdílení dat mezi jednotlivými administrativami. **Třetí část** se týkala dynamického pohledu, tedy že jednotný trh by se měl rozvíjet, aby odpovídal novým požadavkům. V Bílé knize bylo dále uvedeno, že v letech 1992-1994 bude Komisí vypracována studie zabývající se dopady jednotného trhu (European Commission, 1994).

Podle této studie s názvem *Dopad a účinnost jednotného trhu* ekonomické dopady jednotného trhu zahrnovaly vytvoření dalších 300 000-900 000 pracovních míst a snížení inflace o 1-1,5 %, než kdyby jednotný trh neexistoval. Také došlo k dodatečnému růstu příjmu společenství o 1,1-1,5 % během let 1987-1993. U stávajících překážek studie uvádí problém s nedostatečným zaváděním schválených pravidel do práva členských států. Například pouze 56 % opatření uvedených v Bílé knize z roku 1985 se dočkalo transpozice ve všech členských státech. Některá opatření nebyla vůbec přijata, například v oblasti firemního práva a daní. Prioritou pro další postup bylo lépe prosazovat společná pravidla a zavést zbylá opatření Bílé knihy z roku 1985. Také se zde objevuje zmínka informačních technologií, konkrétně že tvorba pravidel pro služby založené na informačních technologiích národními autoritami může fragmentovat jednotný trh. Touto problematikou se měla dále zabývat Evropská komise. (Commission of the European Communities, 1996)

V letech 1997 až 2009 bylo uvedeno několik programů, strategií a akčních plánů pro jednotný trh. Jednalo se o *Akční plán pro jednotný trh* z roku 1997, *Strategii pro evropský jednotný trh* z roku 1999, *Strategie jednotného trhu – priority let 2003-2006*

z roku 2003, a *Jednotný trh pro Evropu ve 21. století* z roku 2007. (Ručinská & Fečko, 2016)

Akční plán pro jednotný trh navazoval na výše uvedenou studii o dopadech jednotného trhu (Cihelková a kol., 2011). Tento plán se skládal ze čtyř strategických cílů a trval osmnáct měsíců. Zabýval se zefektivněním pravidel týkajících se jednotného trhu a jejich prosazováním, odstraněním překážek integrace v jednotlivých sektorech, oblastmi narušujícími trh (např. daněmi) a přínosy jednotného trhu pro obyvatelstvo. Komise plán vyhodnotila jako úspěšný, protože ve většině případů bylo dosaženo požadovaných výsledků (Commission of the European Communities, 1999a). Překážky integrace v jednotlivých sektorech se týkaly síťových odvětví (Cihelková a kol., 2011). K úplné liberalizaci ale nedošlo, protože podle Commission of the European Communities (1999a) se liberalizací telekomunikací a zásobování elektřinou bylo potřeba zabývat i nadále.

Strategie pro evropský jednotný trh pokrývala roky 2000-2004 a měla dále zlepšovat fungování jednotného trhu. V této strategii se znovu řeší sociální aspekt, tedy občané a jejich zdraví. Je zde zdůrazněna ochrana životního prostředí a udržitelný rozvoj. Dále je zde uveden jednotný trh v digitální době, konkrétně důležitost vytvoření prostředí pro elektronický obchod založeného na principech jednotného trhu. K tomu měly sloužit direktivy, například direktiva Evropského parlamentu a rady týkající se elektronického obchodování. Strategie se dále zabývala protisoutěžním jednáním a státní podporou, která sice byla na ústupu, ale stále představovala pro jednotný trh hrozbu. Za zmínku stojí i uvedený externí aspekt, tedy že kandidátské země musí kromě provedení legislativních změn vybudovat administrativní infrastrukturu, která zaručí implementaci pravidel jednotného trhu. (Commission of the European Communities, 1999b)

Strategie jednotného trhu – priority let 2003-2006 vymezila deset bodů, kterými bylo třeba se dále zabývat. Jednou z nich byl volný pohyb zboží, například v některých případech bylo stále nutné modifikovat výrobky, aby odpovídaly lokálním požadavkům. Další problémovou oblastí byly služby, u kterých se velmi lišily národní předpisy členských států. Navíc některé druhy služeb (například cestovní ruch, stavebnictví a poradenství) nepodléhaly zásadám jednotného trhu. U síťových odvětví bylo prioritou dokončit proces jejich liberalizace. Dále mělo dojít ke zjednodušení daňových překážek, zejména DPH a zdanění podniků. Jako u předchozích dokumentů, i zde se řešily problémy s vymáháním dodržování pravidel a direktiv. Za zmínku stojí také prohlášení

o volném pohybu zboží, že obchod přes hranice členských států je komplikovanější a nákladnější než obchod v rámci členského státu (Commission of the European Communities, 2003). Většina z deseti bodů sice byla splněna, ale nedošlo k očekávaným zlepšením (Cihelková a kol., 2011).

Na výše uvedenou strategii navazoval program *Jednotný trh pro Evropu ve 21. století*. Zde je uvedeno, že dřívější aktivity byly zaměřeny převážně na odstranění překážek přeshraničních aktivit pomocí legislativy. Úsilí mělo být nově věnováno tomu, aby byla zajištěná vyšší efektivita trhů v oblastech, které přinesou nejvyšší užitek spotřebitelům, umožní růst a vytvoří nová pracovní místa. Jednotný trh ve 21. století by proto měl být konkurenceschopný, inovující, a schopný plně využívat potenciálu sektoru služeb. (Commission of the European Communities, 2007)

Téměř dvacet let po spuštění jednotného trhu, v roce 2010, byla vydána zpráva *Nová strategie pro jednotný trh*, která uvedla stávající problémy (Šišková a kol., 2012). Mezi ty stále patřily například telekomunikace, které byly podle zprávy stále fragmentované podle národních hranic, v podstatě neexistující jednotný trh pro námořní dopravu nebo zbytečně složitá dokumentace u různých druhů dopravy. Je zde zmíněna i nutnost vytvoření digitálního trhu do roku 2020, což mělo vést k 4% růstu HDP a samotný digitální trh by tak mohl mít stejný dopad, jako zavedení jednotného trhu v roce 1992 (Monti, 2010). Překonáním problémů jednotného trhu a návrhy na zlepšení se zabýval dokument Evropské komise s názvem *Single Market Act* (Šišková a kol., 2012). Šlo například o modernizaci systému uznávání kvalifikací a rozšíření systému standardizace i na služby (European Commission, 2011).

V roce 2000 vydaná *Lisabonská strategie* se také zabývala jednotným trhem. Měla za cíl zvýšit konkurenceschopnost EU a jako jeden z prostředků k jeho dosažení uvádí právě dokončení jednotného trhu (Houska, 2006). Když se cíle *Lisabonské strategie* ukázaly jako nesplnitelné, došlo v roce 2005 k jejich upravení, ale ani přesto nebyla strategie úspěšná. Navazovala na ni strategie *Evropa 2020*, vydaná začátkem roku 2010, která měla přinést inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění (Fiala a kol., 2018). Šlo vlastně o prodloužení Lisabonské strategie o další desetiletí (Cihelková a kol., 2011). Je nutné podotknout, že prvním cílem strategie *Evropa 2020* bylo dostat se z tehdejší hospodářské krize. Nová evropská ekonomika měla být poté založena na znalostech, inovacích a udržitelném rozvoji. Pro dosažení ekonomického růstu a vytváření pracovních míst měl být klíčový jednotný trh, ale přes všechna dosavadní

opatření na hranicích stále existovala určitá úzká místa a pravidla nebyla rovnoměrně zavedena. Cílem strategie bylo i vytvoření jednotného trhu pro online obsah a služby, tedy jednotný digitální trh (viz níže) (European Commission, 2010a).

V současné době se EU mimo jiné stále potýká s vymáháním zásad a pravidel jednotného trhu. Nejaktuálnější snahou v této oblasti má být vytvoření tzv. Single Market Enforcement Task-Force (SMET), do které budou patřit členské státy a Evropská komise. SMET bude hodnotit stav dodržování pravidel jednotného trhu národními legislativami (European Commission, 2020b). Přetrvávající překážky jednotného trhu jsou, dle Evropské unie (European Union, 2019):

- Rozdílné národní daňové systémy.
- Oddělené národní trhy finančních služeb, energetiky a dopravy.
- Různá pravidla, standardy a praktiky týkající se elektronického obchodování (e-commerce) mezi členskými státy.
- Komplikovaná pravidla týkající se uznání odborných kvalifikací.

Z textu o vytváření jednotného trhu a jeho dalších úpravách lze vidět, že se opravdu jedná o dlouhodobý, snad i nekončící proces. Rok 1993 rozhodně nelze brát jako definitivní tečku za tvorbou jednotného trhu, protože byl spuštěn v nedokončeném stavu, jak lze vidět v uvedených plánech, strategiích a zprávách. I přes všechny tyto snahy ale stále existují dlouhotrvající problémy.

2.2 Jednotný digitální trh

Jednou z nových oblastí ve středu zájmu EU po roce 1993 je digitalizace a elektronické obchodování. Proto je aktuálním tématem tzv. jednotný digitální trh.

„Jednotný digitální trh je trh, ve kterém je umožněn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu a kde jednotlivci i podniky mohou bezproblémově vykonávat a přistupovat k online aktivitám, za podmínek spravedlivé hospodářské soutěže a vysoké ochrany spotřebitele a osobních dat, bez ohledu na jejich národnost či místo bydliště.“[14] (European Commission, 2015a, s. 3).

[14] V originálním znění: *A Digital Single Market is one in which the free movement of goods, persons, services and capital is ensured and where individuals and businesses can seamlessly access and exercise online activities under conditions of fair competition, and a high level of consumer and personal data protection, irrespective of their nationality or place of residence.* (European Commission, 2015a, s. 3)

Fragmentace digitálního trhu byla podrobně popsána ve *Sdělení Komise o přeshraničním elektronickém obchodu mezi podniky a spotřebiteli EU* z roku 2009. Jsou zde uvedeny výhody e-commerce, tedy že spotřebitelé mohou díky přeshraničnímu online nakupování ušetřit, mají přístup k širší nabídce produktů či k takovým produktům, které nejsou na domácím trhu dostupné. Obchodníkům zase e-commerce otevírá nové trhy. Potenciál e-commerce ale nebylo možné využít kvůli jeho fragmentaci podle národních hranic. Elektronické obchodování sice bylo na vzestupu, ale převážně na národní úrovni a nakupování přes internet z jiného členského státu bylo neobvyklé. Spotřebitelé totiž často nebyli schopni zadat objednávku u online obchodníka z jiného členského státu či se registrovat na webové stránce obchodu. Tito obchodníci navíc často odmítali objednávky od zahraničních spotřebitelů (uplatňovali tzv. geo-blocking). Opatření k odstranění překážek e-commerce zahrnovala zjednodušení a harmonizaci pravidel ochrany spotřebitele, zamezení diskriminace spotřebitelů podle státní příslušnosti a místa bydliště, monitorování praktik obchodníků, efektivnější vymáhání práva a zjednodušení vykazování DPH pro online obchodníky (Commission of the European Communities, 2009). Je tedy patrné, že digitální trh již od počátku provázely podobné problémy jako původní jednotný trh – rozdílné národní předpisy a vymáhání dohodnutých pravidel. Oproti jednotnému trhu zde ale existovala otevřená diskriminace založená na bydlišti spotřebitele.

Jednotným digitálním trhem se zabývaly další dokumenty. *Digitální agenda pro Evropu* z roku 2010 pojednávala o překážkách v této oblasti, například o fragmentaci digitálního trhu, kyberzločinu, nedostatečných investicích do sítí, nízké důvěře v sítě a špatné digitální gramotnosti a dovednostech (European Commission, 2010b). Na výše uvedené sdělení Komise z roku 2009 navazovalo další sdělení s názvem *Soudržný rámec pro posílení důvěry v jednotný digitální trh elektronického obchodu a on-line služeb* z roku 2012. Jednalo se o strategii pro jednotný digitální trh do roku 2015 (European Commission, 2012).

Zásadním dokumentem byla *Strategie pro jednotný digitální trh* z května 2015. Ta obsahovala šestnáct opatření rozdělených do následujících tří pilířů:

1. Zlepšit přístup spotřebitelů a podniků k digitálnímu zboží a službám v celé Evropě.
2. Vytvořit vhodné a rovné podmínky, aby se mohly rozvinout digitální sítě a inovativní služby.

3. Maximalizovat růstový potenciál digitální ekonomiky. (European Commission, 2015b)

V rámci prvního pilíře šlo například o odstranění překážek přeshraničního online obchodu, přístupu k online obsahu a silnější ochranu spotřebitele. Rozvoj sítí a služeb podle druhého pilíře měla zajistit vysokorychlostní a bezpečná infrastruktura. Další řešené oblasti byly kyberbezpečnost, ochrana dat a transparentnost online platforem. K maximalizaci růstového potenciálu digitální ekonomiky mělo pomoci zejména rozvíjení digitálních dovedností. (Eurostat, n.d.-b)

Další sdělení s názvem *Komplexní přístup ke stimulaci přeshraničního elektronického obchodu pro evropské občany a podniky* z roku 2016 představovalo balíček opatření, který měl pomoci rychle odstranit překážky přeshraničních online aktivit. Jednou z oblastí jeho působnosti byl návrh zakázání neopodstatněné diskriminace spotřebitelů a podniků při online nákupech v jiné členské zemi. Dále se zde opět řešila otázka budování spotřebitelské důvěry v přeshraniční online nákupy, a to pomocí lepšího prosazování pravidel. (European Commission, 2016)

Strategie pro jednotný digitální trh byla v polovině období implementace, v roce 2017, přezkoumána ve sdělení Komise s názvem *Propojený jednotný digitální trh pro všechny*. Za zmínku stojí úspěchy, o kterých sdělení píše jako o „trojí výhře“ pro spotřebitele. Jedná se o zrušení roamingových poplatků od 15. června 2017. Díky tomu mohou občané při cestování využívat mobilní služby za stejné částky jako doma. Druhou výhrou je přeshraniční přenositelnost služeb poskytujících online obsah. To znamená, že při cestování mají občané od roku 2018 přístup ke svým online předplatným, například k filmům. Třetí výhrou měl být zákaz diskriminace spotřebitelů z jiných členských států, pokud by došlo ke schválení příslušného návrhu[15]. Také je zde uvedeno, že by od května 2018 mělo platit obecné nařízení ochrany dat (General Data Protection Regulation – GDPR) (European Commission, 2017).

2.3 Svobody jednotného trhu

Jak bylo uvedeno výše, jednotný trh se od celní unie liší zavedením čtyř svobod, kterými jsou volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu. Díky těmto svobodám je

[15] Zákaz diskriminace vůči zahraničním spotřebitelům byl uveden v platnost 3. 12. 2018 (European Commission, 2020c).

dosaženo vyššího ekonomického růstu a životní úrovně a lepšího postavení Evropy (Muller, 2016). Balassa (1966) ohledně pohybu výrobních faktorů a konkrétně společného trhu varuje před tím, že se faktory budou zčásti přesouvat do oblastí, kde sociální a ekonomická infrastruktura vedou k vyšším výnosům faktorů. To znamená pohyb z chudších oblastí do bohatších, což může způsobit snížení životní úrovně v místech, odkud faktory emigrují.

Fiala a kolektiv (2018) uvádějí, že členské státy mohou omezit realizaci čtyř svobod z důvodů veřejné mravnosti, pořádku a bezpečnosti, zachování lidského zdraví a života, ochrany rostlin, národních kulturních statků s uměleckou, historickou nebo archeologickou hodnotou a ochrany průmyslového a obchodního vlastnictví.

2.3.1 Volný pohyb zboží

Tuto svobodu upravuje *Smlouva o fungování Evropské unie* (2012, čl. 28), která v hlavě II, článku 28 uvádí celní unii a její specifika. Jedná se o stejné informace, které byly uvedeny v původní smlouvě o EHS, tedy že celní unie se týká veškerého obchodu se zbožím, zakazuje vzájemná cla, kvantitativní opatření a poplatky se stejný účinkem a stanovuje společný celní sazebník vůči třetím zemím.

Volný pohyb zboží se týká zemědělských a průmyslových výrobků. Ty se na území Unie pohybují bez omezení. Výrobky musí splňovat parametry a standardy EU ke vstupu na jednotný trh (Boháčková a kol., 2003). Volný pohyb zboží je zajišťován vytvořením celní unie, zákazem množstevních omezení, zákazem diskriminace v oblasti daní a státních podpor a úpravou státních monopolů obchodní povahy (aby nedocházelo k diskriminaci kvůli státní příslušnosti). Zboží ze třetích zemí, které bylo v členské zemi procleno a byly splněny dovozní požadavky, je ve volném oběhu po území EU a pohlíží se na něj jako na unijní zboží (Šišková a kol., 2012).

Podle *Smlouvy o fungování Evropské unie* (2012, čl. 37) může dojít k zákazu nebo omezení dovozu a vývozu z výše uvedených důvodů, ale takové opatření nesmí být prostředkem diskriminace nebo omezování obchodu mezi členskými státy.

2.3.2 Volný pohyb služeb

Služby jsou činnosti poskytované za úplatu. Jedná se o činnosti průmyslové a obchodní povahy, dále svobodná povolání a řemeslné činnosti. Patří sem činnosti, které nejsou upraveny ustanoveními o volném pohybu zboží, kapitálu a osob. Poskytovatel služby

tedy může dočasně provozovat činnost v jiném členském státě a za stejných podmínek, které mají tamní státní příslušníci. („Smlouva o fungování Evropské unie“, 2012, čl. 57)

Oproti svobodě usazování, která umožňuje dlouhodobé provozování ekonomické aktivity v jiném členském státě EU (viz volný pohyb osob) umožňuje volný pohyb služeb krátkodobou aktivitu, tedy poskytnutí nebo přijetí služby ve státě, kde není poskytovatel nebo příjemce usazen. Pravidla týkající se pohybu služeb vyžadují přeshraniční prvek a neplatí pro vnitrostátní služby. To znamená, že se do jiného státu pohybuje buď poskytovatel, zákazník či dochází k pohybu obou stran. Přitom tento pohyb nemusí být fyzický, služba může být poskytnuta přes internet. Dalším pravidlem je, že služba musí být úplatná (Šišková a kol., 2012). Boháčková a kolektiv (2003) dodávají pravidlo nepřípustnosti preference domácích firem před zahraničními, které se uplatňuje například u veřejných zakázek.

2.3.3 Volný pohyb osob

Podle *Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství* („Treaty establishing the European Economic Community“, 1957, čl. 48) zahrnoval volný pohyb osob pouze pracovníky. Volný pohyb osob byl dle Šiškové a kolektivu (2012) na začátku devadesátých let rozšířen na studenty, důchodce a osoby žijící z nezávislých příjmů. Platí ale pravidlo, že osoba nesmí být pro hostitelský stát přítěží. Stehlík a kolektiv (2011) dodávají, že právo volného pohybu se týká i rodinných příslušníků občana EU, a to i když pocházejí ze třetích zemí.

Zde je vhodné zmínit tzv. občanství EU. Podle *Smlouvy o Evropské unii* (2012, čl. 9) EU dodržuje: *„*[…] *zásadu rovnosti svých občanů, kterým se dostává od jejích orgánů, institucí a jiných subjektů stejné pozornosti. Občanem Unie je každá osoba, která má státní příslušnost členského státu. Občanství Unie doplňuje občanství členského státu, nenahrazuje je.“*

Z občanství EU plyne mimo jiné právo volně se pohybovat a pobývat v kterémkoliv členském státě. Pobyt může být přechodný, dlouhodobý či trvalý. Přechodný pobyt trvá nanejvýš tři měsíce, a kromě nutnosti mít průkaz totožnosti zde nejsou žádné další podmínky. Dlouhodobý pobyt je možný jen pro zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné, osoby s dostatkem prostředků (aby nebyli přítěží pro sociální systém) a osoby zapsané ke studiu v daném státě. Trvalý pobyt se týká osob, které v daném státě pobývaly více než pět let. (Šišková a kol., 2012)

Smlouva o fungování Evropské unie (2012, čl. 45) u volného pohybu osob nejdříve ve článku 45 definuje **pohyb pracovníků**. Ti se mohou volně pohybovat na území Unie a je zakázána jejich diskriminace podle státní příslušnosti. Mohou se tedy ucházet o nabízená místa, pohybovat se a pobývat na území členského státu při vykonávání práce a zůstat tam, když jejich pracovní poměr skončí. Ustanovení článku 45 ale neplatí pro veřejnou správu. Boháčková a kolektiv (2003) dodávají, že volný pohyb osob umožňuje kromě volného pohybu také získávání a užívání majetku na území EU. Také zmiňují právo usadit se, žít bez diskriminace, ucházet se o zaměstnání a podnikat v členském státě. Členské státy také uznávají vzdělání z domovské země uchazeče o zaměstnání.

Výše uvedené o pohybu pracovníků potvrzují Šišková a kolektiv (2012) a dodávají, že se zahraničním pracovníkem se jedná jako s domácími pracovníky. Zahraniční pracovník pobírá i stejné sociální a daňové výhody. Stejně jako u volného pohybu zboží, i zde je možné pohyb omezit z důvodu veřejného pořádku, bezpečnosti a ochrany zdraví.

Odstranění překážek volného pohybu pracovních sil nemusí nutně znamenat, že k migraci dojde. Existují totiž i další faktory omezující migraci, například rozdílný jazyk, zvyky, náboženství, ztráta známého prostředí (Balassa, 1966). Jedná se spíše o faktory, které migrant zvažuje a mohou ho od migrace odradit.

Druhou problematikou je právo **usazování**. To definuje *Smlouva o fungování Evropské unie* (2012, čl. 49): *„Svoboda usazování zahrnuje přístup k samostatně výdělečným činnostem a jejich výkon, jakož i zřizování a řízení podniků, zejména společností…“* Podle článku 54 této smlouvy je se společnostmi se sídlem, ústřední správou či hlavní provozovnou uvnitř Unie zacházeno jako s fyzickou osobou z členského státu („Smlouva o fungování Evropské unie“, 2012, čl. 54).

Usazováním se rozumí vlastní založení podniku. Může se jednat o živnost či obchodní společnost. Svoboda usazování tedy znamená, že se občan jednoho státu usadí v jiném státě a bez diskriminace v něm působí (nebo je v něm založena pobočka). Fyzické osoby si mohou v jiném členském státě najít zaměstnání či tam provozovat samostatně výdělečnou činnost. Pravidla týkající se jejich příchodu do jiného státu a pobytu v něm jsou stejná jako u pohybu pracovníků. Na právnické osoby se právo vztahuje v případě, že mají vztah ke členskému státu. To znamená, že právnická osoba byla založena podle

práva některého členského státu a dále má v EU sídlo, ústřední správu či hlavní provozovnu. Právnické osoby mohou být založeny v jiném členském státě a také v nich mohou zakládat dceřiné společnosti či pobočky. (Šišková a kol., 2012)

2.3.4 Volný pohyb kapitálu

Volný pohyb kapitálu je umožněn odstraněním překážek pohybu kapitálu a plateb mezi členskými státy samotnými a členskými státy a třetími zeměmi („Smlouva o fungování Evropské unie“, 2012, čl. 53). Od ostatních svobod se tedy liší tím, že platí i mimo území EU (Šišková a kol., 2012). Díky odstranění překážek pohybu kapitálu dochází k efektivnější alokaci zdrojů a investic (Boháčková a kol., 2003). Pohyb kapitálu je spojen se svobodou usazování, protože podnikatelé musí před začátkem podnikání přenést přes hranice určitý kapitál. Občané, kteří se chtějí přestěhovat do jiného členského státu, také investují majetek, například koupí nemovitosti (Šišková a kol., 2012).

Pro občany EU znamená volný pohyb kapitálu možnost otevřít si bankovní účet či koupit nemovitost v zahraničí. Také mohou investovat tam, kde je nejvyšší výnos a kupovat akcie zahraničních společností. Společnosti mohou vlastnit či investovat do jiných evropských společností. Zahraniční pohyby kapitálu zahrnují přímé zahraniční investice, investice do nemovitostí, investice do cenných papírů, poskytování úvěrů a osobní kapitálové operace (např. dědictví) (European Commission, n.d.-b). Podle Cihelkové a kolektivu (2011) má volný pohyb kapitálu podobu zahraničních investic přicházejících do země či z ní odcházejících. Investice se mohou týkat podnikatelské činnosti nebo tzv. portfoliové investice, tedy investice do cenných papírů. Balassa (1966) u volného pohybu kapitálu uvádí, že na území integračního celku mají všechny podniky stejné podmínky získání úvěru a kapitál má možnost se pohybovat tam, kde je dosaženo vyššího výnosu.

U této svobody byly v jednotném trhu EU skoro všechny bariéry odstraněny, takže pohyb kapitálu není výrazně omezen (Lacina a kol., 2011). Pouze ve zvláštních případech může Evropská rada přijmout opatření vůči třetím zemím, pokud pohyb kapitálu s nimi spojený představuje problémy pro fungování hospodářské a měnové unie („Smlouva o fungování Evropské unie“, 2012, čl. 66).

3 Metodika empirického výzkumu

V této kapitole je popsána metodika empirického výzkumu, který byl zaměřen na zkoumání vybraných dopadů jednotného trhu EU na Českou republiku. Výzkum byl převážně kvalitativní a zahrnoval analýzu odborných zdrojů a dokumentů a následné porovnání a vyhodnocení získaných poznatků. Dále byla využita kvantitativní data, zejména z Českého statistického úřadu a portálu Eurostat. Ne všechna statistická data jsou dostupná za rok 2020, pro srovnání byl tedy zvolen rok 2019. Při zkoumání dopadů volného pohybu pracovních sil ve firmách bylo provedeno dotazníkové šetření sledující danou problematiku ve vybraných firmách.

Kvůli širšímu tématu diplomové práce bylo konkrétní výzkumné téma zúženo na vybrané dopady zapojení České republiky (ČR) do jednotného trhu EU v oblasti pohybu osob včetně pohybu pracovních sil.

V rámci empirického výzkumu byly stanoveny následující cíle:

- Určit dopady volného pohybu osob včetně pracovních sil na českou ekonomiku.
- Určit dopady volného pohybu pracovních sil na vybrané firmy v ČR.

Posledního vytyčeného cíle se týkalo dotazníkové šetření, kterého se zúčastnili personalisté z vybraných firem. Cílem dotazníkového šetření ve vybraných firmách bylo získat data k zodpovězení následujících otázek:

- Z jakých zemí EU vybrané firmy zaměstnávají pracovníky?
- Co vybrané firmy motivuje k zaměstnávání pracovníků z EU?
- Jaké přínosy či problémy má pro firmu zaměstnávání pracovníků z jiných zemí EU?

Příprava dotazníkového šetření zahrnovala vytvoření dotazníku (formulaci otázek) a následnou pilotáž. V rámci pilotáže byl dotazník poslán na posouzení, zda jsou otázky srozumitelné a vhodné. Pilotáže se účastnili mimo jiné dva personalisté, podle jejichž zpětné vazby byl dotazník upraven před rozesláním do firem. Zde je vhodné poznamenat, že původní záměr byl vést ve vybraných firmách polostrukturované rozhovory s personalisty. Oslovené organizace ale nereagovaly, nebo žádost zamítly s odkazem na současnou situaci (nedostatek času, přísná opatření proti šíření nemoci COVID-19). Jako náhrada za polostrukturované rozhovory byl proto zvolen online

dotazník, jakožto vhodnější a časově méně náročná forma dotazování. S dotazníkem ale souvisí určitá omezení, například délka dotazníku. Dle Egera a Egerové (2017) je obecně návratnost nižší, čím je dotazník delší. Podle účastníků pilotáže zabralo vyplnění dotazníku přibližně 5-10 minut, tudíž časová náročnost nebyla příliš velká. Musel se jí ale přizpůsobit počet otázek, protože delší dotazník by mohl respondenty odradit.

Při tvorbě otázek bylo dbáno na následující zásady, viz Eger a Egerová (2017): jednoznačnost, srozumitelnost a jednoduchost otázek. Autoři dále uvádějí, že by otázky neměly být dvojité, sugestivní a zavádějící, negativně formulované a příliš dlouhé.

Po pilotáži a následné úpravě dotazníku následovalo dotazníkové šetření, které probíhalo od 8. 3. 2021 do 5. 4. 2021. Celkem byli s žádostí o vyplnění osloveni[16] personalisté ze 40 firem. Z toho bylo zaznamenáno 13 odpovědí, návratnost tedy byla 32,5 %. Autor práce si uvědomuje, že vzhledem k malému počtu respondentů není možné výsledky zobecnit. Jak ale bylo uvedeno výše, dotazník v tomto případě nahradil osobní komunikaci.

Dotazník je zaměřen na problematiku zaměstnávání občanů zemí EU v České republice. Respondenti odpovídali na 19 otázek. Většina otázek byla otevřená, respondenti tedy museli sami formulovat odpověď. Dále bylo použito několik otázek s volbou odpovědi ano/ne. Podle odpovědi po nich následovala buď otevřená otázka, ve které měl respondent možnost více se rozepsat, nebo byl přesunut na další otázku v pořadí. Vzhledem k anonymitě byla jako poslední otázka uvedena identifikační otázka týkající se velikosti organizace.

Podle odpovědí na tuto identifikační otázku byli do dotazníkového šetření zapojeni respondenti (personalisté) z 10 velkých organizací s více než 250 zaměstnanci a ze 2 středně velkých organizací s 50 až 249 zaměstnanci. Otázka č. 1 v dotazníku sloužila pro ověření, jestli jsou v organizaci skutečně zaměstnávány osoby z EU. Objevila se tu jedna negativní odpověď, po které byl respondent přesměrován na konec dotazníku, takže odpovídalo pouze 12 respondentů (tj. personalistů z 12 firem). Výsledky dotazníkového šetření jsou uvedeny v kapitole 5.7. Dotazník je uveden v příloze A.

[16] Některé firmy byly osloveny přes kontakty od personalisty, který se účastnil pilotáže, a některé byly s žádostí o zapojení do šetření osloveny přímo.

4 Vybrané dopady jednotného trhu EU na českou ekonomiku

Tato kapitola slouží jako úvod k vybraným dopadům jednotného trhu EU na českou ekonomiku. Dopady zapojení ČR do jednotného trhu EU v oblasti volného pohybu osob včetně pracovních sil se zabývá kapitola 5. V této kapitole jsou stručně uvedeny obecné dopady zapojení do jednotného trhu. Stejně tak je zde uvedeno předvstupní období ČR do EU. Zde jsou relevantní zejména podmínky pro účast v evropské integraci a členství ČR v jiných integračních celcích před vstupem do EU.

4.1 Obecné dopady jednotného trhu EU na českou ekonomiku

V roce 2017 byla vydána studie *Jednotný trh EU: dopad na členské státy* (LE Europe, 2017). Konkrétními dopady jednotného trhu se zabývá kapitola 3 této studie. Dopady jednotného trhu na ČR byly k roku 2015 následující:

- Zvýšení HDP na obyvatele o 2,6 %.
- Zvýšení spotřeby domácností o 440 € na domácnost.
- Vytvoření 129 000 pracovních míst.
- Růst investic o 1 150 mil. €.

Podle studie se tyto přínosy opakují a postupem času rostou. Benefity další integrace (zde bylo doporučeno například přijetí několika direktiv) byly vyčísleny jako dodatečný růst HDP na obyvatele o 0,4 %, zvýšení spotřeby domácností o 60 € na domácnost, 18 000 nových pracovních míst a další růst investic o 160 mil. €. (LE Europe, 2017)

HDP na obyvatele lze také sledovat vůči průměru v EU. Podle zprávy k výročí patnácti let členství ČR v EU zaznamenal HDP na obyvatele vůči průměru EU značný růst. V době vstupu (rok 2004) byl na úrovni 78 % průměru EU. V roce 2017 to bylo již 89 %. (Český statistický úřad, 2019a)

Dopady týkající se volného pohybu osob jsou uvedeny v kapitole 5. V následující podkapitole je popsán význam jednotného trhu během předvstupního období ČR do EU.

4.2 Předvstupní období ČR do EU

Všechna předcházející rozšíření EU (respektive ES nebo EHS u dřívějších rozšíření) zahrnovala státy s fungující tržní ekonomikou, například rozšíření z roku 1995 o Rakousko, Švédsko a Finsko. Tyto státy navíc měly již zavedenou část legislativy vnitřního trhu a udržovaly se Společenstvím obchodní vztahy. Oproti tomu země střední a východní Evropy usilující o vstup přecházely v 90. letech k tržní ekonomice. (Urban, 2002)

Pro státy usilující o vstup do EU byla v roce 1993 stanovena tzv. Kodaňská kritéria. Tato kritéria jsou:

- Stabilita institucí zaručujících demokracii, právní stát, lidská práva a respektování a ochranu menšin.
- Fungující tržní ekonomika a schopnost vypořádat se s konkurenčním tlakem a tržními silami uvnitř EU.
- Dodržování cílů hospodářské a měnové unie a schopnost převzít závazky plynoucích z členství, včetně schopnosti efektivně implementovat pravidla, standardy a politiky, které tvoří právní předpisy EU. („Přístupová kritéria“, n. d.)

Ve spojení s jednotným trhem jsou důležité zejména druhé a třetí kritérium. Druhé kvůli konkurenci uvnitř vnitřního trhu a třetí kvůli požadované schopnosti implementovat pravidla a politiky EU. Přitom jak bylo uvedeno v kapitolách o jednotném trhu po roce 1993 (kapitola 2.1.3) a jednotném digitálním trhu (kapitola 2.2), rozdílná pravidla a předpisy jsou dlouhotrvající problémy.

Další krok pro vstup do EU byl dle Urbana (2002) uveden na zasedání Evropské rady v prosinci 1994 v rámci tzv. předvstupní strategie. Podle ní měly kandidátské země postupně přijímat pravidla jednotného trhu, aby do něj mohly být začleněny. Měly se tedy orientovat na přijímání legislativy týkající se zejména jednotného trhu[17]. Vztahy s kandidátskými zeměmi byly řešeny pomocí dohod o přidružení. Dohoda o přidružení ČR a ES vešla v platnost v roce 1995. Jejím základem byla postupná liberalizace obchodu (týkala se průmyslového zboží) a také vytvoření zóny volného obchodu. Mezi

[17] Pro vstup do EU bylo ale stále nutné převzít celý její právní řád. (Commission of the European Communities, 1995)

oběma stranami mělo dojít k odstranění cel[18], kvót a netarifních opatření. Stejně tak nesmělo dojít k zavádění nových cel a poplatků či zvyšování stávajících. České výrobky musely splňovat technické normy stanovené evropskými normalizačními instituty. Dohoda se zabývala i dalšími oblastmi, za zmínku stojí například harmonizace legislativy (nebyla ovšem specifikována míra harmonizace). Výše uvedené oblasti byly úspěšně splněny – zóna volného obchodu a liberalizace obchodu s průmyslovými výrobky byla dokončena a došlo k odstranění většiny netarifních opatření. Dohoda o přidružení pomohla Československu (a později ČR) k přesunu z trhů RVHP na trhy ES. Zejména Německo se již v roce 1991 stalo jedním z hlavních obchodních partnerů tehdejšího Československa.

Přípravou na tržní integraci se zabývala i Bílá kniha z roku 1995 s názvem *Příprava přidružených zemí střední a východní Evropy k integraci do vnitřního trhu Unie*. Měla sloužit jako pomůcka k přípravě vstupu na jednotný trh a byla zaměřena na legislativu nezbytnou k jeho fungování. Představila legislativu a identifikovala klíčová opatření v každé oblasti jednotného trhu (celkem se jednalo o 23 oblastí, například to byly jednotlivé svobody, sociální politika, zemědělství, doprava) a také administrativní a organizační struktury potřebné pro efektivní implementaci a prosazování legislativy. Protože, jak je zde uvedeno, pouhá transpozice legislativy nestačí k zajištění správného fungování trhu po tomto rozšíření. (Commission of the European Communities, 1995)

Při tzv. východním rozšíření EU byl tedy brán ohled také na to, aby zapojení nových zemí do EU nenarušilo fungování jednotného trhu. To dokazuje Bílá kniha z roku 1995, která se zabývala výhradně objasněním zásad a legislativy jednotného trhu, aby usnadnila jejich převzetí kandidátskými zeměmi. V tomto ohledu měl jednotný trh dopad na Českou republiku už v jejím předvstupním období. Zajímavé je, že ve výše zmíněné Bílé knize se zdůrazňuje nejen transpozice legislativy, ale i její implementace a prosazování. Přitom právě zde tkvěl jeden z nejčastěji opakovaných problémů při dalším rozvoji jednotného trhu i tvorbě jednotného digitálního trhu (viz kapitoly 2.1.3 a 2.2).

Dopady jednotného trhu se projevovaly již v předvstupním období, zejména v pohybu zboží a osob. Postupná liberalizace obchodu a snižování cel mělo jistě dopad na vývozy

[18] Odstranění cel probíhalo asymetricky, ve prospěch ČR. Cla ze strany ES byla snižována rychleji. (Urban, 2002)

a dovozy během předvstupního období, ale vzhledem k nedostupnosti podrobnějších dat lze jen těžko odhadnout, o jak velký dopad šlo. Ekonom (1999, citováno z Urban, 2002) uvádí, že v roce 1998 byl podíl vývozu ČR do zemí Unie 64,2 % a dovozu 63,3 %. V roce 2005 tvořily podle Českého statistického úřadu (2021a) vývozy do EU přibližně 83,3 % celkového vývozu a dovozy ze zemí EU přibližně 69,7 % celkového dovozu. Hřích (2001, citováno z Urban, 2002) dodává, že bez otevření trhů Unie a orientace na tyto trhy by propad ekonomiky v první polovině devadesátých let byl hlubší a delší.

Z pohledu ekonomické integrace stojí za zmínku, že Česká republika byla během předvstupního období součástí několika integračních celků. Jedním z nich byla Středoevropská zóna volného obchodu (Central European Free Trade Area - CEFTA), do které patřily státy, které po roce 1989 přecházely od centrálně plánované ekonomiky k tržní ekonomice. Integrační sdružení CEFTA v roce 1993 založilo Polsko, Maďarsko, Česká republika a Slovensko. Později se přidalo Slovinsko, Rumunsko, Bulharsko a Chorvatsko. Splnění podmínek vstupu do EU byl dlouhodobý proces, proto se zakládající státy CEFTA rozhodly pro spolupráci. Členské státy CEFTA se postupem času staly členy Evropské unie, takže jejich obchodní vztahy jsou nyní v rámci vnitřního trhu. (Lacina, 2011)

Dále je ČR členem Visegrádské čtyřky společně se Slovenskem, Polskem a Maďarskem. Spolupráce byla zaměřena na budování demokratických systémů a přijetí do NATO a EU, ale funguje stále i po splnění těchto cílů. (European Council, 2016)

5 Zapojení ČR do volného pohybu osob v jednotném trhu EU

Jak bylo uvedeno v kapitole 2.3.3, volný pohyb osob umožňuje občanům Evropské unie pohybovat se, pobývat, pracovat a podnikat v kterémkoliv členském státě, a to bez diskriminace či rozdílného zacházení na základě národnosti. Díky tomu mohou občané České republiky žít, pracovat a studovat kdekoliv v rámci EHP a ve Švýcarsku[19] a stejně tak občané těchto zemí mají stejné příležitosti v ČR. Na danou problematiku se lze tedy dívat z pohledu občanů zemí EU/ESVO žijících a pracujících v ČR anebo z pohledu českých občanů žijících či pracujících v těchto zemích.

5.1 Příjezd, pobyt a povinnosti občanů EU a jejich rodinných příslušníků

Díky volnému pohybu osob je Česká republika otevřena občanům členských států EU/ESVO. Musí ale existovat určitá pravidla, která budou pohyb těchto osob řídit. Příjezd a pobyt občanů těchto zemí a jejich rodinných příslušníků do ČR probíhá za určitých podmínek a stejně tak musí uvedené osoby splnit řadu povinností. V této kapitole je tedy popsán příjezd těchto osob do ČR a jejich povinnosti, typy pobytu a případné zrušení pobytu.

V následujícím textu se často objevuje označení občan EU a rodinný příslušník občana EU. **Občan EU** je, jak vyplývá z názvu, občanem kteréhokoliv z 27 členských států. Podle Odboru azylové a migrační politiky (2020a) se práva podobná právům občanů EU vztahují také na občany Islandu, Lichtenštejnska, Norska, Švýcarska a na občany Spojeného království, pokud se jich týká část druhá výstupové dohody. Ministerstvo vnitra ČR (2021) uvádí, že pobytová práva z Dohody o vystoupení jsou zachována pro občany Spojeného království, kteří na území ČR pobývali legálně před 31. 12. 2020. Legální pobyt prokáží potvrzením o přechodném pobytu nebo povolením k trvalému pobytu. Občané Spojeného království, kteří vstoupí do ČR po 31. 12. 2020 jsou bráni jako občané třetích zemí.

[19] V dalším textu bude místo EHP a Švýcarsko uváděno kratší označení EU/ESVO, které zahrnuje všechny země EU a Island, Lichtenštejnsko, Norsko (tato trojice spojená se zeměmi EU tvoří EHP) a Švýcarsko (s předchozími třemi tvořící ESVO).

Rodinný příslušník občana EU může být registrovaný partner, rodič, nebo potomek. Také se může jednat o cizince, který je příbuzný občana EU, případně s ním má trvalý partnerský vztah. (Odbor azylové a migrační politiky, 2020a)

Pro občany EU platí, že státní hranici ČR mohou překročit kdekoliv, a to bez podstoupení hraniční kontroly[20]. Tyto osoby mají v případě, že jejich pobyt bude delší než 30 dní, tzv. ohlašovací povinnost. To znamená, že se musí ohlásit cizinecké policii. Ohlašovací povinnost u cizinecké policie není nutná v případě, že byla splněna u ubytovatele. Dále je nutné nahlásit případnou změnu osobních údajů v cestovním dokladu a dokladu k pobytu na území ČR[21]. (Odbor azylové a migrační politiky, 2017a)

Výše uvedené platí i pro rodinné příslušníky těchto osob. V případě, že rodinný příslušník nepobývá spolu s občanem EU, pro něj platí stejné podmínky jako pro občany třetích zemí. Na ty se nevztahuje svoboda volného pohybu (Odbor azylové a migrační politiky, 2017b). Jelikož je zde popisován volný pohyb osob v rámci jednotného trhu, není relevantní zabývat se pohybem osob ze třetích zemí.

Mezi další povinnosti občana EU či jeho rodinného příslušníka patří odevzdání dokladu o pobytu v ČR na pracoviště Ministerstva vnitra ČR, a to nejpozději tři dny před koncem pobytu (Odbor azylové a migrační politiky, 2017c). Stejně tak musí ohlásit ztrátu, zničení či poškození tohoto dokladu ve stejné lhůtě a ztrátu či odcizení cestovního dokladu policii (Odbor azylové a migrační politiky, 2019).

Jak bylo uvedeno v kapitole 2.3.3, pobyt občanů EU v jiném členském státě může být přechodný, dlouhodobý či trvalý. Dle Odboru azylové a migrační politiky (2017a) mohou občané EU přechodně pobývat na území ČR na základě průkazu totožnosti či cestovního dokladu. Pokud by jejich pobyt měl překročit tři měsíce, mohou požádat o potvrzení o přechodném pobytu (a později o povolení k trvalému pobytu).

Potvrzení o **přechodném pobytu** občana EU má dobu platnosti deset let a nelze jej prodloužit. Žádost o vydání potvrzení podá občan EU, který v ČR hodlá pobývat déle než tři měsíce a nenarušil veřejný pořádek a neohrozil státní bezpečnost. Do žádosti o toto potvrzení je nutné uvést průkaz totožnosti, doklad o účelu pobytu (v případě

[20] Hraniční kontroly mohou být provedeny na mezinárodních letištích ČR, pokud jde o lety týkající se zemí mimo Schengenský prostor. V takovém případě se totiž jedná o vnější hranici. (Odbor azylové a migrační politiky, 2017a).
[21] Stejné povinnosti platí i pro studenty ze zemí EU i mimo EU. (Odbor azylové a migrační politiky, 2021a)

zaměstnání, podnikání nebo studia), fotografii, doklad o zdravotním pojištění a doklad o zajištění ubytování v ČR. Rodinný příslušník, který je také občanem EU, v žádosti uvádí místo účelu pobytu doklad, který potvrzuje rodinnou příslušnost (Odbor azylové a migrační politiky, 2020b). Rodinný příslušník, který sám není občanem EU, uvádí místo průkazu totožnosti cestovní doklad, dvě fotografie a doklad o pobytu občana EU (ten není nutný v případě, že občan EU disponuje potvrzením o přechodném pobytu či povolením k trvalému pobytu). Ostatní doklady jsou stejné jako u občana EU. Průkaz o pobytu je v tomto případě platný na předpokládanou dobu pobytu občana EU, maximálně však na pět let (Odbor azylové a migrační politiky, 2020c).

Občan EU může požádat o povolení k **trvalému pobytu** po pěti letech nepřetržitého pobytu v ČR. V žádosti musí být uveden průkaz totožnosti, doklad o splnění podmínky pětiletého přechodného pobytu, fotografie a doklad o zajištění ubytování. Pokud je občanu EU uděleno povolení k trvalému pobytu, může jeho rodinný příslušník, který na území ČR pobývá alespoň dva roky, také podat žádost o trvalý pobyt (Odbor azylové a migrační politiky, 2021b). Totéž platí pro rodinného příslušníka z třetí země (Odbor azylové a migrační politiky, 2021c).

Pro občana EU i rodinného příslušníka vydaný průkaz o povolení k trvalému pobytu má platnost deset let a lze ho o stejnou dobu opakovaně prodloužit (Odbor azylové a migrační politiky, 2021b). Pokud rodinný příslušník ze třetí země zažádá o trvalý pobyt po pěti letech nepřetržitého pobytu, je mu v případě vyhovění žádosti (a pokud o to zažádá) udělen status dlouhodobě pobývajícího rezidenta ES[22] (Odbor azylové a migrační politiky, 2021d).

Žádost o povolení trvalého pobytu může být zamítnuta, pokud existuje nebezpečí, že žadatel ohrozí bezpečnost státu či naruší veřejný pořádek, veřejné zdraví nebo pokud se dopustil podvodného jednání či obcházení zákona s cílem získat toto povolení (Odbor azylové a migrační politiky, 2021b). Kromě posledních dvou jsou uvedené důvody, tedy veřejný pořádek, bezpečnost a zdraví, pro zamítnutí žádosti o trvalý pobyt stejné, jako důvody pro omezení čtyř svobod. Z výše uvedeného je patrné, že pro občany EU je vstup do ČR a pobyt zde prakticky bez omezení a jejich žádosti o delší pobyt lze zamítnout jen z velmi závažných důvodů.

[22] Dlouhodobě pobývajícím rezidentům se dostává stejného zacházení, co se týče například zaměstnání, vzdělání a sociálního zabezpečení. Rovné zacházení ale může být v některých případech omezeno ze strany členských států. („Non-EU nationals – rules for long-term residence“, 2020).

Přechodný pobyt občana EU na území ČR může být zrušen rozhodnutím Ministerstva vnitra ČR. Důvodem může být ohrožení bezpečnosti, veřejného zdraví či narušení veřejného pořádku, nebo pokud se občan EU stal neodůvodnitelnou zátěží sociálního systému. Poté je této osobě udělen výjezdní příkaz s lhůtou k vycestování, během které musí opustit území ČR. Rodinnému příslušníkovi, který není občanem EU, může být ukončen přechodný pobyt z obdobných důvodů. Zrušení pobytu může navíc nastat, pokud o to sám požádá, pokud k získání pobytu obešel zákon nebo již nepobývá společně s občanem EU. Stejně tak může být ukončen trvalý pobyt. Podmínky jsou zde ohrožení bezpečnosti, narušení veřejného pořádku, obcházení zákona s cílem získat povolení k trvalému pobytu a vlastní žádost. Navíc je možné zrušit trvalý pobyt, pokud daná osoba nepobývá v ČR více než dva po sobě jdoucí roky. (Odbor azylové a migrační politiky, 2017d)

5.2 Zaměstnávání pracovníků ze zemí EU/ESVO

V této kapitole je sledována problematika zaměstnávání občanů ze zemí EU/ESVO. Jedná se o země, na které se vztahuje volný pohyb osob v rámci jednotného trhu či dohod s EU v případě Švýcarska. Podle Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (2020a) nepotřebují občané těchto zemí povolení k zaměstnání[23].

*„**Občané členských států EU a jejich rodinní příslušníci** nejsou z hlediska zákona o zaměstnanosti považování za cizince **a mají stejné právní postavení jako občané ČR**…“*[24] (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2020b). Mají tedy volný přístup na český trh práce. Rodinný příslušník, který není občanem EU, má za předpokladu, že v ČR může oprávněně pobývat a podal žádost o povolení k přechodnému pobytu, na trh práce také přístup (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2020a).

Zaměstnavatel těchto osob nebo jejich rodinných příslušníků je nejpozději v den nástupu pracovníka povinen o této skutečnosti informovat krajskou pobočku Úřadu práce. Musí ohlásit také změnu data ukončení zaměstnání[25], a to do deseti kalendářních dnů (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2020c). Dále musí vést evidenci těchto osob a jejich rodinných příslušníků během zaměstnání a tři roky po jeho skončení

[23] Pracovníci ze zemí mimo EHP a Švýcarska musí požádat o vydání zaměstnanecké karty, což je povolení k dlouhodobému pobytu v ČR za účelem práce. (Odbor azylové a migrační politiky, 2021e)
[24] Totéž platí i pro občany EHP a Švýcarska. (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2020b)
[25] Neplatí, pokud zaměstnání skončí původním datem. (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2020c)

uchovat kopie dokladů potvrzující jejich pobyt v ČR (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2020d).

Občané EU/ESVO mohou při hledání pracovních míst v ČR využít EURES (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, n.d.). Je to Evropský portál pracovní mobility, na jehož webových stránkách si může uchazeč o zaměstnání najít volná pracovní místa ve všech státech EU/ESVO. Také zde najde informace o daném státě. Vyhledávat může podle státu, odvětví či typu pracovní pozice. Podle European Commission (n.d.-c) je v březnu 2021 na portále registrovaných skoro 2 780 000[26] volných pracovních míst, z toho okolo 88 500 v ČR. Většina volných pracovních míst v ČR je na plný úvazek a až na ojedinělé výjimky je jako jazyk uvedena čeština. Více než tři čtvrtiny míst mají jako dobu trvání pracovního poměru uvedenou dobu neurčitou. Zaměstnavatelé mohou využít EURES k náboru zaměstnanců.[27]

Občané EU/ESVO mohou být zaměstnáni také přes pracovní agentury. Dotyčná agentura ale musí disponovat povolením od generálního ředitelství Úřadu práce. Přidělení zaměstnance je dočasné a jen pro určité druhy prací. (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2020e)

V kapitole 2.3.3 byly uvedeny některé faktory omezující migraci. Jedním z nich je ztráta známého prostředí. Faktorem může být i neznámost nového prostředí, tedy že člověk zvažující vycestování do zahraničí za prací nemá dostatečné informace. Tyto informace, týkající se životních a pracovních podmínek v kterémkoliv státě EHP a Švýcarsku, mohou uchazeči o zaměstnání najít na stránkách EURES. Občané EU/ESVO se zájmem o práci v ČR mohou přehled životních a pracovních podmínek najít mimo EURES i na stránkách Úřadu práce.

Dle Úřadu práce (2020), jsou tyto podmínky rozděleny do několika kategorií. Jedná se o zaměstnání, stěhování, pracovní podmínky, životní podmínky a sociální zabezpečení a pojištění. Část týkající se zaměstnání obsahuje informace o tom, jak hledat práci v ČR (např. přes úřad práce, agentury či EURES) a zažádat o volné pracovní místo. Z části o stěhování stojí za zmínku ohlašovací povinnost, potvrzení o přechodném pobytu a informace o tom, co je třeba zařídit před a po příjezdu do ČR. Před příjezdem by mělo

[26] Reálně bylo březnu 2021 volných pracovních míst 2 797 275, ale číslo uvedené v textu bylo zvoleno pro lepší přehlednost a kvůli tomu, že se tento počet mění.
[27] Na portál bylo v březnu 2021 téměř 820 000 životopisů, které může pročítat skoro 5 000 registrovaných firem. (European Commission, n.d.-d)

být zajištěno ubytování, dostatečné prostředky pro první měsíc pobytu a doklady (doklad o zdravotním pojištění a cestovní doklad). Po příjezdu by se mělo zařídit povolení k pobytu, zdravotní a sociální pojištění, daňové povinnosti a bankovní účet. V pracovních podmínkách jsou uvedeny informace o typech pracovního poměru, náležitostech pracovní smlouvy, pracovní době atd. Také je zde zmínka o uznávání kvalifikací, což bude podrobněji popsáno níže. Životní podmínky zahrnují krátké objasnění například politického systému, daní, životních nákladů, ubytování, školství a zdravotní péče v ČR. Poslední část se týká informací o sociálním zabezpečení a pojištění. Zde platí, že díky koordinaci sociálního zabezpečení mezi státy EU/ESVO mají jejich občané nárok na různé sociální dávky, který mohou uplatnit pomocí tzv. evropských formulářů.

Důležitou oblastí týkající se volného pohybu osob, zde zejména pracovníků, je **uznávání kvalifikací**. V rámci uznávání kvalifikací jde o posouzení znalostí a schopností, které lze doložit dokladem o kvalifikaci, například o vzdělání, nebo dokladem o výkonu povolání. Cílem je zjistit, jestli jsou znalosti a schopnosti posuzované osoby dostatečné k výkonu daného povolání. (Kaňková, 2021)

Podle Úřadu práce (2020) by měli občané EU mít možnost vykonávat své povolání v kterémkoliv členském státě, čemuž ale mohou bránit určité vnitrostátní požadavky pro některá povolání[28]. Proto existuje systém pro uznávání odborných kvalifikací, který rozlišuje regulovaná a neregulovaná povolání. K vykonávání regulovaných povolání je nutná kvalifikace podle práva členského státu.

Podle Gregůrkové (2011) je regulované povolání: *„*[…] *takové povolání nebo činnost, pro jejichž výkon jsou právními předpisy členského státu EU předepsány určité požadavky, bez jejichž splnění nemůže osoba toto povolání či činnost vykonávat…“*. V ČR je 332 regulovaných povolání (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2018).

Obecně platí, že pokud je v jiném státě určité povolání neregulované, pak ho lze vykonávat bez nutnosti povolení a za stejných podmínek, jako občané daného státu. U regulovaných povolání se rozlišuje, jestli budou vykonávány dočasně, nebo trvale. V případě, že se občan stěhuje do jiného členského státu a bude tam trvale vykonávat

[28] Komplikovanost pravidel uznávání kvalifikaci je jedním z přetrvávajících problémů jednotného trhu, viz konec kapitoly 2.1.3.

dané povolání, musí požádat o uznání odborné kvalifikace. Pokud bude v zemi pobytu dočasně poskytovat služby a nejedná se o povolání související s veřejným zdravím a bezpečností, není třeba žádat o uznání kvalifikace. (Your Europe, 2021a)

Odbornou kvalifikaci tedy není potřeba posuzovat, pokud se v ČR jedná o neregulované povolání. V případě regulovaných povolání je nutné požádat o uznání kvalifikace u uznávacího orgánu, kterým může být například ministerstvo nebo určitá komora (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2021a). O uznání kvalifikace mohou požádat občané EU/ESVO, kteří získali kvalifikaci v těchto státech (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2021b). Může se stát, že v domovském státě občana jeho povolání nebude regulované a v ČR naopak ano. V takovém případě by měla být jeho kvalifikace uznána, pokud během předešlých deseti let alespoň jeden rok činnost vykonával (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2021c). U některých povolání, například lékařů a zdravotních sester, platí automatické uznávání kvalifikace. Stačí jen předložit doklad o kvalifikaci a počkat na povolení (Your Europe, 2021a).

5.3 Statistická data: občané EU/ESVO v ČR a jejich zaměstnávání

Poslední data k počtu cizinců na území ČR jsou k 31. 12. 2019. Podle Českého statistického úřadu (2019b) se jednalo o 595 881 osob, z toho 246 321 ze zemí EU/ESVO. Všechny tyto osoby pobývaly na území ČR déle než dvanáct měsíců a 37,7 % z nich v rámci trvalého pobytu viz tabulka 1.

Z celkového počtu osob jich nejvíce pochází z okolních zemí – Slovenska (49,2 %), Německa (8,7 %) a Polska (8,8 %). Další výraznou část tvoří občané Bulharska (7 %) a Rumunska (6,8 %).

Tab. 1: Počet občanů EU/ESVO v ČR k 31. 12. 2019

Země původu	**Celkem osob**	**Trvalý pobyt**
Belgie	846	263
Bulharsko	17 183	5 714
Dánsko	466	124
Estonsko	246	78
Finsko	440	87
Francie	4 409	1 200
Chorvatsko	3 041	2 000
Island	46	14
Irsko	923	241
Itálie	5 682	1 885
Kypr	176	66
Lichtenštejnsko	2	2
Litva	840	366
Lotyšsko	656	150
Lucembursko	29	7
Maďarsko	7 675	1 115
Malta	48	10
Německo	21 478	4 541
Nizozemsko	3 325	893
Norsko	305	56
Polsko	21 767	10 906
Portugalsko	747	144
Rakousko	3 672	1 129
Rumunsko	16 824	4 298
Řecko	1 782	675
Slovensko	121 278	53 045
Slovinsko	509	194
Spojené království[29]	8 332	2 666
Španělsko	1 804	411
Švédsko	1 114	301
Švýcarsko	676	299

Zdroj: Český statistický úřad (2019b), zpracováno autorem

[29] Navzdory brexitu jsou zde občané ze Spojeného království uvedeni z toho důvodu, že se jedná o data z roku 2019 kdy ještě platilo přechodné období. Navíc, jak bylo uvedeno výše, ustanovení o občanech třetích zemí se týká jen těch občanů Spojeného království, kteří přicestují do ČR po 31. 12. 2020.

Data ohledně vývoje počtu osob EU/ESVO v ČR jsou dostupná za roky 1994-2019. Zobrazuje je obrázek č. 1.

Obrázek 1: Počet občanů EU/ESVO v ČR v letech 1994-2019

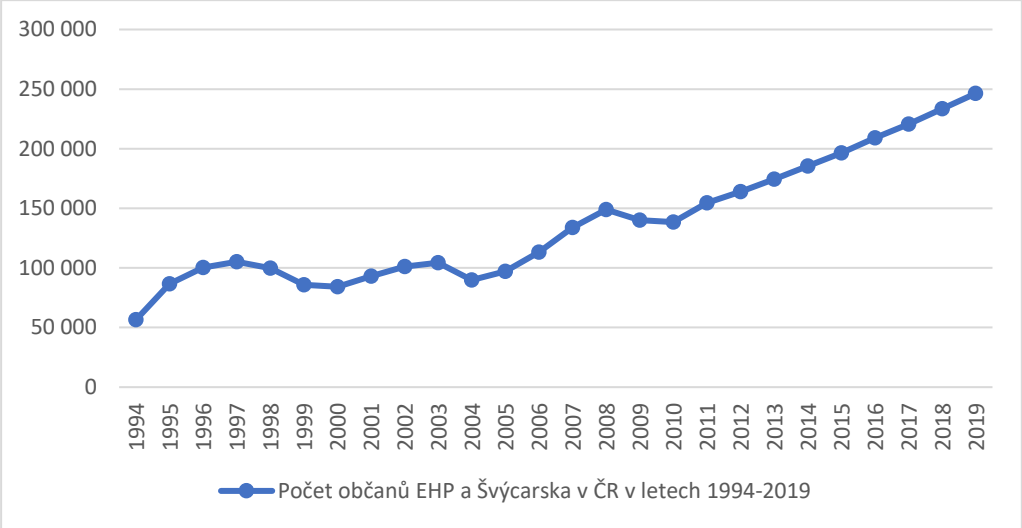

Zdroj: Český statistický úřad (2019c), zpracováno autorem

Z obrázku 1 je vidět, že již v roce 1994 v ČR pobývalo přes 50 000 občanů EU/ESVO. Většina z nich byla ze Slovenska, Polska, Německa a Bulharska. V devadesátých letech nejdříve rostl celkový počet, v roce 1997 byl skoro dvojnásobný vůči roku 1994, ale poté až do přelomu tisíciletí klesal. Od roku 2000 následoval růst, který byl přerušen propadem v roce 2004[30]. Od roku 2004 do roku 2008 počet osob rostl. Tento růst mohl být způsoben vstupem ČR do EU a přílivem migrantů z členských zemí, zejména Polska a od roku 2007 Bulharska a Rumunska. Následoval mírný pokles v letech 2008 a 2009, pravděpodobně způsobený ekonomickou krizí a poklesem počtu zahraničních pracovníků, a poté do konce časové osy stabilní růst.

Co se týče zaměstnanosti osob z EU[31] (opět je zde započítáno i Spojené království), celkem jich k 31. 12. 2019 v ČR pracovalo 419 730. Z toho 383 264 bylo evidovaných na úřadech práce a 36 466 pracovalo na živnostenské oprávnění. Podstatnou část opět tvořily osoby ze Slovenska (52,6 %), Polska (11,7 %), Bulharska (8,9 %), Rumunska (11,1 %) a zde i Maďarska (4,8 %). (Český statistický úřad, 2020b)

[30] Velký vliv mělo snížení počtu občanů Slovenska o přibližně 17 000 mezi roky 2003 a 2004. Za všechny sledované roky tvořili Slováci přibližně polovinu z celkového počtu, takže se jejich výkyvy znatelně projevily na celkovém počtu.
[31] V uvedeném zdroji nejsou informace o občanech Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska. Podle Českého statistického úřadu (2020a) se v roce 2019 jednalo o pouhých 472 osob.

Vývoj počtu zaměstnanců ze zemí EU evidovaných na úřadech práce je sledován za roky 1995-2019 a je zobrazen na obrázku č. 2.

Obrázek 2: Počet pracovníků z EU v ČR v letech 1995-2019

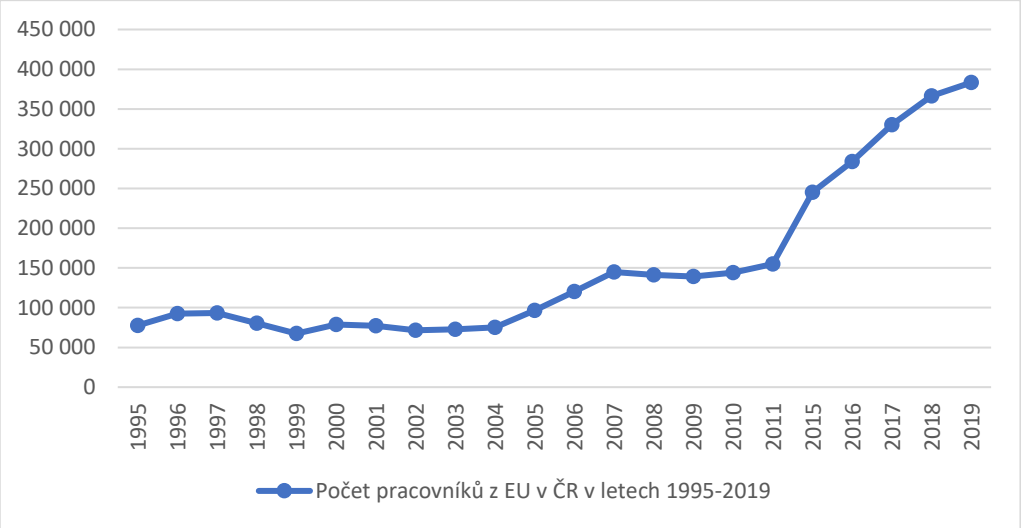

Poznámka: data za roky 2012-2014 nejsou dostupná

Zdroj: Český statistický úřad (2020c), zpracováno autorem

Během devadesátých let byl vývoj počtu pracovníků z EU v ČR (viz obr. 2) podobný vývoji počtu občanů EU/ESVO v ČR (viz obr. 1).

V letech 2002-2004 se počet pracovníků ze zemí EU výrazně neměnil, ale poté díky pracovníkům ze Slovenska a Polska prudce vzrostl. Následoval mírný pokles za roky 2008 a 2009, pravděpodobně jako důsledek hospodářské krize, a poté mírný růst. Od roku 2015 do konce časové osy počet pracovníků prudce rostl v důsledku úspěšného ekonomického vývoje v ČR a velké poptávky firem po pracovních silách. Za zmínku stojí růst počtu pracovníků z některých zemí. Například pracovníků z Bulharska a Rumunska rapidně přibylo v roce 2007, kdy oba státy vstoupily do EU. Dále je možné pozorovat velké změny mezi roky 2011 a 2015, ale zde bohužel chybí data, takže nelze posoudit, jestli se jednalo o plynulý či exponenciální růst. U počtu pracovníků z Maďarska šlo ale o velký nárůst, protože v roce 2011 jich bylo v ČR pouhých 709, oproti 6 145 z roku 2015.

5.4 Zaměstnávání občanů ČR v zemích EU/ESVO

Volný pohyb pracovníků z nových členských zemí EU byl po tzv. východním rozšíření omezený. Pro pracovníky z nových členských zemí totiž platilo přechodné období, které

sloužilo pro ochranu trhů práce zemí EU, které ho uplatnily (ne všechny tak učinily, a ne všechny v maximální možné délce přechodného období). Pro občany ČR to znamenalo, že vstup na tyto trhy práce byl podmíněn pracovním povolením. Přechodné období bylo možné stanovit od 1. 5. 2004 ve třech etapách na celkem sedm let, nejpozději k 1. 5. 2011 tak měl být v celé EU zaveden volný pohyb pracovníků bez omezení. Jako poslední přechodné období uplatňovaly Německo a Rakousko, a také dvě země ESVO: Švýcarsko a Lichtenštejnsko. (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2020f)

Pro občany ČR, kteří chtějí pracovat v jiném členském státě EU/ESVO platí obecná pravidla pro práci a pobyt v těchto státech. Mohou tedy v dané zemi pracovat bez pracovního povolení, je s nimi zacházeno jako s domácími pracovníky a mohou v dané zemi pobývat (Your Europe, 2020a). Pokud o práci přijdou, nemusí se vracet do ČR, pokud jsou v dočasné pracovní neschopnosti, evidováni jako nedobrovolně nezaměstnaný na tamním úřadu práce anebo navštěvují kurz odborné přípravy. Dále platí ohlašovací povinnost a přihlášení k pobytu po třech měsících v dané zemi. Po pěti letech legálního pobytu lze získat povolení k trvalému pobytu (Your Europe, 2020b). Samozřejmě platí zásada rovného zacházení, která zahrnuje nábor, pracovní podmínky, povýšení, mzdu, možnost vzdělávání, penzijní pojištění zaměstnance a propouštění. Diskriminace na pracovišti z jakéhokoliv důvodu je zakázána (Your Europe, 2021b).

Občané ČR pracující v zahraničí ve stejném postavení jako občané dané země, a kromě některých pracovních míst ve státní správě[32] se mohou ucházet o libovolné pracovní místo. V dané zemi jsou i pojištěni, tedy se jim ze mzdy strhávají částky na zdravotní pojištění a sociální zabezpečení a také pojištění pro případ nezaměstnanosti[33]. Díky tomu mají nárok na případnou pomoc a dávky plynoucí ze systému sociálního zabezpečení. (Úřad práce, 2021)

Při ztrátě nebo ukončení zaměstnání v zemích EU/ESVO je pro registraci na úřadu práce kvůli dávkám v nezaměstnanosti nutné předložit dokumenty o zaměstnání. Žádost podává občan ČR v zemi, kde práci vykonával, ale pokud je tam evidován více než čtyři týdny, může požádat o transfer dávek do ČR pomocí evropského formuláře.

[32] Týká se ozbrojených sil, policie, bezpečnostních jednotek, soudní a daňové správy nebo diplomatických služeb. (Your Europe, 2020c)

[33] U osob samostatně výdělečně činných záleží na legislativě daného státu. V některých státech je dobrovolné či povinné, ale někde se tyto osoby pojistit nemohou a tím nemají nárok na podporu v nezaměstnanosti. (Úřad práce, 2021)

Přeshraniční pracovníci mohou podat žádost o dávky v nezaměstnanosti ve státě bydliště či ve státě, kde naposledy pracovali. U tzv. pendlerů (příhraničních pracovníků) platí, že žádost podávají ve státě bydliště. (Úřad práce, 2021)

5.5 Statistická data: občané ČR v zemích EU/ESVO a jejich zaměstnávání

Podle dat z Eurostatu (statistického úřadu EU) týkajících se mobility občanů v pracovním věku (20-64 let) pouze 1,3 %[34] Čechů tohoto věkového rozmezí pobývalo v roce 2019 v zemích EU/ESVO. Data byla porovnávána v rozmezí deseti let, tedy mezi roky 2009 a 2019, ale i tak mezi hodnotami pro ČR není velký rozdíl, neboť v roce 2009 pobývalo v jiném členském státě jen 1 % Čechů. (Eurostat, 2021a)

Statistická data týkající se konkrétního počtu občanů ČR v EU/ESVO je velmi těžké dohledat, protože občané ČR nemají povinnost nahlásit odjezd do ciziny. Dostupné jsou pouze odhady. Pouze na stránkách Úřadu práce (2015) je uvedeno, že v zemích EU/ESVO pracovalo v roce 2014[35] téměř 110 400 Čechů. Jejich nejčastějšími destinacemi bylo Spojené království, Německo, Rakousko a severské země.

Aktuální počty občanů ČR zaměstnaných v zemích EU/ESVO nebyly nalezeny. Na stránkách Eurostatu (2021b) jsou ale dostupná data týkající se míry zaměstnanosti občanů EU/ESVO, kteří obvykle pobývají v jiných členských státech. Pro ČR byla tato míra v roce 2019 79,3 %. Podle Eurostatu (2021c), viz tabulka 2, mělo v zemích EU/ESVO v roce 2019 obvykle pobývat 174 801 Čechů. Při míře zaměstnanosti s 79,3 % je tedy možné odhadnout, že se jednalo zhruba o 138 618[36] osob.

Výše uvedené se ale týká jen občanů ČR, kteří v uvedených zemích obvykle pobývají. Ještě se lze zabývat dojížděním za prací, k čemuž jsou dostupná novější data. Podle České televize (2019) v roce 2019 dojíždělo za prací zhruba 56 600 Čechů. Přitom nejčastěji jezdili do sousedních zemí – zejména do Německa (okolo 37 000), Rakouska (okolo 13 000) a na Slovensko (2 300). Mimo to jezdili Češi za prací i do Spojeného

[34] Nejvyšších hodnot dosahovalo Rumunsko (19,4 %), Maďarsko (16,1 %) a Bulharsko (11,4 %). V rámci EU se jednalo o 3,3 %. (Eurostat, 2021a)
[35] Informace jsou brány z tiskové zprávy *S prací v zahraničí pomůže EURES*. Právě z tohoto portálu jsou brány přibližné odhady. Poslední tisková zpráva je z roku 2015 a popisuje předcházející rok.
[36] Jedná se o odhad podle dat dostupných z Eurostatu: *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January* a *Employment rate of EU/EFTA citizens who usually reside in another EU/EFTA country by citizenship, age and sex*.

království nebo Nizozemska. Důvodem pro práci v jiném členském státě byly vyšší platy.

Nejvíce Čechů, kteří obvykle pobývají v jiném členském státě (viz tabulka 2), pobývalo za všechna sledovaná období v Německu, Rakousku, Slovensku, Švýcarsku a Spojeném království. Méně (ale stále v řádu několika tisíc) jich pobývalo v Belgii, Irsku, Francii, Itálii a Nizozemsku. Naopak jen velmi málo občanů ČR obvykle pobývalo v zemích východní a jihovýchodní Evropy. Také v tomto případě je problémem dostupnost dat. To lze vidět například u Irska, kde chybí data za rok 2016. U Spojeného království chybí data za rok 2020 kvůli vystoupení z EU. Data za Španělsko zcela chybí.

Tab. 2: Počet občanů ČR obvykle pobývajících v zemích EU/ESVO k 1. 1. daného roku

Země	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
Belgie	3 454	3 445	3 402	3 454	3 550
Bulharsko	431	424	417	416	421
Česko	10 077 497	10 067 977	10 094 632	10 092 342	10 107 293
Dánsko	1 399	1 603	1 718	1 792	1 738
Německo	51 723	52 817	54 764	56 259	56 391
Estonsko	180	188	251	256	200
Irsko	:	5 142	5 245	5 302*	5 456
Řecko	885	879	904	913	819
Španělsko	:	:	:	:	:
Francie	4 639	4 614	4 614	4 779*	4 779*
Chorvatsko	410	433	477	517	543
Itálie	5 805	5 717*	5 666	5 467	5 392
Lotyšsko	17	23	32	34	38
Litva	34	39	43	48	53
Lucembursko	997	1 024	1 089	1 130	1 126
Maďarsko	533	490	485	490	536
Nizozemsko	3 525	3 672	3 897	4 144	4 464
Rakousko	12 269	12 629	13 091	13 590	14 182
Polsko	1 011*	1 101*	1 103*	1 123	1 253*
Portugalsko	274	308	385	463	509
Rumunsko	316	376	435	543	579*
Slovinsko	174	174	167	174	174
Slovensko	12 462	13 023	13 525	14 021	14 445
Finsko	529	567	589	599	632
Švédsko	1 477	1 535	1 662	1 695	1 726
Island	282	331	506	692	798
Lichtenštejnsko	15	16	17	22	25
Norsko	1 840	1 917	1 949	1 898	1 983
Švýcarsko	7 510	7 889	8 144	8 407	8 762
Spojené království	45 597	52 667	49 506	46 573	:

Poznámka: : data nejsou dostupná, * odhad nebo provizorní data

Zdroj: Eurostat (2021c)

5.6 Vliv volného pohybu osob na českou ekonomiku

V této kapitole jsou uvedeny dopady volného pohybu osob, zejména pracovníků. Text je členěn na přínosy a negativa volného pohybu osob. Část textu je věnována dopadu volného pohybu pracovníků na firmy.

5.6.1 Přínosy volného pohybu osob

Šimková (2016) tvrdí, že mezi přínosy migrace pro ČR patří příjmy z pojistného na sociální a zdravotní pojištění a daně odvedené z příjmu migrantů, vynaložení části mzdy na spotřebu a zvýšená nabídka práce. Pokud se po určité době vrátí do země původu a tedy zde nečerpají důchod, tak jen přispívají do důchodového systému. Jejich příspěvky jsou pak rozděleny mezi české důchodce. Mimo to mohou být migranti levnou pracovní silou a mohou přijmout i pracovní místa, která by domácí pracovník odmítl. Podle Českého statistického úřadu (2021b) rostla v posledních letech zaměstnanost v ČR právě díky pracovníkům z jiných zemí[37]. Podle Českého statistického úřadu (n.d.-a) bylo na území ČR v roce 2019 zaměstnáno 5 303 100 osob. Jelikož občanů EU pracovalo v ČR 419 790 (z toho většina byla evidována na úřadech práce a část pracovala na živnostenské oprávnění, viz kapitola 5.3), jejich podíl na celkovém počtu zaměstnaných byl 7,92 %.

V některých odvětvích je možné najít nezanedbatelný počet pracovníků z cizích zemí. Tabulka 3 znázorňuje počty zaměstnanců v odvětvích podle CZ-NACE, poměr cizinců v daném odvětví a poměr občanů EU v daném odvětví. Nejvíce občanů EU pracuje v administrativních a podpůrných činnostech, kde tvoří třetinu celkového počtu zaměstnanců. Nezanedbatelnou část tvoří občané EU i v dalších odvětvích: zemědělství, lesnictví a rybářství, těžbě a dobývání, zpracovatelském průmyslu, stavebnictví, informačních a komunikačních činnostech, činnostech v oblasti nemovitostí a profesních, vědeckých a technických činnostech.

[37] Zde se nejedná pouze o pracovníky ze zemí EU/ESVO. Jejich počet ale v posledních letech velmi vzrostl (viz Obrázek 2), takže lze předpokládat, že se také podíleli na zmíněném růstu zaměstnanosti.

Tab. 3: Cizinci v odvětvích podle CZ-NACE k 31. 12. 2019 (podíl v % na celkovém počtu pracovníků)

Odvětví	**Počet zaměstnanců v odvětví**	**Podíl cizinců v odvětví**	**Podíl občanů EU v odvětví**
Zemědělství, lesnictví a rybářství	97 000	17,11 %	9,69 %
Těžba a dobývání	23 000	11,47 %	10 %
Zpracovatelský průmysl	1 156 300	15,46 %	10,36 %
Výroba a rozvoz elektřiny, plynu, tepla	34 800	4,39 %	3,56 %
Zásobování vodou; činnosti související s odpady	53 900	4,66 %	3,48 %
Stavebnictví	210 300	27,60 %	14,85 %
Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	533 500	11,59 %	6,92 %
Doprava a skladování	269 700	11,99 %	6,99 %
Ubytování, stravování a pohostinství	129 000	24,86 %	8,44 %
Informační a komunikační činnosti	125 900	21,68 %	14,47 %
Peněžnictví a pojišťovnictví	74 700	9,05 %	6,95 %
Činnosti v oblasti nemovitostí	46 300	20,69 %	11,01 %
Profesní, vědecké a technické činnosti	193 200	18,40 %	13,37 %
Administrativní a podpůrné činnosti	206 100	54,03 %	33,30 %
Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	301 400	0,37 %	0,31 %
Vzdělávání	341 000	3,88 %	2,72 %
Zdravotní a sociální péče	328 900	4,35 %	3,20 %
Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	54 900	7,86 %	5,07 %
Ostatní činnosti	54 800	13,35 %	6,59 %

Zdroj: Český statistický úřad (2019d); Český statistický úřad (2021b), zpracováno autorem

Z tabulky 3 je patrné, že pracovníci z EU tvoří nezanedbatelnou část pracovní síly v ČR. Pomáhají českým firmám alespoň částečně vykrýt nedostatek domácích pracovníků, díky čemuž mohou tyto firmy přijímat nové zakázky, nebo alespoň nemusí omezovat výrobu kvůli nedostatku pracovníků. To je zejména patrné v době, kdy počet volných pracovních míst převyšuje počet nezaměstnaných. K 31. 12. 2019 bylo, dle Českého

statistického úřadu (n.d.-b), na úřadech práce evidováno 215 532 uchazečů o zaměstnání. Poptávka po práci byla ale daleko vyšší, protože firmy přes pracovní úřady nabízely 340 957 pracovních míst. Údaje k roku 31. 12. 2020 ukazují růst počtu uchazečů o zaměstnání na 291 977 osob a mírný pokles volných pracovních míst na 318 582. Do roku 2019 ale data ukazují postupný růst volných pracovních míst, a naopak pokles nezaměstnanosti. Kvůli nedostatku pracovníků je vyvíjen tlak na růst mezd, ale díky zahraniční pracovní síle (a tedy růstu nabídky práce) je tento růst alespoň částečně zpomalen. Rostoucí mzdy navíc mohou přilákat další zahraniční pracovníky.

Dalším přínosem pro ČR jsou tzv. remitence. Migranti posílají část příjmů zpět do domovské země svým rodinám. Jedná se tedy o odliv prostředků do zahraničí (Šimková, 2016). Tyto finanční prostředky se označují termínem remitence a v rámci sledované problematiky je lze sledovat dvěma směry: remitence zaslané občany ČR ze zemí EU a občany těchto zemí zaslané remitence z ČR. Data o remitencích jsou uvedena v tabulce 4. Pro porovnání jsou uvedeny i celkové hodnoty remitencí.

Tab. 4: Remitence

Druh remitencí	**2005**	**2019**
Remitence ze zahraničí do ČR	34 625	89 135
Remitence ze zemí EU do ČR	29 215	79 815
Remitence z ČR do zahraničí	33 747	79 085
Remitence z ČR do zemí EU	9 697	30 691

Zdroj: Český statistický úřad, 2021c, zpracováno autorem

Dle Českého statistického úřadu (2021c) přišla největší část remitencí z roku 2019 z EU z Německa (51,6 %), Rakouska (18,35 %), Spojeného království (9,9 %) a Irska (4,6 %). Remitence z EU se na celkových remitencích podílely 89,54 %. Z remitencí plynoucí do EU jich nejvíce putovalo na Slovensko (63,09 %), do Německa (6,55 %) a Polska (5,88 %). Remitence do EU se na celkových remitencích plynoucích z ČR podílely jen 38,81 %. Téměř stejně velká část putovala na Ukrajinu. Oproti prvním dostupným datům z roku 2005 je vidět znatelný růst velikosti remitencí. To je ale pochopitelné díky tomu, že rostl počet občanů ČR pracujících v zemích EU/ESVO a občanů EU/ESVO pracujících v ČR.

5.6.2 Negativa volného pohybu osob

V kapitole 1.2.3 bylo uvedeno, že jednou z negativních stránek migrace může být nedostatek pracovníků v určitých odvětvích. Příkladem jsou lékaři. Podle Hromkové & Zahradnické (2019) se v České republice v roce 2019[38] diskutovalo o tom, jak vyřešit problém s odchody mladých lékařů do zahraničí. Tou dobou české zdravotnictví postrádalo okolo dvou až tří tisíc lékařů. Dopad na stávající lékaře je v podobě přesčasů. Ze zákona mají mít přesčasy maximálně osm hodin týdně, to by bylo ale možné právě s dalšími dvěma až třemi tisíci lékařů. Jednou z příčin tohoto nedostatku je právě odchod mladých lékařů za lepšími platy, převážně do Německa a Spojeného království. Jedním možným řešením tohoto problému je navýšení dotací (tzv. koncepce rezidenčních míst) během předatestační přípravy mladých lékařů výměnou za závazek, že v tuzemsku odpracují určený počet let. To potvrzuje Ministerstvo zdravotnictví ČR (2020) s tím, že roli bude hrát také míra potřebnosti nových lékařů v regionu. Ten, kdo využije program rezidenčních míst (jedná se o dobrovolný program), musí v daném regionu zůstat tak dlouho, jak dlouho pobíral dotace. Co se týče snahy o získání personálu ze strany nemocnic, podle Němcové (2020) jde o navyšování platů a poskytování různých bonusů, například bydlení či vzdělávání.

Důvodem pro odchod lékařů do zahraničí jsou nízké platy (Hromková & Zahradnická, 2019; Podnikatel.cz, n.d.), vysoké (a neproplacené) přesčasy a složitý přístup k atestaci a postgraduálnímu vzdělávání. Přibližně 20 % promovaných lékařů proto odchází do zahraničí (Podnikatel.cz, n.d.).

Za zmínku stojí skutečnost, že v ČR v roce 2019 bylo více než 3 200[39] lékařů původem ze zahraničí. Nejvíce (2 800) jich bylo ze Slovenska. Dále se jednalo o osoby z Ukrajiny, Ruska, Polska a Běloruska (Jansová, 2019). Bez zahraničních lékařů by byl již tak značný nedostatek domácích lékařů daleko znatelnější.

Nedostatek zdravotnického personálu má dopad na poskytování zdravotní péče. Hlavním problémem je dlouhodobá zátěž stávajícího personálu, což samo o sobě může vést k jejich odchodu a problém dále prohlubovat. Kvůli nedostatku personálu musejí mnohé nemocnice uzavírat některá lůžka či dokonce oddělení, protože není nikdo, kdo by se o pacienty staral. Také se prodlužuje čekací doba na operace a ošetření (Němcová,

[38] Nejedná se o náhlou situaci v daném roce, ale o dlouhodobý problém. To dokládá kampaň *Děkujeme, odcházíme* v letech 2010 a 2011.
[39] Server Podnikatel.cz (n.d.) uvádí 4 000 lékařů a téměř 2 500 sester původem ze zahraničí.

2020). Dopad odchodu lékařů do zahraničí, tedy jejich nedostatek, se výrazně projevuje během probíhající pandemie. Vzhledem k velkému vytížení zdravotnického systému se umocnily výše uvedené problémy, zejména vytížení stávajícího zdravotnického personálu.

Nedostatek lékařů kvůli jejich odchodům do zahraničí je navíc umocněn tím, že lékaři jsou jednou z profesí, která má přesun do jiného členského státu jednodušší díky automatickému uznávání kvalifikace. (Your Europe, 2021a)

Ochod do zahraničí a s tím spojený nedostatek zaměstnanců se netýká pouze lékařů. Nedostatek pracovníků kvůli odchodům do zahraničí je také v kamionové dopravě. Řidičů kamionů chybělo v ČR v roce 2019 15 000. Důvodů tohoto nedostatku je několik, například zrušení vojenské služby (kde řidiči mohli získat oprávnění), malá atraktivita profese, ale právě i německá a rakouská konkurence, která nabízí lepší platové ohodnocení. Kvůli nedostatku řidičů musejí některé firmy odmítat zakázky nebo redukovat svůj vozový park. Nedostatek řidičů kamionů se přitom netýká pouze ČR, ale jedná se o celoevropský problém. Například v Německu chybělo v roce 2019 45 000 řidičů kamionů (Váchal, 2019). Podobná situace se týká pilotů dopravních letadel a IT odborníků, kteří odcházejí do zahraničí kvůli lepšímu platovému ohodnocení (Pospíšilová, 2018).

Dalším negativem volného pohybu osob může být kriminalita cizinců. Za rok 2019 bylo v ČR odsouzeno 53 129 osob z EU/ESVO, z toho ale 49 669 Čechů. Ze zbylých 3 460 (6,5 % z celkového počtu odsouzených) osob bylo nejvíce Slováků (49,2 %), Rumunů (13,3 %), Poláků (10,2 %), Norů (9,2 %) a Bulharů (6,3 %) (Český statistický úřad, 2019e). V předešlých čtyřech letech se na počtu odsouzených osob z EU nejvíce podílely osoby z výše uvedených zemí, kromě Norska. Procentní podíl odsouzených pocházejících ze zemí EU/ESVO se pohyboval přibližně mezi 5 a 6 % (Český statistický úřad, 2021d).

5.6.3 Vliv volného pohybu osob na české firmy

Volný pohyb osob má samozřejmě dopad i na organizace. Pozitivem pracovníků ze zemí EU/ESVO je zejména to, že pomáhají českým firmám vyrovnat se s nedostatkem českých pracovníků. Se zaměstnáváním cizinců ale souvisejí specifické problémy, zejména v oblasti řízení lidských zdrojů. Problémy specifické pro cizince zahrnují například jazykovou bariéru, kulturní odlišnosti a diskriminaci kvůli odlišné národnosti

a kultuře. Jelikož se jedná o pracovníky z jiných kultur či etnických skupin, patří tato problematika do tzv. diverzity managementu (managementu rozmanitosti), viz Eger a kolektiv (2009). Tito autoři u mezinárodních týmů (tedy týmů tvořených lidmi z různých kultur) jako možná rizika uvádějí komplikovanější komunikaci, rozdílné přístupy k rozhodování a řešení problémů, a kvůli tomu vyšší tendenci ke konfliktům. Jako předpoklad pro dorozumění v týmu uvádějí společný jazyk.

Poznatky o zaměstnávání cizinců lze najít i ve studii s názvem *Zaměstnávání cizinců v ČR* (Svaz průmyslu a dopravy České republiky, 2019). Studie mimo jiné zjišťovala zkušenosti zaměstnavatelů se zaměstnáváním cizinců pomocí kvalitativního dotazníkového šetření, na které z 1 000 oslovených ekonomických subjektů odpovědělo 89. Podle těchto respondentů je největším důvodem k zaměstnávání cizinců nedostatek domácích pracovníků (76 %) nebo jejich malá ochota vykonávat určité profese (36 %). Tito respondenti dále uvedli, že zahraniční pracovníky získávají[40] zprostředkovaně do kmene (60 %), a přes dočasné přidělení agenturou (27 %).

Ve studii jsou také identifikovány výhody a nevýhody zaměstnávání cizinců. Mezi výhody patří například levná pracovní síla, odborná kvalifikace, jazyková vybavenost, kulturní obohacení a ochota vykonávat určité profese, které domácí pracovníci vykonávat nechtějí. Jako nevýhody byla například uvedena jazyková bariéra, kulturní překážky, výskyt xenofobie a rasismu ze strany domácích pracovníků (13 % u zaměstnávání cizinců z Bulharska a 17 % Maďarska), náročnost adaptačního procesu nebo složitá administrativa. Respondenti nejčastěji uvedli, že se nevýhodám spojeným se zaměstnáváním zahraničních pracovníků snaží předcházet zajištěním nebo zprostředkováním ubytování, poskytnutím tlumočníka na pracovišti a zajištěním kurzů českého jazyka. (Svaz průmyslu a dopravy České republiky, 2019)

Respondenti také určili výhody a nevýhody zaměstnávání zahraničních pracovníků z různých zemí. Jako nejčastější výhoda pracovníků z méně vyspělých evropských zemí (Bulharska, Maďarska, Polska a Rumunska) byla uvedena ochota vykonávat práce, které se nedaří obsazovat domácími pracovníky. U pracovníků z vyspělých zemí EU (Německo, Francie, Itálie, Spojené království a Španělsko) se jako nejčastější výhoda objevovala odborná kvalifikace, jazyková vybavenost a kulturní obohacení (respektive

[40] Příslušná otázka se týkala forem zprostředkování zaměstnanců.

pozitivní vliv na firemní kulturu). Nejčastější uvedenou nevýhodou byla obecně jazyková bariéra. (Svaz průmyslu a dopravy České republiky, 2019)

Otázkou může být také integrace občanů EU/ESVO. Existují sice různé integrační programy, ale ty jsou zaměřeny na občany třetích zemí. S integrací mohou ale pomoci i zaměstnavatelé. Janská (2021) v článku o integraci cizinců[41] odkazuje na dotazníkové šetření z roku 2019 provedené ve firmách zpracovatelského průmyslu. Zaměstnavatelé v šetření uvedli jako problémy se zaměstnáváním cizinců jazykovou bariéru, nespokojenost s odbornými znalostmi cizinců a porušování pracovních předpisů. Jako řešení uvedli zaměstnavatelé školení o vnitropodnikové kultuře, výuku češtiny, vzdělávání v oblasti legislativního a kulturního prostředí, BOZP a integrační kurzy. Podle autorky firmy zohledňují potřebu integrace zaměstnanců do podniku a společnosti, což vidí jako příležitost k zabezpečení jejich stability a výkonnosti na trhu práce. Existuje totiž vazba mezi dobrou integrací cizince a úspěšným plněním jeho pracovních úkolů.

5.7 Výsledky dotazníkového šetření

V kapitole 5.6 byly uvedeny dopady zaměstnávání cizinců. Dotazníkové šetření bylo zaměřené na problematiku zaměstnávání pracovníků z jiných členských zemí EU ve vybraných organizacích. Cíl dotazníkového šetření, jeho příprava a realizace jsou uvedené v kapitole 3 (Metodika empirického výzkumu). Tato podkapitola uvádí již konkrétní výsledky dotazníkového šetření.

5.7.1 Odpovědi na otázky dotazníkového šetření

Otázka č. 1 **„Zaměstnáváte zahraniční pracovníky ze zemí EU?“** sloužila pro zajištění, že dále budou ve vyplňování dotazníku pokračovat pouze způsobilí respondenti. Až na jednoho respondenta všichni odpověděli, že zaměstnávají pracovníky z EU.

Otázka č. 2 **„Z jakých členských zemí EU zaměstnáváte pracovníky?“** byla otevřená a předpokládalo se, že zahraniční pracovníci nebudou výhradně z jedné země. Toto

[41] Zde je obtížné určit, zda pod označení cizinci spadají také občané EU. Například podle zákona o zaměstnanosti nejsou občané EU/ESVO považováni za cizince (viz kapitola 5.2). Uvedené informace lze ale aplikovat i na ně. Navíc dle tabulky č. 3 okolo 10 % zaměstnanců ve zpracovatelském průmyslu (o kterém autorka píše) tvoří pracovníci z EU.

očekávání se potvrdilo, protože až na dva respondenty všichni uvedli několik zemí. Pro přehlednost jsou výsledky uvedeny v tabulce 5.

Tab. 5: Z jakých členských zemí EU zaměstnáváte pracovníky?

Odpověď	**Četnost**
Slovensko	9
Bulharsko	9
Polsko	7
Rumunsko	5
Maďarsko	4
Německo	2
Francie	2
Španělsko	2
Portugalsko	1
Litva	1
Nizozemsko	1

Zdroj: Vlastní zpracování, 2021

Podle odpovědí respondentů se dvě firmy zaměřují pouze na jednu zemi – Bulharsko. Z odpovědí ostatních respondentů nevyplývá zaměření firem na zaměstnávání zahraničních pracovníků z konkrétního regionu. 3 respondenti uvedli různé země ze zcela odlišných částí Evropy. Zbylých 7 respondentů zaměstnává pracovníky z jihovýchodní Evropy (Bulharska, Maďarska, Rumunska) a sousedních zemí (Slovenska a Polska) – jednotlivé odpovědi se od sebe liší kombinacemi těchto zemí.

Jak bylo uvedeno v kapitole 5.2 o zaměstnávání pracovníků z EU/ESVO, tyto osoby mohou být zaměstnané přímo v organizaci nebo přes agenturu práce. Proto byla začleněna otázka č. 3 **„Jsou pracovníci ze zemí EU zaměstnanci Vaší organizace, nebo najímáte agenturní pracovníky?“**. Je ale pochopitelné, že organizace nemusejí dávat přednost jedné či oné variantě, proto byla tato otázka uzavřená s třemi možnostmi odpovědi. Pouze jedenkrát bylo uvedeno, že jsou tito pracovníci najímání výlučně přes agentury.

Další 2 respondenti uvedli, že pracovníci z EU jsou zaměstnanci jejich organizace. Zbylých 9 organizací kombinuje zaměstnávání pracovníků z EU se službami personálních agentur.

V případě výběru personální agentury byl respondent přesměrován na otázku č. 4 **„Z jakých důvodů preferujete služby pracovních agentur?“**, kde měl předchozí odpověď upřesnit. Respondent odpověděl, že služby agentur nejsou preferovány, ale jsou v současnosti využívány kvůli pandemii. To potvrzuje i jeho odpověď na otázku č. 7 (viz níže), že organizace provádí vlastní nábor nebo využívá agentury.

Otázka č. 5 **„Jaká je vaše motivace k zaměstnávání zahraničních pracovníků z EU?“** byla opět otevřená a respondenti občas uvedli dva důvody. Nejčastěji uvedenou odpovědí byl nedostatek domácí pracovní síly a to, že se jedná o kvalitnější pracovní sílu. Výsledky jsou uvedeny v tabulce 6.

Tab. 6: Jaká je vaše motivace k zaměstnávání zahraničních pracovníků?

Odpověď	**Četnost odpovědí**
Nedostatek domácí pracovní síly	8
Kvalitní pracovní síla	3
Levná pracovní síla	1
Benefity	1
Ukončení pracovního poměru kdykoliv	1

Zdroj: Vlastní zpracování, 2021

Respondenti, kteří uvedli kvalitní pracovní sílu, zaměstnávají pracovníky jak ze sousedních zemí, tak i z jihovýchodní a západní Evropy. Převážně ale uvedli země západní Evropy (konkrétně Španělsko, Portugalsko, Nizozemsko a Francii) a Německo se Slovenskem a Polskem. Respondent, který uvedl levnou pracovní sílu, uvedl stejnou odpověď u přínosu pracovníků z EU (viz otázka č. 16).

Následovala otázka č. 6 **„Je ve Vaší organizaci specialista zabývající se zahraničními pracovníky?“**. Šlo pouze o otázku typu ano/ne, u které 6 respondentů uvedlo, že takového specialistu v organizaci nemají. Ve zbylých 6 organizacích je specialista zabývající se zahraničními pracovníky.

Otázka č. 7 zněla **„Jak Vaše organizace provádí nábor zahraničních pracovníků z EU?“**. Může se jednat o již zmíněné využití agentur, vlastní nábor nebo portál EURES. Otázka byla opět otevřená a respondenti občas uvedli více možností náboru. Odpovědi jsou v tabulce 7.

Tab. 7: Jak Vaše organizace provádí nábor zahraničních pracovníků z EU?

Odpověď	**Četnost odpovědí**
Vlastní nábor	4
Agentury	3
Vlastní nábor a agentury	2
Vlastní nábor, agentury a reference	1
Vlastní nábor, agentury a inzerce v zemi původu	1

Zdroj: Vlastní zpracování, 2021

4 respondenti uvedli vlastní nábor, tedy že uchazeč odpoví na inzerát a projde pohovorem. Dále 3 respondenti odpověděli, že nábor probíhá přes agenturu. Kombinaci vlastního náboru a agentur využívají 2 respondenti. 1 respondent uvedl, že mimo vlastní nábor a agentury využívá reference stávajících zaměstnanců. Dále 1 respondent uvedl vlastní nábor, agentury a inzerci v zemi původu pracovníka. Zbylý respondent popsal víza a zaměstnanecké karty, což ale neplatí pro zaměstnance z EU.

S náborem souvisí otázka č. 8 **„Máte na zahraniční pracovníky z EU nějaké specifické požadavky?“**. Jednalo se o uzavřenou ano/ne otázku, na kterou 7 respondentů uvedlo, že ano. Tito respondenti měli poté v otázce č. 9 **„Jaké specifické požadavky má Vaše organizace na zahraniční pracovníky z EU?“** uvést konkrétní příklady. Zde 6 respondentů uvedlo znalost českého jazyka (jeden z nich k tomu přidal logické myšlení a orientaci v textu). Zbylý respondent uvedl jako požadavek zvládnutí testu zručnosti.

Otázka č. 10 **„Jak probíhá adaptace zahraničních pracovníků z EU ve Vaší organizaci?“** zkoumala, jestli jsou nějaká specifika u adaptace těchto pracovníků. 8 respondentů zde uvedlo, že se adaptace zahraničních pracovníků nijak neliší od adaptace těch domácích. Dále 1 respondent odpověděl, že s adaptací pomáhají školitelé ve výrobě a 1 respondent uvedl, že mistři.

Podle 2 respondentů se v jejich organizaci tomuto tématu věnují více – jeden z nich odpověděl, že adaptace probíhá přes tréninkové centrum s přidělenými zahraničními koordinátory. Podle odpovědi na otázku č. 2 se jedná o pracovníky z Maďarska, Bulharska, Rumunska, Polska a Slovenska. Druhý uvedl, že se navíc věnují integraci a adaptaci zahraničních pracovníků (ze Slovenska, Německa, Polska, Španělska, Nizozemska a Francie) v ČR, co se týče například bydlení a lékaře (podobnou odpověď

uvedl u otázky č. 18). U pracovníků ze Slovenska se nejspíše integraci věnovat nemusí, v případě rozhovoru by zde byla vhodná doplňující otázka.

Jak bylo uvedeno v kapitole 5.6, pro zaměstnávání cizinců jsou specifické jazykové překážky při komunikaci. Tím se zabývá otázka č. 11 **„Jak spolu komunikují zahraniční a domácí pracovníci na pracovišti?“**. Komunikaci výhradně v češtině uvedli 2 respondenti. Jeden z nich dříve odpověděl, že jeho firma zaměstnává pouze Bulhary. U požadavků na zahraniční pracovníky uvedl češtinu. Ve firmě druhého respondenta zaměstnávají Slováky, Bulhary a Poláky. Tento respondent také uvedl jako požadavek češtinu.

U zbylých respondentů se jednalo o kombinaci češtiny a jiných jazyků, respektive češtiny a tlumočníků/koordinátorů[42]. Komunikaci s pomocí tlumočníků/koordinátorů uvedlo 5 respondentů. Po 1 respondentovi byly odpovědi česky/anglicky, česky/slovensky/anglicky a česky/slovensky. 1 respondent odpověděl, že jde o kombinaci češtiny a tlumočníka/koordinátora. 1 respondent byl konkrétnější a odpověděl, že pracovníci z agentur jsou doprovázeni koordinátorem a pracovníci přímo zaměstnáni organizací musí umět alespoň na základní úrovni česky.

Ze 6 respondentů, kteří v otázce č. 9 uvedli jako požadavek český jazyk, 2 uvedli komunikaci výhradně v češtině a 1 v češtině/slovenštině. Zbylé 3 organizace i přes požadavek češtiny mají na pracovišti koordinátory/tlumočníky.

Otázka č. 12 **„Jak zabraňujete diskriminaci zahraničních pracovníků ve Vaší organizaci?“** Zde 7 respondentů uvedlo, že k diskriminaci nedochází, jelikož je s domácími i zahraničními pracovníky zacházeno stejně (mají stejné pracovní podmínky a jsou s tím obeznámeni). 3 respondenti jen odpověděli, že k diskriminaci nedochází. 1 respondent uvedl, že používají koordinátory a vše se překládá do několika jazyků. 1 respondent také zmínil koordinátory, ale navíc i školitelky ve výrobě a dodržování etického kodexu.

Otázka č. 13 **„Dochází ve Vaší organizaci ke konfliktům mezi zahraničními a domácími pracovníky?“**. Šlo o další uzavřenou otázku, na kterou 9 respondentů odpovědělo ne a 3 respondenti ano.

[42] Někteří respondenti uvádí koordinátory, někteří tlumočníky. Jeden uvedl: „máme koordinátory – tlumočníky“. Pro přehlednost jsou koordinátoři a tlumočníci spojeni.

V případě těchto tří respondentů existuje několik společných znaků. Všichni tři uvedli, že pracovníci pocházejí ze Slovenska a Polska a pak Bulharska a Rumunska (jeden respondent uvedl navíc Maďarsko, jeden pouze Bulharsko). V případě dvou respondentů se jedná o velké firmy, ve kterých je při komunikaci využit koordinátor/tlumočník.

Tito respondenti pokračovali otázkou č. 14 **„Jak konflikty řešíte?“**. I přes to, že otázka byla otevřená, se respondenti příliš nerozepsali. Podle dvou z nich jsou konflikty řešeny domluvou a zbylý respondent uvedl, že řešení konfliktů se liší případ od případu.

Naopak pokud respondent odpověděl, že ke konfliktům nedochází, tak následovala otázka č. 15 **„Jak předcházíte případným konfliktům?“** Zde odpovídalo 9 respondentů. 2 z nich argumentovali pouze tím, že ke konfliktům nedochází. 1 respondent uvedl jako odpověď firemní kulturu, ale dál svoji odpověď nerozvedl. Po 1 respondentu uvedlo, že ke konfliktům nedochází, protože:

- Organizace si váží jak domácích, tak zahraničních pracovníků a všichni se chovají ve vzájemné úctě.
- Domácí zaměstnanci jsou seznámeni s tím, že zahraniční pracovníci mají stejná práva.
- Domácí zaměstnanci jsou zvyklí kooperovat s cizinci (konkrétně se jedná o pracovníky ze Slovenska, Německa, Polska, Španělska, Nizozemska a Francie).

Poslední tři respondenti heslovitě uvedli řešení konfliktů, což zde není relevantní.

Po upřesňující otázce ke konfliktům následovala otázka č. 16 **„Jaké přínosy mají zahraniční pracovníci ze zemí EU pro Vaši organizaci?“**. Jako u ostatních otázek, i zde respondenti uváděli více informací v otevřených odpovědích. Odpovědi jsou roztříděny v tabulce 8.

Tab. 8: Jaké přínosy mají zahraniční pracovníci ze zemí EU pro Vaši organizaci?

Odpověď	**Četnost**
Vykrytí nedostatku domácích pracovních sil	6
Levná pracovní síla	2
Zkušenosti pracovníků	2
Rychlé dodání zaměstnanců	2
Spolehlivost	1
Jsou to motivovaní zaměstnanci	1
Nemusí se omezovat výroba a mohou se brát další zakázky	1
Know-how	1
Žádné	1

Zdroj: Vlastní zpracování, 2021

U respondentů, kteří spatřují výhodu zahraničních pracovníků v tom, že vykrývají nedostatek domácích pracovníků, se shoduje odpověď s motivací pro zaměstnávání těchto osob. Až na jednoho všichni v otázce č. 5 odpověděli, že je k zaměstnávání pracovníků z EU motivuje nedostatek domácích pracovníků. Podobně je tomu tak u odpovědi s levnou pracovní silou. Jeden ze dvou respondentů ji uvedl jako odpověď v otázce č. 5. Levnou pracovní silou myslí respondenti pracovníky z Polska, Slovenska, Rumunska, Bulharska, Maďarska a překvapivě také z Německa.

Oba respondenti, kteří jako přínos pracovníků z EU uvedli zkušenosti, odpověděli na otázku č. 5, že motivací pro jejich zaměstnávání je kvalita pracovníků. U zbylých 4 respondentů se odpovědi v otázkách č. 5 a č. 16 neshodují.

Opačným úhlem pohledu se zabývala otázka č. 17 **„Jaké problémy Vaše organizace nejčastěji řeší v souvislosti s prací zahraničních pracovníků ze zemí EU?“**. 4 respondenti uvedli, že žádné problémy neřeší. 2 respondenti uvedli, že řeší problémy s ubytováním. Podle 1 respondenta mají pracovníci z EU obavy ohledně toho, jestli jsou hodnoceni stejně jako domácí pracovníci. 1 respondent uvedl zajímavý interpersonální problém, a to že si se zahraničními pracovníky ostatní nemohou povídat o věcech týkajících se běžného života, čímž je omezeno přátelské prostředí. Firma tohoto respondenta zaměstnává pracovníky z Bulharska, Maďarska, Slovenska, Rumunska, Německa a Polska.

1 respondent uvedl více problémů – návrat do země původu, neochotu pracovat, špatnou koordinaci ze strany koordinátora, jazykovou bariéru a jiné pracovní návyky. Zahraniční zaměstnanci této firmy jsou z Polska, Slovenska, Rumunska, Bulharska a Maďarska. Tyto země ale byly nejčastěji uvedené (viz otázka č. 2) a ostatní respondenti stejné problémy nezmínili. Po 1 respondentovi pak uvedlo jako problém neznalost jazyka a neomluvenou absenci. Respondent, který uvedl neznalost jazyka, v otázce č. 9 uvedl jako požadavek právě český jazyk. 1 respondent uvedl problémy s vízem, to se ale netýká občanů EU, proto odpověď není platná.

Poslední zde uvedenou otázkou je otázka č. 18 **„Nabízíte zahraničním pracovníkům z EU pomoc při jejich integraci? (např. integrace na pracovišti či v místě ubytování – uveďte konkrétní formu pomoci)“** 8 respondentů uvedlo, že žádnou pomoc s integrací pracovníkům z EU neposkytují. Ostatní (4) respondenti uvedli formy pomoci, které se ale vzájemně liší. Jedná se o:

- Ubytování od organizace a pomoc koordinátorů s celkovou adaptací zaměstnance od jeho zapracování po vyřizování dokumentace na úřadech.
- Pomoc s orientací v lokalitě, řešení denních problémů, komunikace s úřady, lékařem. Dále vysvětlení ohledně zajištění například karty na dopravu či kam se může zaměstnanec obrátit v případě různých událostí.
- Platbu ubytování po určitou dobu nebo příspěvek na pronájem bytu.
- Pomoc na pracovišti – například bulharským pracovníkům pomáhá bulharská školitelka.

Z výše uvedeného je vidět, že tyto čtyři organizace aktivně pomáhají pracovníkům z EU různými způsoby. Všichni tito respondenti uvedli, že v jejich firmách jsou specialisté zabývající se zahraničními pracovníky.

Ze dvou respondentů, kteří v otázce č. 17 uvedli jako problém ubytování, jen jeden odpověděl, že jeho firma zahraničním pracovníkům s ubytováním pomáhá (platí nebo přispívá na pronájem bytu).

5.7.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Cílem uvedeného dotazníkového šetření bylo získat data k zodpovězení následujících otázek:

- Z jakých zemí EU vybrané firmy zaměstnávají pracovníky?

- Co vybrané firmy motivuje k zaměstnávání pracovníků z EU?
- Jaké přínosy či problémy má pro firmu zaměstnávání pracovníků z jiných zemí EU?

Na základě vyhodnocení odpovědí na otázky uvedené v dotazníku, je možné konstatovat, že ve vybraných firmách jsou nejčastěji zaměstnáni pracovníci ze Slovenska, Bulharska a Polska. Méně často pak z Rumunska a Maďarska. Země západní Evropy byly zmíněny jen výjimečně. Tento výsledek přibližně[43] odpovídá statistickým datům uvedeným v kapitole 5.3, podle kterých je nejvíce pracovníků z EU právě z těchto zemí. Většina respondentů získává pracovníky ze sousedních zemí a z jihovýchodní Evropy.

Co se týče druhé otázky, většina respondentů (66.67 %) využívá pracovníky z EU z důvodu nedostatku domácí pracovní síly. Další často uvedenou odpovědí byla snaha získat kvalitní pracovníky (25 % respondentů). Ve studii uvedené v kapitole 5.6 určilo 76 % respondenti jako důvod zaměstnávání cizinců[44] nedostatek domácích pracovníků a 11 % vyšší úroveň odborných znalostí a dovedností cizinců[45]. Jsou zde tedy odlišnosti ve výsledcích. Zajímavé je, že v porovnávané studii (Svaz průmyslu a dopravy České republiky, 2019) druhý největší počet respondentů, 36 %, uvedl malou ochotu domácích pracovníků vykonávat některé profese. Ochotu migrantů vykonávat práce, které domácí pracovníci mohou odmítnout uvádí i Šimková (2016) (viz kapitola 5.6). V tomto dotazníkovém šetření se tato odpověď neobjevila ani jednou.

Poslední stanovenou otázkou byly přínosy a problémy spojené se zaměstnáváním zahraničních pracovníků. Jako přínosy nejvíce respondentů (50 %) uvedlo vykrytí nedostatku domácích pracovních sil. Mezi další časté odpovědi (vždy po 16,67 % respondentů) patřila levná pracovní síla, zkušenosti pracovníků a rychlé dodání pracovníků. Pro srovnání je možné uvést, že studie (Svaz průmyslu a dopravy České republiky, 2019) neuvádí jako jednu z výhod vykrytí nedostatku pracovních sil, zkušenosti, ani rychlé dodání. Respondenti této studie ale uvedli levnou pracovní sílu, a to u pracovníků z Polska (7 %), Bulharska (13 %), Maďarska (17 %) a Rumunska.

[43] Jediný znatelný rozdíl je v počtu uvedení Slovenska a Bulharska v odpovědích, kde oba státy byly uvedeny devětkrát. Při podrobnějších zjišťování počtů těchto zaměstnanců by ale pravděpodobně, na základě statistických dat, mělo být více pracovníků ze Slovenska.
[44] Zde jsou myšleni cizinci obecně.
[45] Jedná se v podstatě o podobný důvod, který byl zjištěn v dotazníkovém šetření – kvalita pracovní síly.

Respondenti provedeného dotazníkového šetření také uvedli tyto země, navíc ale se Slovenskem (a jeden s Německem).

Co se problémů týče, nejvíce respondentů provedeného dotazníkového šetření (33,33 %) uvedlo, že žádné problémy neřeší. 16, 67 % respondentů (2) uvedlo problémy s ubytováním. Jeden z nich pomáhá pracovníkům z EU tyto problémy vyřešit. Jediný problém shodný se studií (Svaz průmyslu a dopravy České republiky, 2019) byla jazyková bariéra.

Další zjištění z provedeného dotazníkového šetření zahrnují to, že většina firem respondentů (75 %) zaměstnává pracovníky z EU přímo, nebo přes agentury. Kombinaci vlastního náboru a agentur ale v pozdější otázce uvedlo jen 33,33 % respondentů. Adaptace těchto pracovníků se dle 66,67 % respondentů neliší od adaptace domácích pracovníků. Jen 16,67 % respondentů uvádí odlišnosti.

Některé otázky dotazníku se týkaly specifik zaměstnávání cizinců. Jedním ze specifik je rozhodně jazyková bariéra. Je nutné ji určitým způsobem překonat, aby spolu mohli pracovníci na pracovišti komunikovat. Polovina respondentů uvedla, že od občanů EU požaduje znalost českého jazyka. Z těchto firem opět polovina uvedla, že komunikace na pracovišti probíhá výhradně v češtině (respektive češtině a slovenštině). Ve většině firem probíhá komunikace za pomoci koordinátorů nebo v češtině v kombinaci s jinými jazyky. Více než polovina (sedm) respondentů zmínila koordinátora/tlumočníka. Podle porovnávané studie (Svaz průmyslu a dopravy České republiky, 2019) uvedlo 51 % respondentů jako způsob předcházení problémům se zaměstnáváním cizinců dostupnost tlumočníka na pracovišti (Svaz průmyslu a dopravy České republiky, 2019). Jedná se sice o dvě rozdílné otázky, ale i přesto je v obou případech vidět snaha respondentů vyrovnat se s jazykovou bariérou.

Dále bylo zjištěno, že v polovině firem je dle respondentů specialista zabývající se zahraničními pracovníky. Dalším specifikem zjištěným v organizacích, které se účastnily provedeného dotazníkového šetření, je to, že ve většině organizací je někdo, kdo se zabývá problematikou zahraničních pracovníků (specialista či koordinátor/tlumočník).

U jednotlivých odpovědí v dalších otázkách nebyla nalezena spojitost mezi odpovědí a tím, zda firma má či nemá specialistu. Jen u otázky č. 18 o pomoci s integrací všechny firmy, jejichž respondenti určitou formu pomoci uvedli, mají také specialistu.

Podle většiny respondentů (58,33 %) jsou si jak domácí, tak zahraniční pracovníci rovni (mají stejné pracovní podmínky) a tím pádem nedochází k diskriminaci. Stejně tak většina (75 %) uvedla, že nedochází ke konfliktům mezi domácími a zahraničními pracovníky. Více než polovina z nich neuvedla, že se snaží konfliktům nějak předcházet.

Organizace mohou také pomoci zahraničním pracovníkům s integrací. Zde záleží na konkrétní organizaci, jestli nějakou formu pomoci poskytne či nikoliv. Většina respondentů (66,67 %) uvedla, že jejich organizace nenabízí pracovníkům z EU žádnou formu pomoci s integrací. Ze zbylých respondentů dva uvedli pomoc s ubytováním, jeden pomoc s orientací v dané lokalitě a jeden pomoc s integrací na pracovišti.

6 Shrnutí zjištěných poznatků a návrhy pro další praxi

V této kapitole jsou shrnuty zjištěné poznatky z empirické části práce. Také je zde uvedeno několik návrhů, které vyplývají z vyhodnocení dotazníkového šetření.

Členství České republiky v jednotném trhu přináší zvýšení HDP na obyvatele, spotřeby domácností, růst investic a nová pracovní místa (viz kapitola 4.1). Dopady jednotného trhu lze pozorovat již v předvstupním období, během kterého došlo k částečné liberalizaci obchodu, což pomohlo ČR k přeorientaci zahraničního obchodu na vyspělé trhy střední a západní Evropy. Již v té době se vývozy a dovozy do a ze států Unie výrazně podílely na celkových vývozech a dovozech ČR. Podle některých autorů (Hřích, 2001, citováno z Urban, 2002) právě přístup na tyto nové trhy způsobil, že transformační recese nebyla tak hluboká a dlouhá.

Na volný pohyb osob lze pohlížet jednak z pohledu občanů EU/ESVO v ČR nebo Čechů v zemích EU/ESVO. Většina občanů EU pobývající v ČR pochází z okolních zemí (Slovenska, Polska, Německa) a ze zemí jihovýchodní Evropy (Bulharska, Rumunska). Nejvíce zaměstnaných je v ČR Slováků, Poláků, Bulharů, Rumunů a Maďarů. K práci v ČR je pravděpodobně láká vidina vyšších mezd. Většina Čechů, kteří pracují v jiné zemi EU/ESVO, pracuje v Německu a Rakousku. Z dostupných zdrojů ale vyplývá, že Češi volný pohyb příliš nevyužívají (co se týče možnosti žít nebo pracovat v jiné členské zemi). Pouze 1,3 % Čechů mezi 20-64 lety pobývalo v roce 2019 v jiné členské zemi EU či zemích ESVO. Nejvíce jich v tomto roce pobývalo (s vynecháním Spojeného království) v Německu, Rakousku a na Slovensku.

Díky volnému pohybu osob neplatí pro občany EU a jejich rodinné příslušníky, pokud se rozhodnou pro příjezd do ČR, téměř žádná omezení. To ale platí pouze v případě, že jejich pobyt nepřesáhne 30 dní. V případě, že jejich pobyt přesáhne tuto dobu, mají ohlašovací povinnost. Po uplynutí tří měsíců pobytu musí zažádat o povolení k dalšímu pobytu. Co se týče jejich zaměstnávání, také zde nejsou žádná omezení. Na tyto osoby je pohlíženo jako na občany ČR a mají volný přístup na domácí trh práce. Veškeré povinnosti spojené s jejich zaměstnáváním vyřizuje zaměstnavatel, který o této skutečnosti informuje úřad práce a vede jejich evidenci. Jediným problémem, pokud chtějí občané EU/ESVO v ČR vykonávat svoji profesi, je uznávání kvalifikací, které se

týká tzv. regulovaných povolání. Pro občany ČR platí pro pobyt a práci v zemích EU/ESVO obdobné podmínky.

Volný pohyb osob má pro ČR mnoho výhod. Zahraniční pracovníci vykonávající práci v ČR zde ze své mzdy odvádějí pojistné na sociální a zdravotní pojištění a také daně. Část mzdy vynaloží na spotřebu, čímž podporují růst HDP. Část mzdy posílají zpět do země původu, čemuž se říká remitence. Česká republika je čistým příjemcem remitencí, tedy remitence poslané do ČR českými občany pracujícími v zahraničí převyšují remitence plynoucí z ČR do zahraničí. Většina příchozích remitencí pochází právě ze zemí EU. Zahraničních pracovníků je v ČR daleko více, než kolik je Čechů pracujících v zemích EU (viz kapitoly 5.3 a 5.5). Češi pracující v jiných členských státech EU ale nejčastěji pracují v zemích s vyššími mzdami, tudíž je výše příchozích remitencí pochopitelná.

Zahraniční pracovníci obecně zvyšují nabídku práce a domácími firmami jsou zaměstnáváni kvůli nedostatku domácích pracovníků. Zaměstnanci ze zemí EU tvořili za rok 2019 7,92 % všech zaměstnanců, což samo o sobě (a navíc ve spojení s nedostatkem domácích pracovníků) není nezanedbatelné číslo. V některých odvětvích: zemědělství, lesnictví a rybářství, zpracovatelském průmyslu, stavebnictví, informačních a komunikačních činnostech, činnostech v oblasti nemovitostí, profesních, vědeckých a technických činnostech, se jejich podíl na celkovém počtu zaměstnanců pohybuje okolo 10-15 %. U administrativních a odborných činností se jedná dokonce o třetinu. Zaměstnanci z EU se navíc podílejí na růstu zaměstnanosti v ČR.

Volný pohyb osob má ale i svá negativa. Občané zemí EU/ESVO se mohou vydat za prací do ČR prakticky bez omezení, a to samé platí pro občany ČR. Ti mohou odejít za prací do ciziny s vidinou lepšího platového ohodnocení a pracovních podmínek. V určitých odvětvích to může znamenat nedostatek pracovníků, což je jedno konkrétní negativum. Jako příklad byli uvedeni lékaři, pro které je navíc přesun za prací snazší díky automatickému uznání jejich kvalifikace. Dále se odchod do zahraničí a s tím spojený nedostatek pracovníků na domácím trhu práce týká řidičů kamionů, IT odborníků a pilotů dopravních letadel. Dalším negativem může být například kriminalita cizinců. Ze statistických dat bylo zjištěno, že v roce 2019 občané ze zemí EU/ESVO podíleli na celkovém počtu odsouzených 6,5 %, v předešlých letech mezi 5 a 6 %. Vzhledem k relativně malému počtu těchto osob vůči celkové populaci ČR se jedná se o vysoké hodnoty.

Volný pohyb osob má také dopad na české firmy. Jak bylo uvedeno výše, domácí firmy pomocí pracovní síly z EU/ESVO pokrývají nedostatek českých pracovníků. Vyplývá to z dostupných zdrojů a provedeného dotazníkového šetření. Vykrytí nedostatku domácích pracovníků považuje nejvíce respondentů provedeného dotazníkového šetření za výhodu zaměstnávání pracovníků z EU. Některé firmy ale nabírají pracovní sílu z EU, protože chtějí získat kvalitní pracovníky.

Se zaměstnáváním zahraniční pracovní síly jsou spojené specifické problémy. Jedním ze specifik zaměstnávání cizinců je jazyková bariéra. Respondenti studie *Zaměstnávání cizinců v ČR* (Svaz průmyslu a dopravy České republiky, 2019) uvedli jazykovou bariéru jako problém u pracovníků téměř ze všech sledovaných zemí EU. Ve vlastním dotazníkovém šetření uvedl jazykovou bariéru jako problém související se zaměstnáváním občanů z EU jen jeden respondent. Polovina respondentů ale požaduje po uchazečích o práci ze zemí EU znalost českého jazyka. I přes to komunikace ve firmách respondentů probíhá buď v češtině a jiném jazyce, v češtině a s pomocí koordinátorů či tlumočníků, nebo jen pomocí koordinátorů či tlumočníků.

Jazyková bariéra byla určena ve výše uvedené studii jako jedna z nevýhod zaměstnávání cizinců (Svaz průmyslu a dopravy České republiky, 2019). Existenci jazykové bariéry lze usoudit tedy i z výše uvedeného požadavku firem na znalost českého jazyka u zahraničních uchazečů o zaměstnání. Vzhledem k dosavadnímu trendu rostoucího počtu pracovníků z EU a nutnosti nějakým způsobem zajistit komunikaci mezi nimi a domácími pracovníky se jeden z návrhů týká právě jazykové bariéry. Z provedeného dotazníkového šetření vyplývá, že většina firem využívá k usnadnění komunikace koordinátory či tlumočníky nebo umožňuje komunikaci v češtině a jiném jazyce (tedy netrvá na češtině). Návrhem tedy je **využívat koordinátory či tlumočníky ve všech organizacích**[46] zaměstnávající pracovníky z EU (s výjimkou Slováků, u kterých to není kvůli komunikaci třeba). Koordinátoři by museli ovládat určitý cizí jazyk, aby mohli se zaměstnanci efektivně komunikovat. Náplní jejich práce by měla být pomoc při zaškolení zahraničních pracovníků (zejména tlumočení při různých školeních) a obecně pomoc s komunikací na pracovišti. Dále by mohli zahraničním pracovníkům poskytnout určitou pomoc, například po příjezdu: s orientací v lokalitě, ve firmě, místě ubytování, se založením bankovního účtu. Také by měli zajistit

[46] Relevantní spíše u organizací zaměstnávajících větší množství cizinců.

a pomoci s absolvováním lékařské prohlídky. Případně je možné nábor zahraničních pracovníků a s ním spojená specifika outsourcovat, například ManpowerGroup (n.d.) nabízí firmám kompletní řešení při náboru zahraničních pracovníků, a to včetně výběrových řízení v domovské zemi uchazeče, testování uchazečů, jejich dopravu do ČR a lékařskou prohlídku. Součástí řešení jsou také právě koordinátoři/tlumočníci, kteří jsou zahraničním pracovníkům k dispozici na pracovišti i mimo něj.

Vlastní nábor koordinátorů a outsourcing s sebou samozřejmě nesou dodatečné náklady. V případě outsourcingu lze předpokládat, že cena bude smluvní, jelikož jde o komplexní řešení závislé na mnoha faktorech. U vlastního náboru koordinátorů lze přepokládat, že vliv na mzdu bude mít i znalost jazyka. Koordinátoři se znalostí méně běžných jazyků budou pravděpodobně lépe hodnoceni.

Organizace také mohou poskytnout **kurzy češtiny pro kmenové zahraniční pracovníky**. Zde se nabízí několik možností. Kurzy mohou být pořádány lektorem přímo ze společnosti, nebo externím lektorem. Vhodné by bylo využít spíše služeb jazykových škol a jejich lektorů, kteří mají s výukou češtiny zkušenosti. Kurz by měl být na bázi dobrovolnosti – zaměstnanci by neměli být nuceni do jeho absolvování. Samotné poskytnutí kurzu češtiny firmou by mělo být pojato jako benefit pro zahraniční zaměstnance a pomoc s jeho integrací v ČR. Ti zahraniční pracovníci, kteří by v tuzemsku chtěli dlouhodobě či trvale pobývat, by takový benefit jistě ocenili.

V případě kurzů češtiny pro zahraniční pracovníky je mnoho možných faktorů, podle kterých se bude odvíjet také cena. Závisí například na typu kurzu, počtu účastníků, počtu lekcí, délce lekce nebo obtížnosti kurzu. Firmy si navíc mohou vybrat z již připravených kurzů (s pevně daným počtem uchazečů a rozvrhem) nebo mohou u poskytovatele poptat kurz a dohodnout se na jeho parametrech.

Dalším specifickým problémem může být diskriminace cizinců či dokonce projevy xenofobie ze strany domácích pracovníků. Xenofobii uvedlo 17 % respondentů studie *Zaměstnávání cizinců v ČR* (Svaz průmyslu a dopravy České republiky, 2019) jako nevýhodu zaměstnávání Maďarů a 13 % respondentů jako nevýhodu u zaměstnávání Bulharů. V dotazníkovém šetření provedeném v rámci diplomové práce ani jeden z respondentů neuvedl diskriminaci či xenofobii jako problém, který je třeba se zaměstnáváním cizinců řešit. Ve většině těchto firem nedochází ke konfliktům mezi domácími a zahraničními pracovníky. Okolo poloviny zahraničních pracovníků tvoří

Slováci. Jejich schopnost velmi dobře komunikovat v češtině usnadňuje orientaci v českém prostředí a lepší integraci zahraničních pracovníků do pracovního kolektivu, čímž se snižuje riziko možných konfliktů. To se týká i pracovníků z dalších zemí, kteří dobře ovládají češtinu. Proto je důležité, aby firmy umožňovaly pracovníkům zdokonalovat se v češtině prostřednictvím kurzů.

Vzhledem k rostoucímu počtu zahraničních pracovníků v ČR ale není vyloučeno, že se výše uvedené problémy nebudou projevovat v budoucnu. Proto by měly být **hodnoty jako vzájemná úcta, tolerance a respekt součástí organizační kultury** a všichni zaměstnanci by s nimi měli být řádně obeznámeni. Zde stojí za zmínku, že v některých organizacích z provedeného dotazníkového šetření takto pravděpodobně postupují. Například jeden respondent uvedl jako způsob zabraňování diskriminace zahraničních pracovníků etický kodex. Sedm respondentů uvedlo rovné zacházení a podmínky pro všechny zaměstnance. Dále u předcházení konfliktů mezi domácími a zahraničními pracovníky jeden respondent uvedl firemní kulturu a jeden chování ve vzájemné úctě. K upevnění vztahů v pracovním kolektivu, který tvoří čeští a zahraniční pracovníci, je možné například pořádat podnikové akce, kde by se zaměstnanci měli možnost poznat i mimo pracovní prostředí a navázat neformální kontakt. To může vést k upevnění vztahů.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo zhodnotit dopady zapojení ČR do jednotného trhu EU v oblasti pohybu osob včetně pohybu pracovních sil. Dílčím cílem diplomové práce bylo charakterizovat proces tvorby jednotného trhu EU a zhodnotit jeho současný stav.

Proces tvorby jednotného trhu byl charakterizován ve druhé kapitole. Projekt tvorby jednotného trhu EU byl dlouhodobý a provázelo ho mnoho komplikací: zejména politická krize v polovině šedesátých let, stagnace ekonomiky Společenství v sedmdesátých letech a ochranářské tendence členských států. I přesto byl ale jednotný trh spuštěn v roce 1993. Tržní integrace pokračovala i po tomto roce a docházelo také k odstranění zbývajících překážek a nedokonalostí jednotného trhu. Některé problémy ale přetrvávají do současnosti, například různá pravidla a standardy týkající se elektronického obchodování a obecně vymáhání zásad a pravidel jednotného trhu.

V současnosti lze ve spojení s jednotným trhem EU hovořit o tzv. jednotném digitálním trhu, jakožto o relativně nové části jednotného trhu. Ten má několik pozitivních dopadů na občany ČR, kteří již nemusí v zahraničí platit roamingové poplatky a mohou využívat mobilní služby za obvyklé domácí částky. Také už mohou nakupovat online z kteréhokoliv státu Unie, aniž by byli diskriminováni (například nemožností registrovat se na webové stránce obchodu) na základě státní příslušnosti. Je nutné podotknout, že některé problémy (rozdílnými národními předpisy a vymáháním zásad a pravidel) se promítají také do jednotného digitálního trhu.

Dopady jednotného trhu na ČR lze pozorovat již před vstupem do EU. Například v nutnosti přijmout pravidla a legislativu jednotného trhu. Postupná liberalizace obchodu, i když jen průmyslového zboží, umožnila změnit orientaci zahraničního obchodu ČR na vyspělé západní trhy. Obecně mají české firmy díky jednotnému trhu otevřeny nové trhy a vývozní příležitosti. Spotřebitelům jednotný trh umožňuje přístup k širší nabídce produktů.

Dopady volného pohybu osob se zabývala pátá kapitola. Volný pohyb osob umožňuje pobyt a práci v jiné členské zemi Unie či zemích ESVO prakticky bez omezení. Pracovníci ze zemí Unie mají na českou ekonomiku nezanedbatelný dopad. Tvoří necelých 8 % celkového počtu zaměstnaných, v mnoha odvětvích více než desetinu. V administrativních a podpůrných činnostech tvoří zaměstnanci z EU dokonce třetinu

všech zaměstnanců. Tito pracovníci také pomáhají tuzemským firmám vykrýt nedostatek domácí pracovní síly, což potvrzuje studie *Zaměstnávání cizinců v ČR*, dotazníkové šetření (zde je nutno ale brát v potaz malý počet respondentů) a skutečnost, že v posledních letech bylo evidováno rostoucí množství volných pracovních míst. S volným pohybem osob dále souvisejí remitence, tedy finanční prostředky zaslané migrantem zpět do země původu. ČR je obecně čistým příjemcem remitencí, tedy remitence plynoucí do ČR převyšují ty odchozí. Na celkové výši příchozích remitencí se z necelých 90 % podílí remitence právě z EU.

Negativa volného pohybu osob zahrnují odchod českých pracovníků do zahraničí za lepšími pracovními podmínkami či vyššími platy, což se projevuje nedostatkem pracovníků v určitých profesích. To se v ČR týká zejména lékařů, řidičů kamionů, IT odborníků, pilotů dopravních letadel a dalších profesí. Dalším negativem spojeným s volným pohybem osob je kriminalita občanů EU/ESVO.

Občané EU/ESVO tedy tvoří nezanedbatelnou část pracovníků v ČR a jejich počet v posledních letech stabilně rostl – za posledních deset let se více než zdvojnásobil. Jedná se o problematiku, kterou by se měly firmy patřičně zabývat, zejména pokud tento trend bude i nadále pokračovat. Na to reagují návrhy uvedené v šesté kapitole, které doporučují využívání koordinátorů či tlumočníků v organizacích, které zaměstnávají občany EU/ESVO, poskytování kurzů češtiny a případná změna organizační kultury.

Seznam použitých zdrojů

Adámková, V., Kalínská, E., Klíma, M., & Kratochvíl, P. (2003). *Ekonomická a politická integrace Evropy: vybrané kapitoly*. Praha, Česko: Nakladatelství Oeconomica.

Albert, M., & Ball., R. J. (1983). *Towards European Economic Recovery in the 1980s*. Dostupné z http://aei.pitt.edu/5539/1/5539.pdf

Balassa, B. (1966). *Teorie ekonomické integrace*. Praha, Česko: Nakladatelství Svoboda.

Baldwin, R., & Wyplosz, C. (2013). The Economics of European Integration (4. vyd). Londýn, Spojené království Velké Británie a Severního Irska: McGraw-Hill Higher Education.

Boháčková, I., Jeníček, V., & Svatoš, M. (2003). *Evropská integrace*. Praha, Česko: Credit.

Burges, S. (n.d.). Economic integration. In *Britannica*. Dostupné 2. 2. 2021 z: https://www.britannica.com/topic/economic-integration#ref307669

Cihelková, E., Hnát, P., Karpová, E., Blanchard Joklová, K., Bič, J., Němcová, I., & Jakš, J. (2011). *Evropská ekonomická integrace: procesy, politiky, governance*. Praha, Česko: Nakladatelství Oeconomica.

Commission of the European Communities (1995). *White paper – Preparation of the associated countries of central and eastern Europe for integration into the internal market of the Union*. Dostupné z http://aei.pitt.edu/1120/1/east_enlarg_wp_COM_95_163.pdf

Commission of the European Communities (1996). *The impact and effectiveness of the single market*. Dostupné z https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51996DC0520&from=SL

Commission of the European Communities (1999a). *Assessment of the Single Market Action Plan, June 1997 – December 1998*. Dostupné z http://aei.pitt.edu/4974/1/4974.pdf

Commission of the European Communities (1999b). *The Strategy for Europe's Internal Market*. Dostupné z https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1999:0624:FIN:EN:PDF

Commission of the European Communities (2003). *Internal Market Strategy*. Dostupné z https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52003DC0238&from=EN

Commission of the European Communities (2007). *A single market for 21st century Europe*. Dostupné z http://aei.pitt.edu/45895/1/com2007_0724.pdf

Commission of the European Communities (2009). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Cross-Border Business to Consumer e-Commerce in the EU*. Dostupné z https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0557&from=CS

Corporate Finance Institute (n.d.-a). *What is a Customs Union?*. Dostupné 31. 1. 2021 z https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/economics/customs-union/

Corporate Finance Institute (n.d.-b). *What is a Common Market?*. Dostupné 31. 1. 2021 z https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/economics/common-market/

Česká televize (2019). *Za prací dojíždí do ciziny přes 56 tisíc Čechů. Nejvíc do Německa, míří ale i do Británie*. Dostupné 5. 4. 2021 z https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2912609-za-praci-dojizdi-do-ciziny-pres-56-tisic-cechu-nejvic-do-nemecka-miri-ale-i-do

Český statistický úřad (2019a). *Česko 15 let v Evropské unii*. Dostupné z https://www.czso.cz/documents/10180/110652111/32030819_o.pdf/961f579a-9cf9-43ef-b896-eba397fa259e?version=1.1

Český statistický úřad (2019b). *Cizinci v ČR – včetně azylantů*. Tabulka T14 Cizinci podle kategorií pobytu, pohlaví a občanství k 31. 12. 2019. Dostupné 25. 3. 2021 z https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-v-cr-vcetne-azylantu

Český statistický úřad (2019c). *Data – počet cizinců*. Tabulka R04 Cizinci v ČR podle státního občanství v letech 1994–2019 (k 31. 12.). Dostupné 25. 3. 2021 z https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu#cr

Český statistický úřad (2019d). *Cizinci evidovaní úřady práce*. Tabulka T323 Počet evidencí cizinců na úřadech práce podle státního občanství a sekcí Klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE) k 31. 12. 2019. Dostupné 25. 3. 2021 z https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-evidovani-urady-prace

Český statistický úřad (2019e). *Data – kriminalita cizinců*. Tabulka T51 Stíhané, obžalované a odsouzené osoby podle státního občanství v roce 2019. Dostupné 23. 3. 2021 z https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_kriminalita#cr

Český statistický úřad (2020a). *Cizinci v ČR – 2020*. Tabulka 3-6. Cizinci evidovaní na úřadech práce podle typu registrace a státního občanství k 31. 12. 2019. Dostupné 25. 3. 2021 z https://www.czso.cz/csu/czso/3-ekonomicka-aktivita-cizincu-yywf8vy0gj

Český statistický úřad (2020b). *Cizinci v ČR – 2020*. Tabulka 3-2. Zaměstnanost a pobyt cizinců podle státního občanství k 31. 12. 2019. Dostupné 25. 3. 2021 z https://www.czso.cz/csu/czso/3-ekonomicka-aktivita-cizincu-yywf8vy0gj

Český statistický úřad (2020c). *Cizinci v ČR – 2020*. Tabulka 3-7. Cizinci evidovaní na úřadech práce – občané států EU (stav k 31. 12.). Dostupné 25. 3. 2021 z https://www.czso.cz/csu/czso/3-ekonomicka-aktivita-cizincu-yywf8vy0gj

Český statistický úřad (2021a). *Zahraniční obchod – časové řady*. Tabulka 4 Zahraniční obchod se zbožím v teritoriálním členění. Dostupné 20. 3. 2021 z https://www.czso.cz/csu/czso/vzonu_cr

Český statistický úřad (2021b). *Bez cizinců by zaměstnanost dlouhodobě nerostla*. Dostupné 22. 3. 2021 z https://www.czso.cz/csu/czso/bez-cizincu-by-zamestnanost-dlouhodobe-nerostla

Český statistický úřad (2021c). *Remitence*. Dostupné 22. 3. 2021 z https://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.remit

Český statistický úřad (2021d). *Data – kriminalita cizinců*. Dostupné 23. 3. 2021 z https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_kriminalita#cr

Český statistický úřad (n.d.-a). *Základní charakteristiky ekonomického postavení obyvatelstva ve věku 15 a více let*. Dostupné 22. 3. 2021 z https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZAM01-B&skupId=426&katalog=30853&pvo=ZAM01-B&str=v467&u=v413__VUZEMI__97__19

Český statistický úřad (n.d.-b). *Podíl nezaměstnaných osob, pracovní místa v evidenci úřadu práce (stav k 31. 12.)*. Dostupné 22. 3. 2021 z https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&katalog=30853&pvo=ZAM09&str=v170&c=v3~3__RP2020

Eger, L., & Egerová, D. (2017). *Základy metodologie výzkumu*. Plzeň, Česko: Západočeská univerzita v Plzni.

Eger, L., Egerová, D., Předotová, J., Petrtyl, J., Mužík, J., Tureckiová, M., … Procházka, A. (2009). *Diverzity management*. Praha, Česko: Educa Service.

European Commission (1994). *Growth, competetiveness, employment: the challenges and ways forward into the 21st century – White Paper*. Dostupné z https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0d563bc1-f17e-48ab-bb2a-9dd9a31d5004

European Commission (2010a). *Europe 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth.* Dostupné z https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf

European Commission (2010b). *A Digital Agenda For Europe.* Dostupné z https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:EN:PDF

European Commission (2011). *Single Market Act – Twelve levers to boost growth and strengthen confidence*. Dostupné z https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0206&from=EN

European Commission (2012). *A coherent framework for building trust in the Digital Single Market for e-commerce and online services*. Dostupné z https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2011/EN/1-2011-942-EN-F1-1.Pdf

European Commission (2015a). *A Digital Single Market Strategy for Europe*. Dostupné z https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0192&from=EN

European Commission (2015b). *A Digital Single Market for Europe: Commission sets out 16 initiatives to make it happen*. Dostupné 24. 2. 2021 z https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_15_4919

European Commission (2016). *A comprehensive approach to stimulating cross-border e-Commerce for Europe's citizens and businesses*. Dostupné z https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0320&from=EN

European Commission (2017). *A Connected Digital Single Market for All*. Dostupné z https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:a4215207-362b-11e7-a08e-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF

European Commission (2020a). *EU-UK Trade and Cooperation Agreement: protecting European interests, ensuring fair competition, and continued cooperation in areas of mutual interest*. Dostupné 28. 1. 2021 z https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2531

European Commission (2020b). *Long term action plan for better implementation and enforcement of single market rules*. Dostupné z https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-enforcement-implementation-single-market-rules_en_0.pdf

European Commission (2020c). *Geo-blocking*. Dostupné 28. 2. 2021 z https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/geo-blocking

European Commission (2021). *Countries and regions – Switzerland*. Dostupné 10. 2. 2021 z https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/switzerland/

European Commission (n.d.-a). *Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs*. Dostupné 10. 2. 2021 z https://ec.europa.eu/growth/single-market/goods_en

European Commission (n.d.-b). *Capital movements*. Dostupné 20. 2. 2021 z https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/financial-markets/capital-movements_en

European Commission (n.d.-c). *Eures*. Dostupné 30. 3. 2021 z https://ec.europa.eu/eures/portal/jv-se

European Commission (n.d.-d). *Eures – Statistics*. Dostupné 30. 3. 2021 z https://ec.europa.eu/eures/eures-apps/cvo/page/statistics?lang=en

European Council (2016). *The Visegrad Group (V4)*. Dostupné 18. 3. 2021 z https://www.consilium.europa.eu/cs/documents-publications/library/library-blog/posts/the-visegrad-group-v4/

European Union (2019). *A single internal market without borders*. Dostupné 8. 2. 2021 z https://europa.eu/european-union/topics/single-market_en

Eurostat (2021a). *EU citizens living in another Member State – statistical overview*. Dostupné 5. 4. 2021 z https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_citizens_living_in_another_Member_State_-_statistical_overview&oldid=491510

Eurostat (2021b). *Employment rate of EU/EFTA citizens who usually reside in another EU/EFTA country by citizenship, age and sex*. Dostupné 5. 4. 2021 z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFST_LMBERCITG__custom_765788/default/table?lang=en

Eurostat (2021c). *EU and EFTA citizens who are usual residents in another EU/EFTA country as of 1 January*. Dostupné 5. 4. 2021 z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/MIGR_POP9CTZ__custom_765473/default/table?lang=en

Eurostat (n.d.-a). *Glossary:European Free Trade Association (EFTA)*. Dostupné 5. 2. 2021 z https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:European_Free_Trade_Association_(EFTA)

Eurostat (n.d.-b). *What is the digital single market about?*. Dostupné 23. 2. 2021 z https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/ict/bloc-4.html

Evropský parlament (2020). *Evropský hospodářský prostor (EHP), Švýcarsko a sever*. Dostupné 30. 1. 2021 z https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/169/the-european-economic-area-eea-switzerland-and-the-north

Federal Department of Foreign Affairs FDFA (2021). *The main bilateral agreements between Switzerland and the EU*. Dostupné 1. 3. 2021 z https://www.eda.admin.ch/dam/europa/en/documents/folien/Folien-Abkommen_en.pdf

Fiala, P., Krutílek, O., & Pitrová, M. (2018). *Evropská unie.* (3. vyd.). Brno, Česko: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).

Gregůrková, L. (2011). Databáze regulovaných povolání a činností. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR.* Dostupné 30. 3. 2021 z https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/databaze-regulovanych-povolani

Houska, M. (2006). *Lisabonská strategie*. Dostupné 15. 2. z https://www.mpo.cz/dokument2860.html

Hromková, D. & Zahradnická, E. (2019). Stát si chce zavázat mladé lékaře, aby po studiu neutíkali do ciziny. *iDnes.cz.* Dostupné 31. 1. 2021 z https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/lekar-cizina-medik-studium-nedostatek-doktor-zahranici-odchod-nemocnice-medicina.A190125_453146_domaci_elka

Janatka, F., Lukeš, K., Neubauer, K., Stuchlík, K., Šmejkal, V., & Tomíček, M. (2004). *Obchod v rámci Evropské unie a obchodní operace mimo členské země EU*. Praha, Česko: ASPI Publishing.

Janská, E. (2021). Jak úspěšně integrovat cizince do pracovního kolektivu a společnosti. *Spektrum. Časopis svazu průmyslu a dopravy České republiky*. (2), 40-41. Dostupné z https://www.spcr.cz/pro-media/spektrum/14510-spektrum-2q-2021

Jansová, L. (2019). V Česku pracuje přes 3200 lékařů ze zahraničí. Nejvíc jich pochází ze Slovenska a Ukrajiny. *iROZHLAS*. Dostupné 3. 5. 2021 z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/zdravotnictvi-medicina-cesko-cizinci-ceska-lekarska-komora_1907141234_dbr

Kaňa, R. (2010). *Evropská unie A*. (2. vyd.). Ostrava, Česko: Technická univerzita Ostrava, Ekonomická fakulta.

Kaňková, M. (2021). Uznávání kvalifikací. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR*. Dostupné 30. 3. 2021 z https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/uznani-odborne-kvalifikace

Kunešová, H., Kocourek A., Bednářová, P., Cihelková, E., & Nový, M. (2014). *Světová ekonomika – nové jevy a perspektivy*. (3. vyd.). Praha, Česko: C. H. Beck.

Lacina, L., König, P., Ostřížek, J., Přenosil, J., & Strejček, P. (2011). *Učebnice evropské integrace* (3. vyd.). Brno, Česko: Barrister & Principal.

LE Europe (2017). *The EU Single Market: Impact on Member States.* Dostupné z http://www.amchameu.eu/sites/default/files/amcham_eu_single_market_web.pdf

ManpowerGroup (n.d.). *Nábor zahraničních pracovníků*. Dostupné 3. 5. 2021 z https://www.manpowergroupsolutions.cz/sluzby-a-reseni/

Maršíková, K. (2011). *Evropská ekonomická integrace*. Liberec, Česko: VÚTS.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (2020a). *Rodinný příslušník občana EU/EHP*. Dostupné 30. 3. 2021 z https://www.mpsv.cz/web/cz/rodinny-prislusnik-obcana-eu/ehp

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (2020b). *Postup občana EU/EHP*. Dostupné 30. 3. 2021 z https://www.mpsv.cz/web/cz/postup-obcana-eu/ehp

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (2020c). *Postup zaměstnavatele*. Dostupné 30. 3. 2021 z https://www.mpsv.cz/postup-zamestnavatele1

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (2020d). *Evidence cizinců, občanů EU/EHP, Švýcarska a jejich rodinných příslušníků a uchovávání dokladů.* Dostupné 30. 3. 2021 z https://www.mpsv.cz/web/cz/evidence-cizincu-a-eu

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (2020e). *Agenturní zaměstnávání cizinců.* Dostupné 30. 3. 2021 z https://www.mpsv.cz/web/cz/agenturni-zamestnavani-cizincu

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (2020f). *Přechodné období pro volný pohyb pracovníků.* Dostupné 2. 4. 2021 z https://www.mpsv.cz/vyhledavani?p_p_id=com_liferay_portal_search_web_portlet_SearchPortlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&_com_liferay_portal_search_web_portlet_SearchPortlet_mvcPath=%2Fview_content.jsp&_com_liferay_portal_search_web_portlet_SearchPortlet_assetEntryId=496781&_com_liferay_portal_search_web_portlet_SearchPortlet_type=content&inheritRedirect=true

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (n.d.). *Práce pro cizince.* Dostupné 30. 3. 2021 z https://www.mpsv.cz/web/cz/prace-pro-cizince

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR (2018). *Uznávání odborných kvalifikací.* Dostupné 30. 3. 2021 z https://uok.msmt.cz/uok/ru_list.php?let=&type=0&org=0&dl=cz&pg=1

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR (2021a). *Co je regulovaná činnost či povolání?*. Dostupné 30. 3. 2021 z https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/co-je-regulovana-cinnost-ci-povolani

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR (2021b). *Kdo může požádat o uznání odborné kvalifikace?*. Dostupné 30. 3. 2021 z https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/kdo-muze-pozadat-o-uznani-odborne-kvalifikace

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR (2021c). *Co dělat, když je regulovaná profese v ČR neregulovaná ve státě původu?*. Dostupné 30. 3. 2021 z https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/co-delat-kdyz-je-regulovana-profese-v-cr-neregulovana-ve

Ministerstvo vnitra ČR (2021). *Informace. Brexit: Pobyt občanů UK od 1. ledna 2021*. Dostupné 28. 3. 2021 z https://www.mvcr.cz/clanek/brexit.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d

Ministerstvo zdravotnictví ČR (2020). *Vzdělávání na rezidenčních místech bude pro mladé lékaře finančně zajímavější, zejména tam, kde jich je nedostatek*. Dostupné 3. 5. 2021 z https://www.mzcr.cz/tiskove-centrum-mz/vzdelavani-na-rezidencnich-mistech-bude-pro-mlade-lekare-financne-zajimavejsi-zejmena-tam-kde-jich-je-nedostatek/

Ministerstvo zdravotnictví ČR (2021). *Seznam zemí podle míry rizika nákazy*. Dostupné 28. 1. 2021 z https://koronavirus.mzcr.cz/seznam-zemi-podle-miry-rizika-nakazy/

Monti, M. (2010). *A new strategy for the single market*. Dostupné z https://images.irpa.eu/wp-content/uploads/2019/04/monti_report_final_10_05_2010_en.pdf

Muller, T. (2016). *Vnitřní trh EU – základní principy*. Dostupné 2. 2. 2021 z https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/podnikani-v-eu/vnitrni-trh-eu/vnitrni-trh-eu---zakladni-principy--3363/

Němcová, J. (2020). Nemocnicím chybí přes tisíc sester a stovky lékařů. Podívejte se, jak je na tom ta vaše. *iROZHLAS*. Dostupné 3. 5. 2021 z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/nemocnice-kde-chybi-sestry-lekari_2002210600_pek

Non-EU nationals – rules for long-term residence (2020). *EUR-Lex. Access to European Union law*. Dostupné 28. 3. 2021 z https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l23034&from=CS

Odbor azylové a migrační politiky (2017a). *Občané EU a jejich rodinní příslušníci. Příjezd do ČR, povinnosti a délka pobytu: Občané EU, Lichtenštejnska, Norska nebo Švýcarska.* Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné 28. 3. 2021 z https://www.mvcr.cz/clanek/prijezd-do-cr.aspx

Odbor azylové a migrační politiky (2017b). *Občané EU a jejich rodinní příslušníci. Příjezd do ČR, povinnosti a délka pobytu: Rodinní příslušníci občanů EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska nebo Švýcarska – občané třetích zemí.* Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné 28. 3. 2021 z https://www.mvcr.cz/clanek/prijezd-do-cr.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d

Odbor azylové a migrační politiky (2017c). *Občané EU a jejich rodinní příslušníci. Ukončení a zrušení povolení k pobytu a odjezd z ČR: Ukončení pobytu na území* Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné 28. 3. 2021 z https://www.mvcr.cz/clanek/ukonceni-a-zruseni-povoleni-k-pobytu-a-odjezd-z-cr.aspx

Odbor azylové a migrační politiky (2017d). *Občané EU a jejich rodinní příslušníci. Ukončení a zrušení povolení k pobytu a odjezd z ČR: Zrušení pobytu na území.* Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné 28. 3. 2021 z https://www.mvcr.cz/clanek/ukonceni-a-zruseni-povoleni-k-pobytu-a-odjezd-z-cr.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d

Odbor azylové a migrační politiky (2019). *Občané EU a jejich rodinní příslušníci. Povinnosti cizince.* Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné 28. 3. 2021 z https://www.mvcr.cz/clanek/informace-pro-cizince-obcane-eu-a-jejich-rodinni-prislusnici-povinnosti-cizince.aspx

Odbor azylové a migrační politiky (2020a). *Občané EU a jejich rodinní příslušníci. Kdo je občan EU a jeho rodinný příslušník?*. Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné 28. 3. 2021 z https://www.mvcr.cz/clanek/kdo-je-obcan-eu-a-jeho-rodinny-prislusnik-209966.aspx

Odbor azylové a migrační politiky (2020b). *Občané EU a jejich rodinní příslušníci. Přechodný pobyt: Potvrzení o přechodném pobytu občana EU* . Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné 28. 3. 2021 z https://www.mvcr.cz/clanek/prechodny-pobyt.aspx

Odbor azylové a migrační politiky (2020c). *Občané EU a jejich rodinní příslušníci. Přechodný pobyt: Povolení k přechodnému pobytu rodinného příslušníka občana EU.* Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné 28. 3. 2021 z https://www.mvcr.cz/clanek/prechodny-pobyt.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d

Odbor azylové a migrační politiky (2021a). *Občané třetích zemí. Informace pro školy a studenty: Povinnosti studentů.* Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné 28. 3. 2021 z https://www.mvcr.cz/clanek/informace-pro-skoly.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d

Odbor azylové a migrační politiky (2021b). *Občané EU a jejich rodinní příslušníci. Trvalý pobyt: Povolení k trvalému pobytu občana EU.* Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné 28. 3. 2021 z https://www.mvcr.cz/clanek/informace-pro-cizince-obcane-eu-a-jejich-rodinni-prislusnici-trvaly-pobyt.aspx

Odbor azylové a migrační politiky (2021c). *Občané EU a jejich rodinní příslušníci. Trvalý pobyt: Povolení k trvalému pobytu rodinného příslušníka občana EU – občana třetí země.* Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné 28. 3. 2021 z https://www.mvcr.cz/clanek/informace-pro-cizince-obcane-eu-a-jejich-rodinni-prislusnici-trvaly-pobyt.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d

Odbor azylové a migrační politiky (2021d). *Občané EU a jejich rodinní příslušníci. Trvalý pobyt: Status dlouhodobě pobývajícího rezidenta ES.* Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné 28. 3. 2021 z https://www.mvcr.cz/clanek/informace-pro-cizince-obcane-eu-a-jejich-rodinni-prislusnici-trvaly-pobyt.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d

Odbor azylové a migrační politiky (2021e). *Občané třetích zemí. Zaměstnanecká karta: Základní informace.* Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné 30. 3. 2021 z https://www.mvcr.cz/clanek/zamestnanecka-karta.aspx

Office of the United States Trade Representative (n.d.). *United States-Mexico-Canada Agreement.* Dostupné 30. 1. 2021 z https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/united-states-mexico-canada-agreement

Podnikatel.cz, (n.d.). *Čeští lékaři odcházejí – proč je láká zahraničí?*. Dostupné 3. 5. 2021 z https://www.podnikatel.cz/pr-clanky/cesti-lekari-odchazeji-proc-je-laka-zahranici/

Pospíšilová, K. (2018). Firmy nemohou sehnat zaměstnance! Mladí lidé utíkají do ciziny. *tn.cz* Dostupné 3. 5. 2021 z https://tn.nova.cz/clanek/firmy-nemohou-sehnat-zamestnance-mladi-lide-utikaji-do-ciziny.html

Přístupová kritéria (Kodaňská kritéria) (n.d.). *EUR-Lex. Access to European Union law*. Dostupné 18. 3. 2021 z https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/accession_criteria_copenhague.html?locale=cs

Puetter, U. (n.d.). Monetary union. In *Britannica*. Dostupné 2. 2. 2021 z https://www.britannica.com/topic/monetary-union

RCEP (2020). *RCEP: A new trade agreement that will shape global economics and politics*. Dostupné 30. 1. 2021 z https://rcepsec.org/2020/11/26/rcep-a-new-trade-agreement-that-will-shape-global-economics-and-politics/

Ručinská, S., & Fečko, M. (2016). The Past and Future of the European Union Internal Market – Visegrad Group Perspective. *Central European Papers*, *4*(1), 82-94. doi:10.25142/cep.2016.007

Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění) (2012). *EUR-Lex. Access to European Union law*. Dostupné z https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0008.02/DOC_1&format=PDF

Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění) (2012). *EUR-Lex. Access to European Union law*. Dostupné z https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=CS

Stehlík, V., Hamuľák, O., & Petr, M. (2011). *Praktikum práva Evropské unie. Vnitřní trh*. Praha, Česko: Leges.

Svaz průmyslu a dopravy České republiky (2019). *Zaměstnávání cizinců v ČR. Analytická studie dopadů ekonomické migrace na ekonomický vývoj ČR*. Dostupné z https://www.spcr.cz/images/320_2019_SPCR_Zamestnavani_cizincu_v_CR_studie.pdf

Šimková, M. (2016). Ekonomické aspekty pracovní migrace v ČR. In L. Šídlo, & B. Burcin (Eds.), *Migrace a demografické výzvy* (74–83). Jindřichův Hradec, Česko: Nakladatelství Oeconomica.

Šišková, N., Petr, M., Pikna, B., Georgiev, J., Vítová, B., & Hamuľák, O. (2012). *Evropské právo 2 – jednotný a vnitřní trh*. Praha, Česko: Wolters Kluwer.

Šrein, Z. (2008). *Mechanismy hospodářské politiky Evropské unie*. Ústí nad Labem, Česko: FSE UJEP.

Tomšík, K. (2007). *Evropská integrace a environmentální ekonomika*. Praha, Česko: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta.

Treaty establishing the European Economic Community (1957). In United Nations (1958). Treaties and international agreements registered or filed and recorded with the Secretariat of the United Nations. Volume 298. Dostupné z https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20298/v298.pdf

Urban, L. (2002). *Evropský vnitřní trh a příprava České republiky na začlenění*. Praha, Česko: Linde.

Úřad práce (2015). *S prací v zahraničí pomůže EURES.* Dostupné 5. 4. 2021 z https://www.mpsv.cz/documents/20142/775720/TZ_070415a.pdf/c4b7a724-d171-3b02-9ddf-5ad611abb6c4

Úřad práce (2020). *Česká republika – životní a pracovní podmínky.* Dostupné 30. 3. 2021 z https://www.uradprace.cz/web/cz/ceska-republika-1

Úřad práce (2021). *Co dělat při ztrátě či po ukončení zaměstnání v EU, EHP a Švýcarsku?*. Dostupné 2. 4. 2021 z https://www.uradprace.cz/web/cz/vracite-se-zpet-do-cr-

Váchal, A. (2019). Evropě chybí 150 000 řidičů kamionů. V Česku za nedostatek může i zrušení povinné vojenské služby. *Hospodářské noviny*. Dostupné 3. 5. 2021 z https://archiv.ihned.cz/c1-66447520-evrope-chybi-150-000-ridicu-kamionu

Your Europe (2020a). *Working abroad*. Dostupné 2. 4. 2021 z https://europa.eu/youreurope/citizens/work/work-abroad/index_en.htm

Your Europe (2020b). *Workers – residence rights*. Dostupné 2. 4. 2021 z https://europa.eu/youreurope/citizens/residence/residence-rights/workers/index_en.htm

Your Europe (2020c). *Work in the public sector abroad*. Dostupné 2. 4. 2021 z https://europa.eu/youreurope/citizens/work/work-abroad/work-in-public-sector-abroad/index_en.htm

Your Europe (2021a). *What is a regulated profession*. Dostupné 22. 3. 2021 z https://europa.eu/youreurope/citizens/work/professional-qualifications/regulated-professions/index_en.htm#automatic-rec-1

Your Europe (2021b). *Equal treatment at work*. Dostupné 2. 4. 2021 z https://europa.eu/youreurope/citizens/work/work-abroad/equal-treatment-with-nationals/index_en.htm

Seznam tabulek

Tab. 1: Počet občanů EU/ESVO v ČR k 31. 12. 2019 51

Tab. 2: Počet občanů ČR obvykle pobývajících v zemích EU/ESVO k 1. 1. daného roku 57

Tab. 3: Cizinci v odvětvích podle CZ-NACE k 31. 12. 2019 (podíl v % na celkovém počtu pracovníků) 59

Tab. 4: Remitence 60

Tab. 5: Z jakých členských zemí EU zaměstnáváte pracovníky? 65

Tab. 6: Jaká je vaše motivace k zaměstnávání zahraničních pracovníků? 66

Tab. 7: Jak Vaše organizace provádí nábor zahraničních pracovníků z EU? 67

Tab. 8: Jaké přínosy mají zahraniční pracovníci ze zemí EU pro Vaši organizaci? 70

Seznam obrázků

Obrázek 1: Počet občanů EU/ESVO v ČR v letech 1994-2019.....52

Obrázek 2: Počet pracovníků z EU v ČR v letech 1995-2019.....53

Seznam použitých zkratek

ASEAN	Association of South East Asian Nations (Sdružení národů jihovýchodní Asie)
CEFTA	Central European Free Trade Agreement (Středoevropské sdružení volného obchodu)
DPH	Daň z přidané hodnoty
EHP	Evropský hospodářský prostor
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropská společenství
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EU	Evropská unie
FDFA	Federal Department of Foreign Affairs (Federální Ministerstvo zahraničních věcí)
GDPR	General Data Protection Regulation (Obecné nařízení o ochraně osobních údajů)
HDP	Hrubý domácí produkt
JEA	Jednotný evropský akt
MERCOSUR	Mercado Commun del Cono Sur (Společný trh jihu)
RCEP	Regional Comprehensive Economic Partnership (Rozsáhlé regionální ekonomické partnerství)
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SMET	Single Market Enforcement Task-Force (Pracovní skupina pro prosazování jednotného trhu)
USMCA	United States-Mexico-Canada Agreement (Dohoda mezi Spojenými státy-Mexikem-Kanadou)

Seznam příloh

Příloha A: Dotazník: Problematika zaměstnávání zahraničních pracovníků ze zemí EU

Příloha A: Dotazník: Problematika zaměstnávání zahraničních pracovníků ze zemí EU

Dobrý den,

jsem studentem Fakulty ekonomické Západočeské univerzity v Plzni. Rád bych Vás požádal o vyplnění dotazníku, který se týká zaměstnávání zahraničních pracovníků ze zemí EU. Zjištěné informace použiji pro svoji diplomovou práci na téma Vybrané dopady jednotného trhu EU na českou ekonomiku.

Dotazník je anonymní a jeho vyplnění by mělo zabrat 5-10 minut. Otázky jsou uzavřené s jednou možnou odpovědí a otevřené. Všechny otázky se vztahují k pracovníkům ze zemí EU.

Děkuji za vyplnění dotazníku a přeji hezký den.

Bc. Jakub Vlček

1. Zaměstnáváte zahraniční pracovníky ze zemí EU? **(Pokud respondent odpoví Ne – přesun na poděkování)**
   - Ano
   - Ne

2. Z jakých členských zemí EU zaměstnáváte pracovníky?
   Vlastní text (dlouhá odpověď)

3. Jsou pracovníci ze zemí EU zaměstnanci Vaší organizace, nebo najímáte agenturní pracovníky?
   - Pracovníci ze zemí EU jsou zaměstnanci organizace
   - Pracovníci ze zemí EU jsou najímáni přes agentury
   - Pracovníci ze zemí EU jsou zaměstnanci organizace i zaměstnanci pracovních agentur

4. Z jakých důvodů preferujete služby agentur? **(Pokud respondent v otázce 3 odpověděl Pracovníci ze zemí EU jsou najímáni přes agentury)**
   Vlastní text (dlouhá odpověď)

5. Jaká je Vaše motivace k zaměstnávání zahraničních pracovníků z EU?
   Vlastní text (dlouhá odpověď)

6. Je ve Vaší organizaci specialista zabývající se zahraničními pracovníky?
   - Ano
   - Ne

7. Jak Vaše organizace provádí nábor zahraničních pracovníků z EU?
   Vlastní text (dlouhá odpověď)

8. Máte na zahraniční pracovníky z EU nějaké zvláštní požadavky?
   - Ano
   - Ne

9. Jaké specifické požadavky má Vaše organizace na zahraniční pracovníky z EU?
   (Pokud respondent v otázce 8 odpověděl Ano)
   Vlastní text (dlouhá odpověď)

10. Jak probíhá adaptace zahraničních pracovníků z EU ve Vaší organizaci?
    Vlastní text (dlouhá odpověď)

11. Jak spolu komunikují zahraniční a domácí pracovníci na pracovišti?
    Vlastní text (dlouhá odpověď)

12. Jak zabraňujete diskriminaci zahraničních pracovníků ve Vaší organizaci?
    Vlastní text (dlouhá odpověď)

13. Dochází ve Vaší organizaci ke konfliktům mezi zahraničními a domácími pracovníky?
    - Ano
    - Ne

14. Jak konflikty řešíte? **(Pokud respondent v otázce 13 odpověděl Ano)**

    Vlastní text (dlouhá odpověď)

15. Jak předcházíte případným konfliktům? **(Pokud respondent v otázce 13 odpověděl Ne)**

    Vlastní text (dlouhá odpověď)

16. Jaké přínosy mají zahraniční pracovníci ze zemí EU pro Vaši organizaci?

    Vlastní text (dlouhá odpověď)

17. Jaké problémy Vaše organizace nejčastěji řeší v souvislosti s prací zahraničních pracovníků ze zemí EU?

    Vlastní text (dlouhá odpověď)

18. Nabízíte zahraničním pracovníkům z EU pomoc při jejich integraci? (např. integrace na pracovišti či v místě ubytování – uveďte konkrétní formu pomoci)

    Vlastní text (dlouhá odpověď)

19. Do jaké kategorie patří Vaše organizace z hlediska počtu zaměstnanců?
    - Méně než 50 zaměstnanců
    - 50 až 249 zaměstnanců
    - Více než 250 zaměstnanců

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku. Stejně tak děkuji za Váš čas a cenné odpovědi. Prosím nezapomeňte dotazník odeslat kliknutím na tlačítko níže.

Abstrakt

Vlček, Jakub. (2021). *Vybrané dopady jednotného trhu EU na českou ekonomiku* (Diplomová práce), Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická, Česko.

Klíčová slova: ekonomická integrace, jednotný trh EU, volný pohyb osob

Diplomová práce se zabývá jednotným trhem EU a jeho vybranými dopady na českou ekonomiku. Cílem diplomové práce je zhodnotit dopady zapojení České republiky do jednotného trhu EU v oblasti pohybu osob včetně pohybu pracovních sil. Dílčím cílem diplomové práce je charakterizovat proces tvorby jednotného trhu EU a zhodnotit jeho současný stav. Práce je rozdělena do šesti kapitol. První dvě kapitoly představují teoretický úvod do problematiky mezinárodní ekonomické integrace a jednotného trhu EU. Třetí kapitola obsahuje vysvětlení metodiky empirické části práce. Tu tvoří čtvrtá, pátá a šestá kapitola. Čtvrtá kapitola obsahuje stručné shrnutí obecných dopadů jednotného trhu na Českou republiku a období před vstupem ČR do EU z pohledu jednotného trhu a ekonomické integrace. Pátá kapitola analyzuje zapojení ČR do volného pobytu osob a obsahuje dotazníkové šetření zaměřené na zaměstnávání občanů EU v českých firmách. Šestá kapitola shrnuje informace z empirické části a obsahuje návrhy pro firmy zaměstnávající pracovníky z EU.

Abstract

Vlček, Jakub. (2021). *Selected impacts of the EU single market on the Czech economy* (Master's Thesis). University of West Bohemia, Faculty of Economics, Czech Republic.

Key words: economic integration, the EU single market, free movement of persons

This master‘s thesis focuses on the EU single market and its impacts on the Czech economy. This thesis aims to evaluate the impacts of the Czech Republic’s involvement in the EU single market in regard to free movement of persons including free movement of workers. The secondary aim of the thesis is to describe the process of the EU single market’s creation and to evaluate its current state. The thesis is divided into six chapters. The first two chapters focus on a theoretical introduction to international economic integration and the EU single market. The third chapter contains the methodology of the empirical part of the thesis which is made of chapters four, five, and six. The fourth chapter contains a summary of the general impacts of the EU single market on the Czech Republic and of the pre-accession period in regard to the single market and economic integration. The fifth chapter analyses the involvement of the CR in the free movement of persons and contains a conducted survey on the topic of employment of EU nationals in Czech companies. Chapter six summarises the information from the empirical part of the thesis and also contains proposals for companies employing EU workers.